

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 34
51 – 52/2019
21. december 2019

Cena 1,- €

L'udovít Štúr

ZALOŽIL LUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

BÝVALÁ JEDNOTA KLÉRU
A NÁRODA SA VYTRÁCA
Strana 4.

KAPRY SI SAMY RYBNÍKY
Z ROZTOPÁŠE NEVYPUSTIA
Strana 8.

PROFESOR LUBOMÍR ŠOOŠ:
ŠTUDENTI SA STALI TOVAROM...
Strana 10.

OTČENÁŠ – KREŠŤANSKÁ NIŤ,
KTORÁ SPÁJALA NITRAVANOV
Strana 16.

PUBLICISTA L'UDO ŠTEVKO
PÍŠE AKOBY L'UĐOM Z DUŠE
Strana 17.

SLOVO O SLOVENSKU

Dlho som uvažoval, aké povzbudzujúce a stíšujúce slová a vety vybrať do týchto pár riadkov na záver nášho novinárskeho roka v redakcii Slovenských národných novín aj vášho kalendárneho roka tak, aby sa velebnosť Vianoc s posolstvom Kristovho narodenia a vierou v spasenie preniesla do vašich domácností, vážení čitatelia. Aspoň na pár dní. Nech tu v našej otčine i vo vašich srdciach vládne mier, láska a porozumenie. Ved' po väčšinu uplynulého času mnohých nás, ba väčšinu, zasahovala každodenná všednosť neraz ostrými existenčnými hranami, informačnými búrkami, nekonečným prúdom zlorecenia, zločinov, spoločenských aj politických protivenstiev; vŕhavovala nás do bezohľadných mocenských zápasov, hnala na námestia i do aktuálneho predvolebného blázince. V ňom (bez moratória) – všimnite si – jednotlivé vládychtivé partie sa už ani nenamáhajú predstierať, že im ide o blaho občanov a domoviny, ale iba o moc. Ovládnutie vládnutia. Trasú sa za mocou dňom i nocou a celý potenciál a obyčajnému smrteľníkovi nedosiahnuteľný a neobiahnuteľný kapitál sústreďujú na to, ako ju uchmatnúť, vziať ju iným a ako ju premeniť na nástroj pomsty a zástíty vlastných zistných záujmov, pochybných i celkom chybných skutkov minulých i ďalších, na ktoré ich moc navedie a zvedie. Ved' načo je puncovanému úžerníkovi? Načo je narkomanovi, ved' uteká od reality. Načo sú cesty na výslnie pobehliciam, prebehliciam a renegátom, keď im je dobrá tma? Načo ich vysielame do parlamentu? Pošlite ich do teplých krajín, nech už vám sľubujú modré z neba alebo vrátiť ukradnutý štát... Nech vrátia nakradnuté!

No, a je po stíšení. Velebnosť v kúte schúlená čupí. Obzrie sa ktosi o ňu? Dajme jej predsa len šancu. Nech medzi nás príde, nech sa medzi nami ako vítaný hosť rozhostí. Nech si s vami zasadne k štedro prestretému sviatočnému stolu. Nech vás spojí ako reťaz, čo kedysi tie rodinné spolky pri stole pevne utvrdzovala každým ohnivkom. Nech jej dieliky pevne držia pokope: otca, mamu, deti – celú rodinu. Nech zvesťujú dobrú novinu, že sa nám v Betleheme narodil Spasiteľ!

Pekné vianočné sviatky a šťastný Nový rok, priatelia...

Emil SEMANCO,
zástupca šéfredaktora

Slovenská životaschopnosť pramení a čerpá z kresťanských tradícií

Vianoce sú naplnením zázraku Slova

Maroš SMOLEC, Anna HROMJÁKOVÁ – Ilustračné foto: Štefan KAČENA

Vianoce sú sviatkom lásky, spolupatričnosti rodiny a pokoja. Ľudia cestujú aj tisícky kilometrov, aby sa stretli so svojimi rodinnými príslušníkmi pri štedrovečernom stole. Počas Vianoc túžia byť spolu s najbližšími. Rodiny spájajú neviditeľným putom. Vianoce k nám vysielajú výzvu, aby sme si – nielen veriaci kresťania – spomenuli na narodenie Ježiša Krista v malých jasličkách v Betleheme a jeho následnú životnú púť, ktorá sa skončila smrťou. Jeho ukrižovanie bolo vykúpením našich hriechov a najvyššou obetou samotného Boha.

Adventom vstupuje katolícka cirkev do nového roka. Čo o Vianociach hovorí biskup František Rábek: „Kresťanské Vianoce sú o narodení Ježiša Krista. Význam a pochopenie tejto udalosti by sa mali v nás pri každých Vianociach prehĺbovať. To je jeden aspekt ich novosti, druhý je v tom, že okolnosti, za akých ich prežívame, bývajú predsa len z nejakých dôvodov vždy iné. Pre jednotlivca i spoločnosť,“ povedal pre Slovenské národné noviny. Či Vianoce oslovujú aj iné skupiny ľudí, a nielen kresťanov, odpovedal: „V globalizovanom svete, v ktorom ide predovšetkým o biznis, sú Vianoce celosvetovou záležitosťou. Tichá noc sa rovnako rozlieha v Japonsku, Číne či inde vo svete. Ale duch Vianoc, ich posolstvo, to znamená rodina, pokoj, vzájomná láska, radosť, sú univerzálne hodnoty oslovujúce každého bez rozdielu náboženského presvedčenia. Nakoniec aj Kristus sa stal človekom pre záchranu všetkých ľudí bez rozdielu. Pochopiteľne, že nie všetci ho ešte poznajú, nie všetci majú k nemu vzťah viery.“

■ VÍTAZSTVO KONZUMU?

Vianoce sa s pribúdajúcim materiálnym blahobytom stávajú viac

Jedinečný monumentálny Slovenský betlehem majstra Jozefa Pekaru v Dome Božieho milosrdenstva Rajeckej Lesnej

sviatkom komercie než ducha. Za ostatné roky Slovensko zaznamenáva hospodársky rast. Keď v roku 1993 bola priemerná mzda na úrovni sto sedemdesiatich deviatich eur, v tomto roku sa vyšplhala na vyše tisícšesťdesiat eur. Životná úroveň dlhodobého stúpa. A práve vianočný čas v niektorých z nás prebúdzá nutkanie ukázať

okolí, čo všetko si môžeme dovoliť zadovážiť. Nákupné šialenstvo je však v priamom rozpore s odkazom adventného času.

Kresťanská Európa akoby sa zbavovala svojich koreňov a ustupovala novému náboženstvu, resp. ideológii – neoliberalizmu. Pritom Ústava Slovenskej republiky sa odvoláva na

cyrilo-metodskú kresťanskú tradíciu. Napriek tomu, že aj slovenská legislatíva prijala množstvo zákonov na ochranu tradičných pilierov spoločenského bytia, podporu rodiny a manželstva ako zväzku muža a ženy, hrozba nie je zažehnaná. Útoky zo strany niektorých liberálnych médií a politikov sa začínajú stupňovať. Nositeľka viery – cirkev, si začína uvedomovať toto nebezpečenstvo a jej predstavitelia začínajú o tom hovoriť vo svojich kázaniach v kostoloch.

■ NÁDEJ OSTÁVA

Slovenský národ žil dlhé storočia porobený. Boli sme malým národom, nemali sme vlastný štát, živorili v útlaku, ale prežili. Až v 20. storočí sme si vydobyli štátnosť. Naša sila vychádza práve z kresťanských tradícií. Preto je dôležité uvedomiť si, odkiaľ pochádzame, aké sú naše korene, koľko krvi museli preliať naši predkovia, aby sme dnes žili v demokratickom Slovensku. Viera a nádej nás ostávajú.

Slovenské národné noviny prajú všetkým svojim čitateľom pokojné prežitie vianočných sviatkov a slovenskému národu jednotu, ktorú tak veľmi v týchto pohnutých časoch potrebuje.

3 OTÁZKY PRE:

etnológa Miroslava BARTOŠA o duchovnom obsahu Vianoc

Verme, že stromčeky na našich námestiach ostanú

• O Vianociach sa aktuálne veľa hovorí. Prenikli najmä do komerčnej sféry, ktorá ich zneužíva na biznis. Vieme všetko o Vianociach?

Aj z hľadiska moderného etnologickeho výskumu vieme dosť. Nájdu sa však i nové skutočnosti, ktoré si začíname uvedomovať, napríklad v kontexte premien globalizujúceho sa sveta. Vianoce v kresťanskom prostredí predstavujú religiózny a kultúrny činiteľ, spájajúci sa s duchovnom, s kultúrnou identitou, s rodinou, ale aj s identitou časti civilizácie a národov sveta. Etnologické disciplíny chápu pojem tradície a tradičnej kultúry zväčša ako nadčasovo pretrvávajúci prejav v individuálnej, spoločenskej, duchovnej či sociálnej oblasti človeka a pod. Formuje

sa na základe prirodzeného vývinu a kontinuity a tiež na základe príležitostí, ktoré prenikajú z iného prostredia do jadra kultúry a následne sa tam kooptujú a udomácnujú.

• Európa sa čoraz viac sekularizuje, aký to môže mať dosah na jej kultúru?

Ukazuje sa, že pôvodný, vyše tisícročné pretrvávajúci kresťanský význam Vianoc ustupuje do úzadia aj u nás. Toto je dôležité si uvedomovať aj preto, lebo dnes v Európe a v západnom svete silnejú cieľené zásahy do slobody prejavu. Ako ináč možno hodnoverne pomenovať jav, keď v mestách na Západe čoraz viac zakazujú tradičnú vianočnú výzdobu na verejných priestranstvách, zakazujú sa stromčeky na námestiach, v školách, úradoch

a pojem Vianoce sa má nahradiť termínom „sviatky zimy“. Všetko toto v záujme tzv. politickej korektnosti.

• Zdá sa, že na rozpad našej kultúry má liberalizmus zhubnejší vplyv, než mal komunizmus.

Posolstvo a duchovne plnohodnotný význam Vianoc je o nádeji. Táto pred vyše dvetisíc rokmi zažiarila pre ľudstvo prostredníctvom vteleného Slova. Naším predkom ho ako živé a zrozumiteľné slovo priniesli solúnski bratia. To boli vtedy naše prvé slovenské Vianoce. A dodnes životaschopne pulzujú v mnohých našich rodinách a v srdciach ľudí. Toto sa nedá zakázať ako stromčeky na námestiach.

Zhovárala sa Eva ZELENAYOVÁ
Foto: archív M. B.

REDAKCIA SLOVENSKÝCH NÁRODNÝCH NOVÍN PRAJE SVOJIM ČITATEĽOM
POŽEHNANÉ VIANOČNÉ SVIATKY A ŠŤASTNÝ NOVÝ ROK 2020
Prvé číslo Slovenských národných novín v roku 2020 vyjde s dátumom 11. január 2020

Bilancia stavu slobody slova na Slovensku je nelichotivá

Mediálne masírovanie verejnej mienky

Eva ZELENAYOVÁ – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Koncom roka sa patrí bilancovať. Tohto roku sa nevidane rozbehli aktivity tretieho sektora smerom k voličom každého veku. Už dlhšie niektoré mimovládky vyrušuje, že sa v mediálnom priestore objavili alternatívne médiá. Okamžite založili stránku konspiratori.sk a začali vykonávať cenzúru. Mediá, ktoré sa kriticky vyjadrujú na adresu nedemokratických praktík liberálnych politikov a médií, okamžite putujú na stránku konšpirátorov.

Nedávno sa na konferencii pod názvom Mediálna gramotnosť (nie- len) seniorov blysol redaktor Den- níka N Vladimír Šnidl. Za príklad dôveryhodného a nedôveryhod- ného média použil denník Sme ver- sus český portál AV News. Poukázal na autorstvo podobných článkov s tým, že článok v AV News je podpí- saný skratkou VK a článok v denníku Sme plným menom. Autora článku v AV News označil za vedúceho kolotoča a autora článku v Sme za novinára. A komu možno dôverovať? No predsa novinárovi, a nie vedú- cemú kolotoča.

Šnidl však išiel ďalej. Naliehal na prítomných, aby si dobre pre-

klikali stránku, ktorú čítajú. A opäť argumentoval, že kým na stránke AE News sa nič nedozvedia o redak- cii, na stránke Sme prídu až k menu generálneho riaditeľa vydavateľstva Sme Alexeja Fulmeka, a to je podľa neho garancia serióznosti média.

■ PÍŠU AKO DISIDENTI

Šéfredaktor AV News vysvetlil na stránke portálu, prečo vystupujú ako disidenti. Musia, lebo nepíšu politicky korektné. V súčasnosti to znamená nekriticky voči ideológii liberálnej demokracie a jej vyzná- vačom. Na Slovensku to má mimo- riadnu pachuť, lebo väčšina obyva- teľstva sa hlási ku kresťanským, čiže

konzervatívnym hodnotám. A me- diálny mainstream je skrz-naskrz liberálny, financovaný oligarchickými skupinami. Aj denník Sme vydavateľ- stva Petit Press, ktorý Šnidl dával za príklad dôveryhodného média.

Ak už Šnidl spomenul Fulmeka, tak treba pripomenúť, že to bol práve denník Sme, ktorý bojoval proti opä- tovnému zavedeniu práva na odpoveď do tlačového zákona aj pre poli- tikov. Jeho zástupcovia v odborných diskusiách argumentovali tým, že najviac žiadostí o odpoveď zazna- menali od Vladimíra Mečiara! Ibaže to znamená, že redakcia uvěřila najviac pravdu skresľujúcich člán- kov práve o tomto politikovi! A že

Mečiara smečko považovalo a pova- žuje za nepriateľa číslo jeden, napí- sal sám Fulmek vo svojej knižke Bol som dlho v Sme. A tak aj o ňom píše.

Fulmek však má aj iné zásluhy. A to na upieraní práva občanov na slobodu prejavu. Vo svojej knižke opísal, ako postupne vydavateľstvo Petit Press sfúzovalo regionálnu tlač, Roľnícke noviny, Prácu, Národnú obrodu, takže z celoštátnych denní- kov zostali na trhu len Sme a Pravda.

Denník N vznikol tiež ako vedľajší produkt Sme, keď redaktori smečka teatrálné opúšťali denník v čase vstupu Penty do vydavateľstva Petit Press. Vraj nebudú pracovať pre Pentu, ale neprekážalo im pracovať pre Eset, ktorý poskytol financie na založenie Denníka N.

■ PERCENTÁ V SME

Financovať Sme sa v deväťde- siatych rokoch minulého storočia podujala Prvá slovenská investičná spoločnosť majetkom získaným za zvláštnych okolností. Neskôr sa polovičným vlastníkom stali Nemci, a keď svoj podiel chceli predať Pente, Fulmek vyvinul veľké úsilie, aby väčšinovým vlastníkom zostala PSIS, o čom vo svojej knihe uvie- dol: „PSIS kupuje od Penty 5 per- cent akcií a podpisuje akcionár- sku zmluvu, ktorá hovorí o tom, že PSIS má obsahovú kontrolu nad denníkom Sme aj ostatnými perio- dikami.“ Takže takýto profil majú tzv. štandardné médiá, ktorým by občania mali veriť. A tretí sektor ich už dokonca propaguje aj cez verejnoprávny rozhlas. Nelichotivá je bilancia stavu slobody slova na Slovensku.

Zlé dni slovenského zdravotníctva v parlamente i vo vláde

Mimoriadne zvláštna demisia člena vlády

Ivan BROŽÍK – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

Ministerka zdravotníctva Andrea Kalavská podala demisiu. Presnejšie – oznámila, že končí vo funkcii ministerky, a teda aj člena vlády Slovenskej republiky.

Demisia sa oznamuje predse- dovi vlády a následne podáva hlavne štátu. Predseda vlády však bol vo Vatikáne a vzápätí v USA a prezi- dentka si liečila respiračné ochore- nie. Andrea Kalavská konkretizo- vala svoju demisiu po tom, čo vláda v stredu (4. 12.) stiahla návrh reformy nemocníc, tzv. stratifikáciu, z roka- vania parlamentu.

■ PREMIÉR NESÚHLASIL

„Viete, veľa som nad tým, samo- zrejme, rozmýšľala. V stredu som mala chuť, stále má človek chuť odísť, pretože tak ako sa správa niekto k svojmu ministrovi, ako sa správajú ku mne, si myslím, že nie je

adekvátne. Citila som sa veľmi zle,“ zverejnila svoje pocity dnes už exmi- nisterka. „Stále si myslím, že takto sa nemá správať k svojmu ministrovi, ako sa zachovala strana Smer-SD ku mne,“ kritizovala stranu, ktorá ju do funkcie člena vlády nominovala.

S odstupujúcou ministerkou sa krátko po zverejnení jej zámeru stretol premiér Peter Pellegrini. Po roko- vaní vyhlásil, že chce, aby Andrea Kalavská na ministerstve zotrvala a vyjadril jej plnú podporu. Predseda vlády veril, že ministerka svoj postoj prehodnotí. Rozhodnutie stiahnuť reformu z parlamentu nepovažuje za Kalavskej neúspech. „Práve naopak, pani ministerku považujem za správnu osobu na správnom mieste,“ skonštatoval premiér s tým, že urobila v rezorte obrovské množ- stvo práce a je čo ešte robiť aj do konca volebného obdobia.

Odchádzajúca ministerka v čase našej uzávierky ešte neve-

dela, kto povedie ministerstvo zdra- votníctva po jej odchode. Vyjadrila názor, že by bolo najlepšie, „aby ho viedol premiér Pellegrini“. Takisto nemala ani termín na podanie demi- sie pani prezidentke. Po odchode z ministerstva si chce chvíľu oddýchnuť a potom by chcela ísť do nemocnice. Nateraz nedostala poli- tické ponuky na spoluprácu.

■ MINISTRI NA ODPIS

Počas funkčného obdobia minis- terky Kalavskej sa začali skrinyngy pri onkologických ochoreniach, onkologické oddelenia získali line- árne urýchľovače, nakúpili sa CT prístroje, magnetické rezonancie aj nové posteľe. Do budov rezortu investovali do dvestoštyridsať milión- nov eur. Začala sa diskusia o strati- fikácii. Na druhej strane – neprešiel zákon o povinnom očkovaní a dlho- dobej starostlivosti. Aj to prispelo k rozhodnutiu ministerky podať demisiu.

Vo funkcii ministra zdravotní- ctva sa vystriedalo viacero minis- trov, ani jeden z nich však riadne

svoje funkčné obdobie nedokončil. Prezident SR Michal Kováč odvolal z funkcie ministra zdravotníctva SR Viliama Soboňu a do funkcie vyme- noval Irenu Belohorskú. Dôvo- dom odvolania bolo hlasovanie poslancov, ktorí vyslovili Viliamovi Soboňovi nedôveru. Minister zdra- votníctva Tibor Šagát abdikoval na svoju funkciu pre spoločenský a politický tlak, ktorému bol vysta- vený počas ochorenia prezidenta SR Rudolfa Schustera. Vo funkcii ho nahradil Roman Kováč. Prezi- dent Ivan Gašparovič prijal demi- siu ministra zdravotníctva Ivana Valentoviča. Minister podal demisiu z osobných a zdravotných dôvodov. Valentovičovým nástupcom sa stal Richard Raší. Zuzana Zvolenská odišla z postu ministerky zdra- votníctva po výzve premiéra Roberta Fica. Dôvodom bol podozrivý nákup CT prístroja piešťanskou nemocnicou. Vo funkcii ju nahradil Viliam Čisťák. Minister zdravotní- ctva Tomáš Drucker skončil na svo- jom poste ako člen vlády Roberta Fica, ktorá podala demisiu.

VŠIMLI SME SI

Už ani neviem, prečo mi pri vystúpení Folk Dua, v ktorom sa tak pod- maňujúco k súzvuku dopĺňajú vynikajúca speváčka Eleonóra Vančíková Kapasná a harmonikár Teodor Duchovič, zišli na myseľ akademickí maliari Ignác Kolčák a Ever Púček a ich žartovné prekáračky. Trebárs aj tá, ako sa spoločne túlili oravskými dedinkami za motívami a akémusi dušpastierovi, čo ich vyhladovaných a uzimných na fare prichýlil, zjedli na posede-

Darčkový turnus v Sliachi

Eleonóra VANČIKOVÁ KAPASNÁ a Teodor DUCHOVIČ pri vystúpení v Spoločenskej sále Kúpeľného hotela Palace na Sliachi, kam so svojim repertoárom zavítali pote- šiť kúpeľnú klientelu.

dov i z ďalekého sveta. Spoločne s partnerom prišli nimi obdarovať klientov či pacientov tohtoročného posledného liečebného turnusu v Kúpeľoch Sliach, ktoré sa pýšia sloganom, že sú kúpele nášho srdca a takmer dvesto rokov to aj potvrdzujú.

V čase medzi Mikulášom a Vianocami bolo pre kúpeľných hostí, klientov či pacientov vystúpenie Folk Dua akoby dvojnásobným darčekom, o ktorý sa svojím dielom zaslúžila aj kultúrna referentka kúpeľov Ľubica Časnochová. Vnímaví návštevníci srdečne reagovali na každú speváckinu temperamentnú repliku a jej pesničky sprevádzali spontánnym potleskom. A aj keď mnohí mali pri kreslách v Spoločenskej sále stále ešte reprezentatívneho Kúpeľ- ného hotela Palace opreté aj paličky, tie najchytľavejšie a najpopulárnejšie melódie spievali spoločne s ňou. Prídavky potom nemali konca kraja. Dlhé boli ako tie sviatočné klobásy...

nie dva metre klobás... Takéto a podobné historky z ume- leckých túlačiek zaznievali v pestrej spoločnosti, čo sa schádzala pod Kolčákovou strechou na bratislavskej Červeňovej ulici.

Možno to bolo bez- prostrednosťou a zavše aj humornými iskričkami, ktoré vyskakovali zo slov a zážit- kov našej azda najznámejšej folklórnej interpretky, kto- rými uvádzala nošu pesničiek a melódií z rôznych sloven- ských regiónov, ale aj od suse-

Text a foto: Emil SEMANCO

Dvadsať rokov partnerstva medzi Galantou a Slovenským Komlášom

Podujatiu Zďaleka aj zblízka dominovala ľudskosť

Pod názvom Zďaleka aj zblízka pripravil Spolok Slovákov z Maďarska s podporou mesta v Dome Matice sloven- skej v Galante 23. novembra stretnutie na pripomenutie dvadsaťročnej spolupráce medzi partnerskými mestami Galanta – Tótkomlós (Slovenský Komlós), ale aj obnovu zmluvy o spolupráci na ďalšie obdobie.

Vzťahy medzi týmito mestami nesú pečať osobitej histórie pred vyše sedemdesiatich rokov, keď mnohí obyvatelia Sloven- ského Komlóša, ale aj z príľahlých osád na Dolnej zemi našli nový domov vo vlasti svojich predkov, najmä v Galante a jej okolí. Tohtoročné podujatie, na ktorom sa zúčastnil primátor mesta Peter Paško, predsedníčka Spolku Slo- vákov z Bulharska Ing. Katarína Koňariková, PhD., a galantská verejnosť, bolo v znamení hod- notenia aktívneho života Slová- kov na Dolnej zemi s osobitým zreteľom a dôrazom na Komlós, ktorý je dodnes významným cen- trom kultúrno-spoločenského života Slovákov na Dolnej zemi. Množstvo súborov, ktoré tu pôs- obia, už účinkovalo v Galante pri rôznych príležitostiach. Na znak úcty k predkom účastníci stretnu- tia položili veniec k pamätníku reemigrácie Slovákov z Maďar- ska do bývalého Československa v roku 1947, ktorý sa nachádza pred Domom Matice slovenskej, a s veľkým záujmom si vypočuli informáciu Ing. Ľubomíra Kmeťa o odkrývaní zabudnutej minulosti cez rodostromy. Skupina dob-

rovoľníkov si totiž predsavzala, že spracuje zaujímavé matričné údaje o Slovenskom Komlóši od

Bodkou za úspešným podujatím bola ponuka dobrôt a špeciál- lít pripravených členmi spolku v mnohom podobným tým na Dol- nej zemi.

ČO INÍ NEPÍŠU

roka 1746, teda od jeho vzniku. Podujatie spestril Mládežnícky dychový orchester Trubadúri.

Anna PILÁRIKOVÁ, predsedníčka Spolku Slovákov z Maďarska

Spolok Slovákov z Maďarska pripravil v Galante oslavu dvadsaťročnej partnerskej spolu- práce s krajinami v Slovenskom Komlóši.

Politická kultúra ďalej zhrubla

Ludovít ŠTEVKO

Každá predvolebná kampaň na Slovensku približne od roka 1994 sa niesla v znamení boja dvoch antagonistických politických táborov. Nebola to súťaž programov, aj keď sa tak navonok prezentoval boj o voliča, ale išlo o to, komu prischne nálepka väčšieho zloducha. Postupom času politická scéna, a tým aj politická kultúra hrubla, vulgarizovala sa, preto sa mnohí domnievali, že v politike, v ktorej prevláda mužský princíp, chýba jemnejší ženský pohľad. Lenže ukázalo sa, že ženy v politike sa tomu drsnejšiemu mužskému pohľadu časom prispôbili a dnes už niektoré predstaviteľky nežného pohľavia svojich mužských kolegov v emotívnej až nenávisťnej rétorike predstihli. Bolo by zaujímavé zostaviť katalóg nebanálnych výrazových prostriedkov z úst poslancov slovenského parlamentu, trebárs Lucie Nicholsonovej, Natálie Blaho-

vej alebo dnes už emeritnej političky Magdy Vášáryovej. Pre pamätníkov je zaujímavé zistenie, že po príchode novej zostavy do aktuálneho parlamentu vyslovila prvé vulgárne slovo žena – bola to Janka Cigániková zo SAS, keď vehementne obhajovala svojho šéfa Richarda Sulíka.

Nie je nijaký dôvod predpokladať, že sa situácia v slovenskom zákonodarnom zbore, pokiaľ ide o politickú kultúru, zmení na lepšiu. Tento predpoklad potvrdzujú aj stupňujúce sa predvolebné fauly v kampani plnej osočovania protivníka, ktorá v mnohom pripomína chaotický boj všetkých proti všetkým. Tento boj sa zatiaľ vedie do zákopov zavedených a preferenčne významných politických subjektov za núteného prizerania marginálnych strán, o ktorých sa volič čosi dozvie, až keď pôjde do tuhého v televíznom meraní síl.

V pozornosti médií je šláger obvinenia z trestných činov dvoch najvýraznejších protivníkov v ringu – Roberta Fica, predsedu Smeru-SD, a Andreja Kisku, šéfa strany Za ľudí. Obvinenia oboch predsedov sú neporovnateľnej právnej kvality,

KOMENTÁR

aj keď tieto prípady dávajú niektorí analytici a isté noviny do jedného vreca. Rozdiel však spočíva v tom, že Robert Fico je stíhaný za názor (inak sa jeho obvinenie z hanobenia rasy nedá nazvať) a Andrej Kiska za daňové podvody, čo je dokazateľné a má precedens v kauze Bašternák. Kým Ficovo obvinenie stojí na vode a podľa politológa Baránka je obľudné, patriace do arzenálu totalitných režimov, zatiaľ je obhajoba Kisku zo strany denníka SME lichá, duniaca prázdnu argumentáciou

(pozri článok Zuzany Kepplovej Ako Fico stvoril démonického podnikateľa Kisku). Črtá sa záver: Ukričdenému Ficovi kauza vo voľbách preferenčne pomôže, démonickému podnikateľovi Kiskovi sotva.

Zo zbežného pohľadu na kandidátky jednotlivých politických strán sa dá vyčítať, že politicky najstabilnejších a najskúsenejších kandidátov v prvej dvadsiatke má Smer-SD a SNS. Rozpory vo vedení Smeru, najmä medzi Ficom a Pellegrinim, o ktorých sa dlhší čas hovorilo, nebudú mať na predvolebnú kampaň zásadnejší vplyv, aj keď konzervatívno-národné témy Roberta Fica môžu kontrastovať s Pellegriniho názormi, ktorými sa prikláňa skôr ku Kiskovi a Trubanovi ako k vlastnému predsedovi strany. Ak sa aj tieto tendencie nejakou prejavujú, tak len pod vnútrostraníckou pokrivenkou. Pellegrini vie, že ani na tvrdo atakovaného Fica zo strany opozície stále nemá dost sil, ako o tom svedčí aj kandidátka s prevahou nominantov predsedu Smeru.

V SNS je situácia jednoznačná – všetci s Dankom a za Danku napriek tomu, že preferencie strany stagnujú. Zdá sa, že SNS nepomohlo spojenectvo s Bugárom, tak ako Bugárovi nepomohlo u maďarských

voličov spájanie sa s Ficom, Dankom a jeho SNS. Je vysoko pravdepodobné, že strane Most – Híd zazvoní parlamentný umieračik.

Pre národnú stranu Andreja Danka vyplýva z momentálneho krízového vývoja vládnej koalície poučenie, že okrem sociálnych tém a agende ústretovej voči podnikateľom treba venovať pozornosť národnej problematike, ako je vlastenectvo a národné povedomie. Strana Vlast Štefana Harabina stavila práve na tieto, v slovenskej politike zabúdané kapitoly, čo jej dáva šance na vstup do parlamentu. Dankovo odmietanie Marakéšskej zmluvy a Istanbulskej dohody je správny ťah na bránku, ktorý treba umocniť ťahom na národné témy.

Marketingový boj manažérov opozičných politických strán proti Ficovi i Dankovi a presvedčenie, že im to môže vyhrať voľby, má základnú postavenú na tenkom ľade – najmä ak ich boj je popretkávaný vzájomným vydieraním. Z celého predvolebného chaosu, z ktorého vyčnieva bitka dvoch nezmierniteľných politických táborov, sa môže vyklúť ako z vajca čaro nechceneho. Kde sa dvaja bijú, tretí víťazí. A Marián Kotleba sa ani nemusí prívelmi namáhať.

Mosty, trasy, siete a miliardári

Dušan D. KERNÝ

Rusko je v rôznych oblastiach stredobodom pozornosti. Niekedy však azda unikajú vecné informácie a súvislosti o pozoruhodných záležitostiach. Prvou z nich bola stavba najväčšieho mosta na európskom kontinente – cestného a železničného mosta cez Kerčenský prieliv na Krym.

Unikátna stavba je pozoruhodná krátkosťou výstavby, ako aj tým, že spadá do sankčného zoznamu Európskej únie; je to prvý takýto prípad. Most vyvolal taký záujem, že Krasnojarský kraj musí rozširovať sieť privádzacích ciest, tie doterajšie vonkoncom nestačia. Pre potreby turistiky a dosiahnutie ruského priemeru nestačia ani súčasné, od Ukrajiny zdedené energetické siete – Krym potrebuje modernizáciu za devätnásť miliárd rubľov (1 euro je 70 rubľov) a Sevastopol, kde sú tradičné ruské vojenské základne, si vyžiada desať miliárd. Ide o vyše tristo

kilometrov nových elektrických vedení na južnom brehu Krymu, kde sú najdôležitejšie turistické miesta.

Ruské železnice pre lepšiu dostupnosť obnovili starú trasu ešte z čias cárskej monarchie a spustili moderné rýchlikové prepojenia z Petrohradu a z Moskvy do Simferopolu a Sevasto-

POZNÁMKA

polu na Kryme. Zo severu Ruska sa tak možno dostať napríklad z Moskvy na juh Krymu za tridsať hodín.

Medzi pozoruhodnosti dopravnej siete v Rusku patrí aj sprevádzkovanie prvej diaľnice v európskej časti Ruska. Je to historický prelom. Slávnostne ju dali do prevádzky za prítomnosti V. Putina na konci novembra. Spája Moskvu s Petrohradom. Kto pozná alebo zažil cestu po šesťsto šesťdesiatich kilometroch trasy M 10 ocení diaľ-

nicu M 11. Predtým cesta trvala deväť až jedenásť hodín, teraz je to 5,5 hodiny. Prvá diaľnica s dvoma prúdmi každým smerom nie je zadarmo, šesťstošesťdesiatdeväť kilometrov stojí dvadsaťšesť eur vo všedný deň a počas nedeľ a sviatkov tridsaťjeden eur. Trasa je rozdelená na osem úsekov za poplatok od dvoch do piatich eur. Prijazdy do Moskvy či Petrohradu majú desať jazdných pruhov. Cesta kedysi vošla aj do dejín Ruska a ruskej literatúry. Opis putovania z Petrohradu do Moskvy dvorana Radiščeva z konca 18. storočia cárovna nechala zničiť. Autora najprv odsúdili na smrť, ale potom na desať rokov vyhnanstva na Sibíri. Sto rokov platil zákaz jej vydávania...

Doteraz bola spravidla jedenásťhodinová jazda medzi dvoma mestami vysoko adrenalínovým zážitkom na konci ktorého boli účastníci radi, že

prežili. Investori teraz očakávajú zníženie smrteľných havárií najmenej na polovicu. Dielo za 7,5 miliardy eura stávalo niekoľko ruských spoločností, pričom mobilné siete a internet v plnom rozsahu budú prístupné až v polovici prvého štvrťroka 2020. Už v prvom roku sa očakáva okolo dvadsaťtisíc prejazdov za dvadsaťštyri hodín. Do ruského jazyka, súdiac podľa spravodajstva médií, naplno vstúpilo nové slovo – avtoban.

V týchto dňoch sa ukončila ruská časť prvého mosta cez Amur do Číny. Kilometrový most s tisíckami metrov prívodov vyjde na dvadsať miliárd rubľov. Od roka 2020 sa ním očakáva pohyb okolo troch miliónov ľudí a asi šesť miliónov ton nákladov. Výnimočná stavba je v tieni udalosti globálneho významu – spustenia ruským a čínskym prezidentom prvých 2150 kilometrov gigantického plynovodu Sila Sibíri do prevádzky. Je to nová úroveň rusko-čínskej strategickej spolupráce. Obrovská stavba len v Amurskom kraji vytvorila vyše desaťtisíc vysokokvalifikovaných pracovných miest. O pomeroch v ruskej ekonomike svedčí aj fakt, že od zavedenia európskych sankcií v roku 2014 stúpol počet ruských miliardárov z osemdesiatdva na deväťdesiatšesť.

AKO BOLO, ČO BOLO

Režisér a pedagóg banksobystrkej Akadémie umení Matúš Ol'ha vydal knižku esejistických črt pod názvom *Divadlo a divadelníci*. Premietol do nej milníky svojho umeleckého života, vypíchal osobnosti, ako Jozef Budský, Karol Zachar, Ján Boor, Alexander Matuška, ktoré ho inšpirovali, či hodnoty, ku ktorým sa hlási, a opísal pahodnoty deformujúce kultúrny život.

Ol'ha ukázal slepú uličku, v ktorej sa ocitla činohra SND, keď vyhlásili *Tančiareň za modlu umeleckých hodnôt*, pričom šlo len o chabú napodobeninu francúzskeho filmu, ktorý komiksovo prekrútili do slovenských reálií. Výsledok: ochotnícke tanečné pásmo, ktoré pozlátili divadelnými cenami. Považovať niečo také za dramaturgický objav bolo smiešne. Tento prístup nebol ojedinelý. Kedysi na festivale v Rotterdame udelili jednu z hlavných cien filmu *Mój pes Killer* (dostal aj najvyššiu slovenskú cenu). Nikomu neprekázalo, že pri prezentácii tragickej histórie diváka otravovali zdĺhavé zábery, mizerné herecké

výkony a často nezrozumiteľné dialógy. Zdá sa, že na ocenenie stačilo vypichnúť antirómske nálady, aké u nás rady propagujú zahraničné médiá? Nuž čo, v období neoschematizmu kumšt nahradili téma a politiky

svojich pedagógov a divák má pocit jednotvárnosti až uniformity. Keď sme kedysi počúvali rozhlasovú hru, poslucháč cez hlas videl konkrétneho herca, kým tí dnešní čvirikajú zväčša rovnako, a aby ich bolo počuť,

olégmi a ich kritikou zotretými ako formalistické diela, v päťdesiatych rokoch v spolupráci s Alexandrom Matuškom odvážne uviedol k stému výročiu smrti Ludovíta Štúra dramatickú kompozíciu z poézie Jána Botta,

„Sem sa bližšie, novinári, i váš rovne potrebujem. Vy budete mi veslári, keď ja na lodi poplujem. Vaše bude – ľud pletkami, hádkami, haraburdami krímiť a zanepřádzňovať. Inšiemu treba pokoj dať. Nech ľud privykne na pletky, na módy a etikety, nech sa ako dieťa baví a nech v pletkách svoj čas trávi, nech z mód každý čo deň loví. Či ste k tomuto hotoví?“

Básnikove verše zaťali do živého rovnako ako päťdesiatych rokoch minulého storočia. Prečo? Žijeme v dobe, keď komusi prekáža, že štúrovcí zjednotili rozbité nárečové prúdy a oživili dejiny zašlej slávy – preto stoja pri základoch štátnosti. Tú časť politického spektra vytvralo torpéduje tak ako neveden štátom platený historik, upierajúci kontinuitu s najstaršími dejinami a vladármi, ako boli Pribina, Rastislav alebo Svätopluk. Spoločnosť a zvlášť mládež je z médií masírovaná záplavou televíznych sračiek, v ktorých sa má stratiť to, čo si všetky európske národy mimoriadne pestujú: národné povedomie. To je len jedna z línií knižky Matúša Ol'hu. Stojí za prečítanie.

Inšpirácie Matúša Ol'hu

Peter VALO

korektný uhol pohľadu. Znovužívame víťazstvo ideológie nad umením a zdravým rozumom.

V machatovsko-valachovsko-dibarborovskej ére činohry SND o hercoch platilo – čo meno, to výrazný charakter, neopakovateľný hlas a nezameniteľná individualita. Kým kedysi pedagógovia Záborský, Budský, Zachar či Huba už na škole si dali záležať na typovej hlasovej a charakterovej rôznorodosti, aby sa dala postaviť inscenácia, dnešní mladoherci pripomínajú kópie

musia mať na čele nalepený mikrofón. Títo profesionálni divadelníci sa ocitli medzi mlynskými kameňmi nekvalitných, ale dobre platených televíznych seriálov a pracou v divadle, kde poberajú ako samozrejmosť plat. Pre nich je praktickejšie nehrať na materskej scéne a vytvárať si priestor na finančne zaujímavejšie mimo divadelné kšefty.

Ol'ha s úctou hovorí o domestikovanom Čechovi Jozefovi Budskom, ktorý po Smrti Jánošíkovej a Marine, ide-

Andreja Sládkoviča, Sama Chalupku a Janka Kráľa pod titulom *Pieseň našej jari*. Takto v rokoch neslobody vytvoril predstavenie o odpore proti mocným, čo ujamčil národ. Čech Jozef Budský sa svojou tvorbou stal na Slovensku Jánošíkom, kým mnoho iných mocichtivých prindišov z Česka ostali len Kozinami. Režisér Ol'ha pred pár rokmi uviedol *Pieseň našej jari* so študentmi Akadémie umení. Stačí zacytovať slová Kráľovho Zloboha k novinárom z *Drámy sveta* od Janka Kráľa:

SEBAOBRAHA

Zima je tu aj astronomicky, aj meteorologicky. Dokonca, napodiv, aj pocitovo. Hoci nám nenasnežili ešte nijaké dva metre snehu na celom území Slovenska, povinnosť udržiavať chodníky schodné je tu. Udržiavať schodné znamená dbať na taký ich stav, ktorý umožňuje po nich bežný pohyb bez rizika úrazu. Už od konca 19. storočia platilo, že o chodník sa stará ten, s ktorého nehnuteľnosťou susedí, v prípade bytových a panelových domov táto povinnosť padala na plecia domovníkov či neskôr správcov bytového spoločenstva.

Začína primrzat'

Chodník musel byť riadne a včas očistený (do 6. hodiny ráno), pri poľadovici posypaný. Od roka 1961 bola táto povinnosť výslovne uložená vlastníkom. Kedysi miestne národné výbory, do roka 2018 miestne úrady či magistráty, upravovali podrobnosti zimnej údržby všeobecne záväzným nariadením. Usilujú sa o to aj dnes, ale iba pre neznalosť zákona. A možno aj pre jeho zámerné ignorovanie z ich strany.

Najskôr si uvedomme, že všeobecne záväzná nariadenie – takzvané VZN, je síce norma so silou práva a zákona, ale iba vtedy, ak neodporuje vyššej zákonnej právnej norme, napríklad zákonu zverejnenému v Zbierke zákonov. Takže nejaké niekedy niekam umiestnené tabuľky typu „chodník sa neudržiava“ nemajú v právnej praxi absolútne nijaký význam. Verejný chodník patrí buď obci, miestnej časti, alebo magistrátu.

Od mája 2018 je tu jednoznačná celoštátna platná právna, a teda aj záväzná norma. Podľa § 9 ods. 2 zákona o pozemných komunikáciách platí, že prekážky a chyby v schodnosti miestnych komunikácií určených pre chodcov alebo v schodnosti chodníkov sú bez prietahov povinní odstraňovať správcovia miestnych komunikácií. Teda „vlastníci“. Ak napríklad okolo bytového domu, ktorý je v spoluvlastníctve napríklad päťdesiatich obyvateľov existuje nejaký polmetrový pás pozemku, na ktorom dom stojí, aj ten pol metrový pás je v podielovom spoluvlastníctve obyvateľov. Ak však, povedzme, popred predzáhradku rodinného domu v obci vedie obecný chodník, na území obce, na jej pozemku a podľa katastrálnej mapy, opäť s jeho údržbou nemá vlastní rodinného domu spojené nijaké povinnosti ani právnú zodpovednosť.

Obce a mestá plánujú v roku 2020 drasticky zdvíhať dane z nehnuteľností – od sto až dokonca niekde aj do tristo percent. Získavajú teda od majiteľov nehnuteľností slušný objem finančných zdrojov, aby si svoje zákonné povinnosti plnili. Je to isté, ako keď v úcte za hotelovú izbu – nocľah, máte, samozrejme, zakomponovanú položku upratovania a nemusíte po sebe odovzdať vlastnými silami upratovanú izbu. Asi by sa vám taký postup nepozdával.

Samosprávy momentálne prichádzajú aj s akýmiisi VZN o tom, že niektoré chodníky udržiavať nebudú a že na to upozornia občanov informačnými tabuľkami. Nech si len pokojne počkajú na prvý úraz, ktorý sa na takom chodníku stane a žiadne poistenie ich z povinnosti hradíť ujmy a ušlé škody nevyseká. Naopak – poisťovne zvyčajne škody, ak zistia, že sa stali aj nedodržiavaním zákona, neuhradia.

(ib)

Trnavská arcidiecéza sa ocitá v hľadáčiку liberálnych médií
Bývalá jednota kléru a národa sa vytráca

Zhovárala sa Eva ZELENAYOVÁ – Foto: (archív jk)

Čo nie je v médiách, akoby nejstovalo. A keďže mediálny priestor je naklonený liberálnej demokracii, kresťanské médiá sa v ňom strácajú. Navyše pribúdajú internetové servery, ktoré sa tvária ako konzervatívne, povedzme postoj.sk, ale slovenskému, to znamená konzervatívne katolicizmu nerozumejú. Sú schopné podporovať kňaza Antona Srholca, aj keď útočil na cirkev a kresťanské strany. Sú schopné podporovať rozličných reformných kazateľov, ako sú Ján Krstiteľ Baláž či Daniel Pastirčák z Cirkvi bratskej. A tých, čo povzbudzujú veriacich k tradičným kresťanským hodnotám, nielenže pranierujú, ale cirkevnú hierarchiu vyzývajú na ich odstránenie z verejného života. Niekdajšia jednota kléru a národa sa vytráca, ba priam programovo ubíja. O tom, čo sa to deje v Cirkvi, sa zhovárame s katolíckym kňazom z Trnavskej arcidiecézy ThDr. Jánom KOŠIAROM.

• Trnavská arcidiecéza sa viac než ostatné biskupstvá dostáva do pozornosti médií. V ostatnom čase sa takto do centra ich pozornosti dostala Trnavská novéna. O čo išlo?

Trnavská novéna je najväčšia manifestácia katolíckej viery a mariánskej úcty v Slovenskej republike. Počas deviatich dní od 13. do 21. novembra do slovenského Ríma prichádzali stovky pútnikov, aby sa modlili a vyprosovali si silu znášať všetky ťažkosti života, ako aj pomoc i ochranu Panny Márie. Stredobodom tejto úcty je zázračný obraz Panny Márie Trnavskej, ktorý sa nachádza v Bazilike sv. Mikuláša. Z Ríma do Trnavy ho priniesol František Forgáč, budúci arcibiskup a kardinál, ktorý sa v roku 1585 vrátil zo štúdií. Obraz má právom prívlastok zázračný, lebo okrem toho, že z neho tiekla krv i slzy Panny Márie, po svätej omši a procesii s Pannou Máriou Trnavskou 21. novembra 1710, sa v Trnave zastavila morová

ských rytierov, patrí k promótorom návratu k tradičnej, tzv. Tridentskej sv. omši, ktorá sa v Cirkvi slávila do prvej adventnej nedele roku 1969. Nie všetkým (ani TV Lux a Rádiu Lumen) sa táto pluralita katolíckych

Marián Kuffa kázal o rodine, pričom vyzdvihol povinnosť otca chrániť rodinu tak, ako len vie. Dnešnú rodinu ohrozuje liberalizmus, ktorý je stelesnením svojvôle a bol aj za prvotným hriechom človeka, povedal okrem

Kňaz Ján KOŠIAR (vpravo) na audiencii u Svätého Otca Františka vo Vatikáne

INTERVIEW

epidémia. Pod ním sa modlil aj pápež sv. Ján Pavol II. v roku 2003. Trnavská novéna, ako ju poznáme dnes, bola obnovená v roku 1944. V posledných rokoch na hlavnú svätú omšu, vysielanú televíziou Lux i Rádiom Lumen, trnavský arcibiskup Ján Orosch a dekan Trnavy Stanislav Vojtko pozývajú mimoriadnych kazateľov zo Slovenska i zo zahraničia. Tohto roku bol najväčším hosťom americký kardinál Raymond Leo Burke, pôsobiaci v Ríme a vo Vatikáne. Pikantné na tom je, že jeho dve sväte omše nedostali mediálnu podporu katolíckych médií – Rádia Lumen a televízie Lux.

• Čo myslíte, prečo sa tak stalo?

Kardinál Raymond Leo Burke, patrón Zvrchovaného rádu Maltézy

obradov páči. Cirkvi ju vrátil pápež Benedikt XVI., a preto radšej o nej nechcú vedieť. Inými slovami: katolícka cenzúra. Lebo dnes to, čo nie je v televízii, sa nestalo...

• Ďalším zaujímavým kazateľom na Trnavskej novéne 2019 bol Marián Kuffa. A to po tom, čo bratislavský arcibiskup metropolit a predseda KBS Stanislav Zvolenský a spišský biskup Štefan Sečka vydali vyhlásenie a vyzvali ho, aby sa politicky neangažoval. Doslova uviedli: „Angažovanie sa v politických stranách, hoci prostredníctvom druhých osôb, nie je primerané kňazskému stavu...“ Reagoval na to v kázni?

iného. Vyjadril sa tiež k útokom kresťanských liberálov v Cirkvi, ktorí ju rozkladajú zvnútra. Apeloval na ľudí, aby si uvedomovali, že „manželstvo nie je legalizácia sexu, ale spoločenstvo lásky, ktoré musí byť otvorené plodeniu detí“. Zdôraznil, že liberálna potratová politika na Slovensku vyvrážila 1,4 milióna detí, čo je viac, než tu napáchali obe svetové vojny a komunizmus dokopy. A vyjadril sa aj k vyhláseniu oboch biskupov, voči ktorému sa ohradil najmä jeho brat Štefan. Odmietol, že by kňaz Marián Kuffa riadil nejakým spôsobom stranu KDŽP. Trnavský arcibiskup Mariána Kuffu vzápätí rozhršil: Ocenil ho arcidiecéznym vyznamenaním Ružou svätej Alžbety.

MEDZI NAMI

Keby Ludovít Štúr žil, mimovládne organizácie so sídlom na Slovensku by žiadali Špeciálnu prokuratúru, aby na neho uvalila väzbu za zločin extrémizmu a antisemitizmu a kukláči NAKA by ho celkom iste prepadli v modranskom byte a obvinili ako agenta Moskvy pre jeho „extrémistický“ spis Das Slawenthum und die Welt der Zukunft – Slovanstvo a svet budúcnosti. Zdá sa to niekomu priťahnuté za vlasy? Skúsme sa cez toto ironické zveličovanie preniesť z dejepisu do politickej súčasnosti. Po roku 1848 bola na hlavy buričov Štúra, Hurbana a Hodžu vypísaná odmena. Výzva pre udavačov znela takto: „Kdo nadzmených buričov lapí a prisluchajúcej vrchnosti odevzdá, dostane odplatu 100 zl. w strjebre.“ Podpísaný „Ludewij Benicsky, krajinsky Commisár“.

Bolo to márne – na Slovensku sa vtedy nenašiel jediný udavač. Dnes, pravdaže, nemáme v našich končinách „buriča a extrémistu“ duchovnej veľkosti Ludovíta Štúra, zato „slušných udavačov“ sa nám okotilo nemálo. A našla by sa aj zhoda priezvisk hlavných prenasledovateľov Slovákov za názor a politické presvedčenie: Benicsky – Benčík. Jeden Ludewij, druhý

Ján. Podrobnosti o činnosti oboch páňov, jedného zo zabudnutej histórie a druhého zo súčasnosti, uznávaného palácovou vrchnosťou, predstavovať netreba.

Vtáka poznáš po perí, udavača po hlase. Systém sledovania a udávania je prastarý nástroj, ako udržiavať ľudské stádo v strachu z kriminalizácie, strachu o svoj sociálny status, o svoje živobytie

val sa svojimi názormi, ale po ňom aj ďalší slovenskí vlastenci.

Európsky parlament a Rada Európy majú stovky výborov, komisií a monitorovacích orgánov určených na dohľad a kontrolu dodržiavania konkrétnych záväzkov jednotlivých členských štátov. Možno by táto neprehľadná sieť monitoringu nestála za reč, keby sa niektoré momentálne

zmysel rozoberať v krátkej glose jednotlivé články dokumentu, diskutovalo sa o tom dost a popisali sa haldy štátii expertov rozličného razenia. Mali by sme si všímať aj to, čo sa píše v dodatku dohovoru.

Málokto z bežných občanov vie, čo je GREVIO a čo obsahuje Dodatok o výsadách a imunitách takto označených členov kontrolnej (monitorovacej) komisie s veľkými výsadami, ktoré zaručujú úplnú slobodu a nezávislosť pri kontrole dodržiavania Istanbulskeho dohovoru a absolútnu (doživotnú) imunitu voči právnym konaniam jednotlivých členských štátov. V dodatku sa doslova píše: „Dokumenty týkajúce sa hodnotenia uplatňovania dohovoru vykonávaného členmi GREVIO a ďalšími členmi delegácie, navštevujúcimi štát, sú nedotknuteľné...!“ Slovo „nedotknuteľné“ musí byť alarmujúce pre všetky štáty, ktoré sa podpísali a podpíšu pod tento kontroverzný dokument. Na čo ešte čaká aktuálna vláda, keď poslanci NR SR ústavnou väčšinou už dvakrát odporučili vláde Petra Pellegriniho pozastaviť ratifikáciu Istanbulskeho dohovoru?! Alebo slovenský parlament a vôľa ľudu nič neznamená a dôležité je len to, čo hlásajú „neziskovky“ a trubači progresívno-liberálnej ideológie?

Kým nie je neskoro...

Ludovít ŠTEVKO

a v extrémnych prípadoch aj strachu o život. Historických príkladov fungovania tohto systému by sme našli dostatok všade vo svete, nielen u nás doma. Byrokracia Európskej únie má iné páky sledovacieho systému, prijaté legitímou väčšinou, ktorý spočíva v monitorovaní dodržiavania nariadení a zákonov EÚ, ktoré sú povýšené nad ústavné zákony jednotlivých národných štátov. Monitoring – to je moderné slovo, za ktorým sa skrývajú právne postihy neposlúšnych. Nepochybne, na pranieri eurobyrokratov by sa ocitol nielen Ludovít Štúr, ak by žil a prezento-

val sa svojimi názormi, ale po ňom aj ďalší slovenskí vlastenci. Európsky parlament a Rada Európy majú stovky výborov, komisií a monitorovacích orgánov určených na dohľad a kontrolu dodržiavania konkrétnych záväzkov jednotlivých členských štátov. Možno by táto neprehľadná sieť monitoringu nestála za reč, keby sa niektoré momentálne

Lepšie je mať rezervy drahého kovu doma pod palcom Už niekoľkokrát sme o zlato prišli

Marián TKÁČ – Foto: archív

Zlatý poklad je zásoba menového zlata, a keď vzniklo Česko-Slovensko, začal vznikať v roku 1919 aj zlatý poklad. Bola vyhlásená zbierka. Od dobrovoľných darcov Národná banka (NBČS) dostala vyše deväťdesiatštyri zlatých mincí a medailí a šesťdesiatpäť kilogramov rýdzeho zlata. Okrem toho štát vypísal aj pôžičku, ktorú občania mohli upisovať aj zlatom či striebrom, z čoho bol v roku 1925 výnos 3,2 tony zlata a 27 ton striebra.

NBČS mala vtedy v zásobe už vyše štyridsať ton zlata. Dvanásť ton prišlo z bývalej Rakúsko-uhorskej banky v rámci delenia monarchie, časť zlata tvoril výsledek z podnikania štátu a nevedno presne aká časť pochádzala aj zo zlata ruských cárov, ktoré priniesli legionári z Ruska. V roku 1918 dobyli Kazaň, kde bola uskladnená približne polovica cárskeho pokladu. Česko-slovenskí legionári obrovský poklad štrnásť mesiacov strážili, cestovali s ním vlakom po rôznych mestách. V marci 1920 „vrátili“, teda odovzdali do rúk revolučného výboru, zhruba iba tretinu z množstva, ktoré našli v auguste 1918 v Kazani. Zvyšok, zdá sa, na pokyn Edvarda Beneša, ministra zahraničia ČSR, previezli cez Terst „do bezpečia“, do Čiech. V roku 1930 bolo v NBČS už šesťdesiatdeväť ton zlata a v roku 1938 už skoro deväťdesiatpäť ton. Väčšinu tohto zlata NBČS uložila v cudzine, najmä v Bank of England, ale aj vo švajčiarskych a v belgických bankách.

RIŠSKÝ LUPÍČ

A potom prišla vojna. Osobitný komisár nemeckej Ríšskej banky s pištoľou v ruke 15. marca 1939 donútil dvoch riaditeľov NBČS, aby podpísali prevod dvadsiatich troch ton zlata z českého účtu v Bank of England na účet Ríšskej banky. Väčšiu časť zlata – dvadsaťsedem ton, sa v Bank of England podarilo uchovať. Toto zlato sa však už čoskoro stalo garanciou troch britských pôžičiek určených na financovanie česko-slovenskej exilovej vlády a zahraničného odboja. Česi a Slováci, ktorí s nasadením života bránili Británii, si museli všetku výzbroj a všetok výstroj z týchto pôžičiek zaplatiť... Približne štyridsať tri ton zlata, ktoré nebolo uložené v zahraničí, ale ostalo v Čechách, odviezli Nemci.

Po prvom rozdelení Česko-Slovenska v marci 1939 nemalo Slovensko nijaké menové zlato. Nemecko zhabalo zásoby česko-slovenského menového zlata a Slovensku z neho neposkytlo nič. Na podporu ekonomiky nového štátu vyhlásili teda Zbierku na zlatý poklad. Vláda 11. júla 1939 schválila zriadenie Fondu hospodárskej samostatnosti (FHS), do ktorého mohli dobrovoľne prispievať občania drahými kovmi, cennými

Zlaté rezervy vo forme zlatých prútov deponované v anglickej banke

predmetmi i peniazmi. Prvé vklady prijímala Slovenská národná banka (SNB) už v máji 1939.

DARY OBČANOV

Pamätníci hovoria o nadšení, s akým vtedy dávali občania dary do zbierky. Mnohí sa chceli pochváliť ocelovou obrúčkou s nápisom Slovenský štát ďakuje, ktorú dostal každý darca. Kto nemal zlato či iný vzácny kov, mohol darovať cenný papier, umelecký predmet alebo platné peniaze. V útoch banky sa hodnota darovaných kovov a peňazí evidovala vo FHS. V dvoch etapách (prvá do 31. októbra 1940, druhá do 31. decembra 1943) sa vyzbieralo vyše 3 kilogramov čistého zlata, 60 kilogramov čiastočne zlatého kovu, 1873 kilogramov čistého striebra, 344 čiastočne strieborných predmetov, za dva a pol milióna korún cenných papierov a desať miliónov korún v hotovosti. Do zbierky prispelo vyše deväťdesiatštyri darcov.

Zlaté krytie vtedajšej slovenskej koruny dosiahlo dovedna viac ako sedem (konkrétne 7,1) ton zlata. Popri zbierke a daroch najväčšmi prispela ťažba v Slovenských rudných baniach (Kremnica a v Banská Štiavnica) a ďalšiu časť zlata získalo Slovensko vývozom osobitne hodnoteného tovaru, za aký sa cez vojnu pokladal aj cukor, textil, petrolejové výrobky a pod. Slovenský štát mal aktívne obchodné saldo takmer so všetkými významnejšími zahraničnými partnermi vrátane Nemecka. Slovenské menové zlato bolo na

príkaz guvernéra Imricha Karvaša deponované v švajčiarskych bankách. Menej ako tona zlata bola aj v Kremnici a toto zlato sa dostalo do Moskvy počas SNP. Po skončení vojny sa slovenské zlato z Moskvy dostalo do Prahy a koncom roka 1946 bol na žiadosť NBČS zlúčený zlatý depozit SNB deponovaný vo Švajčiarsku so zlatým depozitom NBČS do jedného depozitu pod názvom „Národná banka česko-slovenská – Depositum regulare“.

BRITSKÁ VĎAKA

Spojenci po vojne zhromaždili zlato, ktoré v Nemecku objavili. Bolo to približne dvestosedemdesiatšedem ton, teda asi polovica zlata, ktoré Nemci stihli počas vojny ulúpiť. Komisia objavené zlato rozdelila medzi pätnásť centrálnych bánk európskych krajín. ČSR pripadol podiel 24,5 tony, z čoho v roku 1948 previezli do Prahy 6,1 tony. Zvyšok – 18,4 tony, zostal v Bank of England a americkej Federal Reserve Bank ešte niekoľko desiatročí. Veľká Británia aj USA jeho vrátenie pod rôznymi zámienkami odmietali. Išlo okrem iného o odškodnenie za znárodnenie majetku amerických občanov vo februári 1948. Pokiaľ ide o Británii, tá ako podmienku na vrátenie zlata požadovala od ČSR zaplatiť pohľadávku za vojnový a mnichovský úver, na ktorý padlo aj československé zlato v Bank of England. Po mnichovskej zrade, po tom, ako dali Hitlerovi časť česko-slovenského zlata, po tom, čo pre nich urobili naši vojaci v bojoch proti nacistom, to bola

zo strany Britov nehanebná podlosť. Pri delení majetku ČSFR k 31. decembru 1992 sme chceli zlato zo Slovenského štátu (7,1 tony) vyčleniť z celkových zásob česko-slovenského zlata (102 ton) a zvyšok rozdeliť v pomere 2:1. Kompromisným riešením mala byť „kúpa“ tohto zlata za úradnú cenu, nižšiu ako trhovú. Nestalo sa tak najmä preto, že „historický princíp“ nebol zaradený medzi princípy delenia federálneho majetku (to znamená, že sa nebral do úvahy nielen vklad Slovenska v podobe zlata Slovenského štátu z rokov 1939 – 1945 do menových zásob ŠBČS, ale nebrali sa do úvahy ani následky menovej reformy v roku 1945, rovnako ani vývoj aktív, v tom poskytovaných úverov a pasív, napríklad vkladov federálnych podnikov na účtoch českých bánk, v priebehu rokov 1990 – 1992). Tento princíp by zmažal aj českou stranou požadovaný doplatok za nedostatok pasív na slovenskej strane vo výške 24,7 miliardy koruny, čo bol dôvod, prečo česká strana až do roka 1999 nevydala Slovensku štyri tony zlata z tretinového podielu (34 ton).

ZHRNUTIE NA ZÁVER

Po prvé: Nemecko si po 15. marci 1939 privlastnilo všetko česko-slovenské (v tom aj slovenské) zlato, ktoré našlo na území Česka.

Po druhé: Obchodnou a devízovou politikou, ťažbou zlata a zbierkou na národný poklad mala prvá Slovenská republika na konci svojej existencie 7,1 tony zlata, ktoré bolo uložené vo Švajčiarsku a v Moskve a ktoré sa v roku 1946 stalo súčasťou „česko-slovenského“ zlata.

Po tretie: Osemnásť (presne 18,4) ton česko-slovenského zlata vydali USA až 20. februára 1982 po zaplatení 81,5 milióna dolára USA a 24 miliónov libier Británie ako kompenzáciu.

Po štvrté: Pri delení majetku česko-slovenskej federácie na konci roka 1992 odmietla česká strana vyčleniť z česko-slovenského menového zlata „slovenských“ 7,1 tony a navyše až do roka 1999 zadržovala aj štyri tony, ktoré pripadli Slovensku z rozdelenia federálneho zlata v pomere 2:1.

Nuž, zlato je veľmi silným artiklom, ktorý často slúži na vydieranie (v našom, teda slovensko-českom pomere, česká strana neváhala zadržovať naše zlato, ale aj v rozpore s ústavným zákonom ponechať si bývalú spoločnú vlahku). Česko medzitým veľkú časť svojho zlata predalo za nemecké dlhopisy a v súčasnosti vlastní iba okolo deväť ton zlata. Našich tridsaťdva ton zlata je uložených – kde inde ako v sejfoch Bank of England. Úsilie vrátiť ho domov je celkom legitímne, a to aj preto, že jeho zhodnocovanie v sejfoch Bank of England je minimálne.

Autor je bývalý viceguvernér NBS.

NA MARGO

Britskí voliči vyslali jasný signál, že svoju budúcnosť vidia mimo spoločného európskeho priestoru. Svoju dôveru dali súčasnému premiérovi Borisovi Johnsonovi. Ten získal v anglickom parlamente pohodlnú väčšinu. V čo najkratšom čase novozvolení poslanci Konzervatívnej strany konečne ukončia nekonečný príbeh schvaľovania rozvodovej dohody s Úniou. Vládni konzervatívci s absolútnou väčšinou sa tak po novom už nemusia spoliehať na hlasy ostatných politických strán. Riziko odchodu Veľkej Británie z Európskej únie bez dohody sa definitívne skončilo.

Briti dali zbohom Únii

Nová parlamentná väčšina môže konečne bez problémov nadobro schváliť premiérom Johnsonom nedávno vyrokovanú novú brexitovú dohodu upravujúcu budúce obchodno-politické vzťahy Veľkej Británie s EÚ. Boris Johnson týmto triumfálnym víťazstvom zabil dve muchy jednou ranou. Svoj predvolebný sľub, že Veľká Británia konečne opustí koncom januára 2020 Európsku úniu. Po druhom premiér Johnson svojim jednoznačným víťazstvom doslova položil na kolena názorovo rozdelenú Labouristickú stranu. Pre podstatnú časť jej voličov sa stala neatraktívna svojím nejasným názorom k otázke brexitu.

Volby presvedčivo ukázali, že väčšina Britov si želá urýchlené naplnenie výsledkov referenda z roka 2016. Severná časť britských ostrovov Škótsko je však oproti zvyšku krajiny proti odchodu z EÚ. Podobne ako v roku 2016 aj dnes väčšina Škóťov odmieta opustenie Veľkej Británie zo spoločného európskeho trhu. Svoju problematickú situáciu môžu vyriešiť už len odtrhnutím sa od zvyšku Spojeného kráľovstva. V hre je druhé referendum, ktoré môže rozhodnúť ako ďalej. Podobne ako Škótsko sa do neželanej situácie dostalo aj nábožensky a národnostne rozdelené Severné Írsko. Európska únia voličom katolíckych írskych republikánov v anglickej časti umožňuje bezhraničné spojenie so zvyškom írskeho ostrova. Je aj akýmsi garantom krehkého mieru medzi katolíckym a protestantským obyvateľstvom. Preto sa mnohí právom obávajú, že prípadné opustenie Európskej únie bez akejkoľvek dohody by mohlo opätovne spustiť nové nábožensko-etnické konflikty. Ani odchod s dohodou nepovažujú za prijateľné riešenie. Na druhej strane protestantskí unionisti svojimi desiatimi poslancami podporovali doterajšiu menšinovú konzervatívnu vládu. Svoju jedinečnú pozíciu v britskom parlamente blokovali prijatie brexitovej dohody. Unionisti sa nedokázali zmieriť so skutočnosťou, že by sa Severné Írsko ocitlo v inom colnom režime ako zvyšok Spojeného kráľovstva. Našťastie, vládni konzervatívci so svojou novou absolútnou väčšinou sa už nemusia opierať o ich podporu. Odchodom Veľkej Británie z Európskej únie sa skončí jedna kapitola novodobých dejín Európskej únie. Dosiaľ sa len rozširovala. Vznikol precedens, že sa môže aj zmenšovať.

Matej MINDÁR

Panychída na najväčšom vojenskom cintoríne prvej svetovej vojny Memento z Veľkropu musí varovať

Lukáš KAŠČÁK – Foto: Milan GROŠKO

Koncom júna 1914 zavraždili v Sarajeve následníka rakúsko-uhorského trónu. Táto udalosť bola rozbuškou, ktorá odpálila sled udalostí dnes známych ako prvá svetová vojna, ktorú súčasníci nazvali Veľká vojna. Trvala vyše štyroch rokov a vyžiadala si životy takmer desiatich miliónov vojakov, ďalšie desiatky miliónov mali trvalé následky či boli nezvestní. Vojna natrvalo a výrazne poznačila jednu generáciu ľudí a mala dlhotrvajúce následky.

Práve 11. novembra 2019 o jedenástej hodine a jedenástej minúte uplynulo sto jeden rok od ukončenia prvej svetovej vojny. V tomto symbolickom dátume a čase plnom jednotiek sa na najväčšom vojenskom cintoríne prvej svetovej vojny na Slovensku v obci Veľkrop uskutočnila pietna spomienková slávnosť venovaná týmto obeť. Podujatie sa začalo pri obecnom úrade, odkiaľ prítomní prešli v sprievode obcou až na vojnový cintorín, a pokračovala pri pamätníku uprostred cintorína. Panychídu za obeť vojny celebraval duchovný otec

Vyššie 8600 vojakov je pochovaných na vojenskom cintoríne vo Veľkrope, kde sa v minulých dňoch uskutočnila pietna spomienková slávnosť s panychídou.

Dušan Skonc, správca pravoslávnej farnosti vo Veľkrope, spolu s duchovným otcom Rusinom zo Sedlísk. Po liturgickej časti nasledovali príhovory hostí. Starosta obce Veľkrop Marián Prokopič v prejave pripomenul nezmyselnú smrť tisícok ruských a rakúsko-uhorských vojakov. Tiež spomenul proces náročnej osemročnej obnovy najväčšieho vojenského cintorína z prvej svetovej vojny na Slovensku v obci Veľkrop, na ktorom sa podieľalo množstvo dobrovoľníkov zo Slovenska i z okolitých krajín. Je tu pochovaných takmer osemtisícdesať vojakov rôznych národností. Zo zanedbaného cintorína vznikla národná kultúrna pamiatka a vedie k nej náučný turistický chodník z obce.

S príhovormi vystúpili aj funkcionári Matice slovenskej a SZPB zo Stropkova, zo Svidníka, z Vranova nad Topľou, tiež spolku M. R. Štefánika, ktorí apelovali na tragické poučenia z minulosti, aby sme už nikdy nedopustili opakovanie vojnového konfliktu.

Chorvátsky vianočný čas v znamení predvolebnej prezidentskej kampane

Čo prinesie Ježiško Chorvátom?

Martin JARINKOVIČ – Foto: internet; chorvátska tlač

Predvianočný adventný čas v Chorvátsku zdramatizuje predvolebná kampaň, ktorá sa oficiálne začala 4. decembra. Chorváti si 22. decembra budú po siedmy raz od získania nezávislosti voliť svojho prezidenta. Vybrať si budú spomedzi jedenástich kandidátov. Nech sa víťazom stane hociktorý z nich, je viac než isté, že všeobecný pocit frustrácie v chorvátskej spoločnosti to výraznejšie neovplyvní.

Chorvátsko vstupuje do predvolebnej kampane v období všeobecne rozšíreného pocitu stagnácie, ktorú odráža nelichotivá ekonomická situácia. Podľa denníka Slobodna Dalmacija sa v Chorvátsku viac než milión osôb nachádza na pokraji biedy. Sociálna a ekonomická situácia má svoj dosah aj na zlé demografické ukazovatele. Rodí sa málo detí, mladí masovo odchádzajú za štúdiom a prácou na Západ a dediny v Slavónii, Like či Zagorji vymierajú, pričom podľa niektorých zrejme nadsadených

POD POKRIEVKOU

odhadov Chorvátsko najmä vinou vystaňovalecva oproti oficiálnym číslam stratilo až milión obyvateľov, čiže reálne je teraz krajinu malo obývať len 3,5 milióna ľudí. Nespokojnosť vládne aj v školstve, o čom svedčia momentálne štrajky učiteľov. Spoločenská situácia sa odráža na badať na veľkom pozvoľnom poklese popularity vedúcej sily chorvátskej vládnej koalície – konzervatívneho Chorvátskeho demokratického spoločenstva (Hrvatska demokratska zajednica – HDZ).

FAVORITI VOLIEB

Spomedzi jedenástich kandidátov do bitky o Pantovčak (sídlo chorvátskych prezidentov) vchádza trojica najväznejších pretendentov, ktorí majú podľa prieskumov verejnej mienky najväčšiu šancu na postup do druhého kola. Napriek postupnému poklesu preferencií je stále papierovo najväčším favoritom dosluhujúca aktuálna prezidentka Kolinda Grabarová-Kitarovićová, ktorá kandiduje s podporou svojej materskej strany

Komu z troch najväznejších kandidátov na prezidentský post v Chorvátsku sa podarí napokon uspieť? Zľava doprava: Miroslav Škoro, Kolinda Grabarová-Kitarovićová a Zoran Milanović.

HDZ. Jej najsilnejším protivníkom je kandidát ľavice, združenej okolo Sociálne-demokratickej strany (Socijal demokratska partija – SDP), niekdajší premiér Zoran Milanović, ktorý sa po troch rokoch vracia do politiky. Systém „duopolu“, teda dvoch monopolných súperiacich strán HDZ a SDP, respektíve súboj národno-konzervatívnej pravice a liberálnej ľavice, ktorý sa v Chorvátsku od obnovenia jeho nezávislosti vyprofiloval, bude v týchto prezidentských voľbách vážne konfrontovaný s novou výzvou. Je ním tretí výrazný kandidát reprezentujúci protestný hlas nespokojných voličov na pravo od HDZ a jeho prezidentskej kandidátky. Populárny folkový spevák Miroslav Škoro môže vážnym spôsobom ohroziť aspirácie dvoch vyššie spomínaných formálnych favoritov volieb. Jeho postavenie a vyhliadky sú však veľmi špecifické. Ako ukazujú sondáže verejnej mienky

i komentáre analytikov, Škoro v prípade postupu do druhého kola má veľkú šancu na víťazstvo nad hociktorým z protivníkov. Väčším problémom však preňho bude práve prvé kolo, kde bude jeho hlavnou konkurenciou Kitarovićová. Obaja budú totiž bojovať o skoro totožného národno-konzervatívneho voliča. Kitarovićová pritom má miernu výhodu v podpore HDZ, ktorá požíva v chorvátskom politickom spektre „auru“ štátotvornej strany budujúcej na odkaze boja za nezávislosť. Samotná Kitarovićová rada zdôrazňuje svoj odboj a úctu voči „otcovi zakladateľovi štátu“ Franjovi Tudjmanovi. Ako najvyššia veliteľka ozbrojených síl sa rada pohybuje vo vojenských a veteránskych kruhoch a plamene reční na podujatiach pripomínajúcich heroizmus chorvátskej „vlasteneckej vojny“ proti, ako rada zdôrazňuje, „velkosrbskej agresii“. Kitarovićová je však zároveň predsta-

viteľkou systému a bezpečnosti postavenej na euroatlantických integráciách a spojeníctve. Prezidentka nikdy netajila svoju prozápadnú orientáciu, kritický postoj voči Rusku a absolútnu podporu Severoatlantickej aliancii NATO. Na druhej strane suverenista Škoro na chorvátskej politickej scéne predstavuje čoraz silnejší antisystém. Na rozdiel od vládných patriotov napríklad odmieta nahradenie kuny eustom a požaduje zvýšenie právomocí prezidenta, za čo si vyslúžil kritiku a obvinenie z diktátorských tendencií. Veľká devíza Škora však spočíva v pozitívnej emócií, s ktorou si ho značná časť chorvátskej populácie bez rozdielu svetozoru spája. Jeho najznámejší hit pieseň Súdija ma, venovaný generálovi Ante Gotovinovi, ktorý naspieval spolu so svojim kmotrom najpopulárnejším chorvátskym spevákom Markom Perkovićom-Thompsonom, má na kanáli youtube vyše osem miliónov prezretí. Analytik a hovorca novosadskeho Centra pre spoločenskú stabilitu Predrag Rajić však upozornil, že Škoro predstavuje vzdelanejšiu, uhladenejšiu verziu neoustašovca Thompsona. Obaja (medzičasom už rozvedení kmotrovci a bývalí priatelia) vychádzajú z rovnakých ideových a politických tradícií pravašského hnutia a blízke sú im aj silné antisrbské animozity, čo môže v prípade Škorovho úspechu ešte viac skomplikovať i tak nedobré vzťahy Záhrebu s Belehradom. To však v rozhodovaní chorvátskych voličov nezohrá väčšiu rolu. Viac dajú zrejme na Škorovu autenticnosť a nenútenosť, ktorou sa tak výrazne odlišuje od strojenej Kolindy Grabarovej-Kitarovićovej. Predrag Rajić ešte v auguste pouká-

zal práve na Kitarovićovej umelosť a dojem nacvičenosti všetkých jej verejných výstupov. Vývoj situácie mu dal zapravdu, keď sa novinárom v deň ohlásenia opätovnej kandidatúry Kitarovićovej dostali do rúk papiere s textom, ktorý pri tej príležitosti čítala na tlačovej konferencii. Vlnu mediálneho posmechu spôsobili pokyny zahrnuté v texte, kde bolo presne uvedené aj to, kedy má prezidentka nasadiť „mierny úsmev“.

ZVÝŠOK BEZ ŠANCE

Z ďalších kandidátov možno spomenúť ešte Mislava Kolakušića, ktorý sa profiluje ako občiansko-protikorupčný aktivista s podporou okolo piatich-šiestich percent či enfant terrible chorvátskej politickej scény, s ktorým sa spája najviac škandálnych mediálnych výstupov a policajných zadržaní. Nie je ním nikto iný než Ivan Pernar, ťažko definovateľný, protiamerický nalený antiglobalista libertariánskeho razenia s výraznou ľavicovou profiláciou. Ten však v chorvátskych politických pomeroch so svojím antikatalizmom a kritikou chorvátskeho nacionalizmu nemá veľké šance na úspech. Jeho popularita sa v prieskumoch verejnej mienky pohybuje okolo troch percent. Ostatní kandidáti sa pohybujú okolo jedného, resp. pod jedným percentom popularity a volebný zápas výraznejšie neovplyvnia.

Na záver možno zhrnúť, že výsledky prvého kola nemajú jednoznačného favorita, isté je len to, že s najväčšou pravdepodobnosťou sa do finále v druhom kole dostane dvojica z troch najväznejších kandidátov: Kolinda Grabarová-Kitarovićová, Zoran Milanović a Miroslav Škoro. Ak by bol medzi nimi Škoro, tak je veľkým favoritom na víťazstvo. Do karát by mu v tomto prípade hrala nezaradenosť do duopolu a s tým spojená negatívna emócia mobilizujúca voličov neúspešného kandidáta z tejto veľkej trojky, ktorí by šli zvoliť Škora len aby sa nestal prezidentom rival z druhého politického tábora. Nepredbiehajte však a radšej si počkajte na výsledky.

Otázka na rok 2020: ako spojiť globalizáciu so sociálnou spravodlivosťou

Čo píšú v Times, Die Zeit a Vedomosti.ru

Dušan D. KERNÝ – Foto: internet

Dnes azda človek číta noviny ani nie preto, aby sa niečo dozvedel, ale aby vedel, odkiaľ vietor fúka. A ako sa vyznať v tomto novom svete generáciám, ako napríklad ja, ktoré zažili ešte, že správy ohlasovali na vidieku bubenici a potom miestny rozhlas. A dnes majú v chodiacom telefóne, mobile, smartfóne, čo c... v písme, obraze aj vo zvuku. Len zdaniho je to rozpor, že odpovede pre dnešný svet môžete nájsť osobitne v týchto dňoch v chráme ktoréhokoľvek vierovyznania – tá základná odpoveď je hľadať to, čo dnešok neposkytuje. A to sú morálne istoty, morálne autority. Na bratislavskom hradnom vršku sledujeme len malú časť toho, ako sa politiky postupne zmocnila nenávisť a hlavným motorom sa stalo úsilie zničiť nielen politického súpera, ale aj politického oponenta.

Pohľad na americkú politickú scénu nám poskytuje už niekoľko rokov nevidane bezohľadné súperenie. Prítom ide o politický systém, ktorý pre nás bol dlhý čas prítiaživým vzorom a v posledných troch desaťročiach aj vzorom mnohými bezvýhradne nasledovaným, jediným správnym.

ROZVRAT POMEROV

Neboli sme v tom sami, inváziu, ktorá po roku 2003 rozvrátila Irak a následne celý Blízky východ a vyvolala vlnu migrácie, ktorá ohrozila Európu, podporilo šestnásť spojeneckých štátov z Európskej únie. Zažil som, ako sme s mladými diplomatmi, ktorí sú dnes už roky veľvyslancami, nasávali atmosféru parlamentných rozpráv v Dolnej snemovni alebo v nemeckom bundestagu. Ak sa poslancovi pokázal jazyk nevhodným slovom, okamžite sa sám alebo na výzvu ctihodnému kolegovi ospravedlnil. Pozrite sa, čo sa deje dnes na britskej politickej scéne, v britskom parlamente, ktorý bol pre nás vzorom parlamentných tradícií.

Rozvrat pomerov sledujeme v Británii, v Nemecku v jednotlivých spolkových krajinách, o rakúskych škandáloch ani nehovoriac, rozklad vzťahov je v Španielsku, kde sa politickí odporcovia odsudzujú

na desaťročia väzenia, trinásť katalánski politici dostali dovedna, ak som dobre rátal, okolo sto rokov za mrežami, a tí, ktorých zvolili do Európskeho parlamentu, v ňom nemôžu zasadiť.

SILNEJŠÍ A SLABŠÍ

A to sme stále na pôde jedného zo základných pilierov nášho jestvovania, na pôde Európskej únie. V tom, ako sa formovala najnovšia personálna zostava Európskej komisie, vidíme vlastne, ako sa Únia delí na silnejšie a slabšie štáty. Vidíme aj, ako Francúzsko s podporou aspoň piatich ďalších zastavilo integráciu štátov západného Balkánu, na ktorej slovenskej politike tak záleží, veď inak by tak nechápala problémy Srbska a Srbov a nezotravala na neuznaní jednostranneho vyhlásenia samostatnosti Kosovom. Ale najmä Francúzsko provokatívne pri tejto blokade vlastne požaduje po tom, čo štáty splnili všetky požadované podmienky prístupového procesu, aby sa vytvorili nové požiadavky. A francúzske návrhy budú zrejme získavať podporu. Ale to je len aktuálny stav politického počasia. V ňom vidíme, že rozhodnutia silnejšieho štátu majú omnoho väčší dosah. Sú dve Európy. Toto nerovné usporiadanie Európy ukazuje aj nedosta-

Viktor ORBÁN a Vladimir PUTIN majú nadštandardné vzťahy a krajine našich bezprostredných susedov sa to vypláca najmä teraz, keď dodávky energetických nosičov opäť vyvolávajú otázky.

tok demokracie, rovnoprávnosti našich hlasov. A v takejto situácii zastihla západnú časť Európskej únie kríza doterajšieho usporiadania. Je to kríza nielen liberálnej demokracie, ale vlastne aj kríza celého európskeho projektu.

VLNA PROTESTOV

Vo svete vidíme celú vlnu protestov, v Čile obyvatelia hlavného mesta v rámci protestov podpálili metro a jeho vozne, na druhom konci sveta v Hongkongu masové protesty trvajú už

mesiac a nechýbajú násilné akcie. Irakom, kde mala invázia, podporovaná aj nami a našimi vojakmi, priniesť demokraciu, dnes zmietajú masové protesty proti korupčnej vláde, ktorá by tam bez vojenskej invázie nikdy nebola. O Líbyi, ktorá bola pozoruhodnou kombináciou autoritárskeho režimu s rozsiahlym silným sociálnym programom pre domáce obyvateľstvo, povedzme so sociálnou bytovou politikou, možno dnes hovoriť len ako o drastickom prípade úplného rozvratu štátu spôsobeného intervenciou

silných štátov EÚ a NATO. Dlhoročné následky rozvratu sledujeme aj v Afganistane. Európska únia mala pred svojím rozšírením oveľa väčšiu váhu ako po rozšírení, že svet bol v lepšom poriadku za starých čias bez veľkých vojenských intervencií. Ešte nikdy predtým sa tak kategoricky do jedného vreca nedávali národno-konzervatívni politici – maďarský Viktor Orbán, poľská strana Právo a spravodlivosť s ruským Vladimirom Putinom, a jedným dychom sa nehovorilo o tom, že v anglosaskom priestore sa biely nacionalizmus prejavil v politike Donalda Trumpa, prezidenta USA, a v celom procese vystúpenia Británie z Európskej únie.

ZAČIATOK 1989

Dnes nevieme, čo vás vo večerných správach očakáva – kde sa vraždí, kde sa zabíja, kde masy okupujú ulice, kde masy požadujú pád vlády a volajú po posilnení alebo udržaní demokratických práv. V The New York Times (NYT) konštatuje David Brooks, že od roka 1989 nikdy neboli sociálne nepokoje také silné a v takom rozsahu ako teraz. Hovorí, že tieto sociálne nepokoje to je niečo, čo je desaťnásobne dôležitejšie a silnejšie ako možné následky zbavenia prezidenta Trumpa úradu, prítom obe udalosti spolu súvisia. Semeno dnešných nepokojov bolo zasiate pred tromi desaťročiami, keď sa rozpadol Sovietsky zväz a rozšírila sa globalizácia, bol to čas rozkvetu liberálneho demokratického kapitalizmu, fundamentalizmu trhu, trhovej ekonomiky. Medzitým, konštatuje autor NYT, ... vieme, čo mnohí z nás nechceli vidieť, a to, že globalizovaný demokratický kapitalizmus vyvolá protireakciu, pretože globalizovaný kapitalizmus bol duchovne prívelmi povrchný, prívelmi kozmopolitický a vykoorený, mnohí mali pocit, že ich odtrháva od ich kultúry.

Odborári chcú šesťstotridsaťpäť eur, zamestnávateľia ponúkajú maximálne päťstopäťdesiatdva

Úvahy o minimálnej mzde v budúcom roku

Róbert HÖLCZ – Karikatúra: Lubomír KOTRHA

Tohtoročná výška minimálnej mzdy je päťstodvadsať eur a od roka 2014, keď bola jej výška štyristopäť eur, sa zvýšila o dvojnásobok. Najnovší návrh odborárov na výšku minimálnej mzdy pre budúci rok je šesťstotridsaťpäť eur, na čo reagujú zamestnávateľia maximálnou hranicou päťstopäťdesiatdva eur. Namiesto vyššej minimálnej mzdy navrhujú zvýšiť nezdaniateľnú časť základu dane, proti čomu sa však zdvihla vlna odporu zo strany obecných, mestských a samosprávnych rozpočtov, ktorých príjem by klesol z dôvodu nižších daní z príjmov zamestnancov.

V tejto súvislosti si však treba povedať, že každé zvýšenie minimálnej mzdy má vplyv na jej šesť stupňov, v ktorých minimálna mzda závisí od náročnosti práce. Každé zvýšenie v tom najnižšom stupni sa premietne do zvyšovania minimálnej mzdy aj v ostatných stupňoch s následným dosahom na rast mzdových nákladov zamestnávateľov. V tejto súvislosti však povedať, že zákonom stanovená výška minimálnej mzdy je hrubá mzda, z ktorej sa ako napokon z každej hrubej mzdy strhávajú dane a odvody. Keďže zo zvýšenej hrubej mzdy si viac ako polovicu zoberie štát, je dôležité, aby pri uplatnení princípu solidarity sa súčasne zvyšovala aj nezdaniateľná časť základu dane a napokon sa menili aj ostatné odpočítateľné položky.

■ AUTOMATICKÝ DOSAH

Doterajší mechanizmus zvyšovania minimálnej mzdy stanovil zákon – a síce, že jej rast nemôže byť nižší, ako bol priemerný rast miezd v národnom hospodárstve, čo vláda vždy dodržala. Zamestnávateľia však navrhujú zmeniť tento mechanizmus tak, aby viac rešpektoval zmenu produktivity práce, a tiež hovoria o potrebe uskutočniť personálny audit objektívneho počtu zamestnancov štátu tak, ako sa to uskutočnilo v susednom Česku. Každé zvyšovanie minimálnej mzdy vo všetkých šiestich stupňoch bude mať vplyv na výšku príplatkov za prácu v noci a cez víkendy, keďže tie sa počítajú per-

tom z minimálnej mzdy. Na druhej strane vyššia minimálna mzda ovplyvní nárok rodiča na daňový bonus na dieťa, na ktorý má nárok vtedy, ak jeho celoročný zárobok prekročí šesťnásobok minimálnej mzdy, čo pri jej raste môže spôsobiť, že niektorí rodičia o spomínaný bonus prídu. Tiež sa diskutuje, či o výške minimálnej mzdy sa má rozhodovať na základe vývoja domácej ekonomiky ako celok, alebo treba viac rešpektovať situáciu v malých a stredných podnikoch, ktoré zamestnávajú viac ako sedemdesiat percent pracujúcich občanov. Podľa prognóz bude

slovenská ekonomika na budúci rok klesať na očakávaných 3,5 percenta oproti tohtoročnému rastu okolo štyroch percent. V porovnaní s priemerom očakávaného rastu v EÚ na úrovni 1,6 percenta a v eurozóne len 1,2 percenta, bude náš rast stále patriť k najvyšším, a preto možno ten optimizmus zo strany vlády pri rozhodovaní o konečnej výške minimálnej mzdy na budúci rok.

Na pôde európskych inštitúcií sa začalo okolo minimálnej mzdy hovoriť až po vypuknutí konfliktu medzi francúzskymi a slovenskými dopravcami, keď sa začala porovnávať ich niekoľ-

konosobne rozdielna výška. Vtedy prišli politici s predstavou, že v členských štátoch by sa výška minimálnej mzdy mala zjednotiť na porovnateľnú úroveň voči priemerným platom v danom štáte na úroveň šesťdesiat percent, čo sa doteraz nestalo.

■ AKO JE TO V EURÓPE

V rámci Únie je najvyššia minimálna mzda v Luxemburgu – 2071 eur a najnižšia v Bulharsku – 286 eur. Z krajín V4 je minimálna mzda v Česku 519 eur, v Maďarsku 464 eur a v Poľsku 523 eur. Čo je možno viac zaujímavé, je percentuálny podiel minimálnej mzdy na priemernom platu v národnom hospodárstve. Najvyšší percentuálny podiel má Rumunsko – takmer osemdesiatšesť percent a najnižší Holandsko – necelých tridsaťdeväť percent. Z krajín V4 má Slovensko podiel takmer päťdesiatdva percent, Česko takmer štyridsaťšesť percent, Maďarsko takmer päťdesiatšesť percent a Poľsko je tesne nad hranicou päťdesiatich deviatich percent.

V súvislosti s vymenovaním Nemky Ursuly von der Leyenovej na post predsedníčky Európskej komisie sa podľa všetkého znovu otvorí otázka uzákonenia minimálnej percentuálnej sadzby na výpočet minimálnej mzdy pri priemernej výške mzdy v ekonomike každého členského štátu v Únii. Problematika väčšej podpory chudobným vraj patrí medzi jej priority. No, nechajme prekvapiť.

Solidárny sociálny štát zásadne siaha do verejných financií

Roztrhlo sa vreco sociálnych dávok

Róbert HÖLCZ – Karikatúra: Lubomír KOTRHA

Program slovenskej vládnej koalície zahŕňa štedré sociálne dávky pre rodiny s deťmi, vianočné príspevky pre dôchodcov, obedy pre školákov zadarmo, zadarmo vlaky pre študentov a dôchodcov, zákonné stanovenie minimálnej mzdy a výšku príplatkov za prácu v noci a cez víkendy, minimálny dôchodok, zastropovanie veku nároku na odchod do dôchodku a celý rad ďalších sociálnych opatrení. Tie sú financované z verejných financií, kam patria predovšetkým dane a odvody. Sociálne opatrenia, najmä zastropovanie veku nároku na odchod do dôchodku, výška minimálnej mzdy a stanovenie minimálneho dôchodku, určite prinesú vo verejných rozpočtoch vyššie výdavky.

Ústavným zákonom máme vek nároku na odchod do dôchodku stanovený na šesťdesiatštyri rokov, pritom nárok na odchod do dôchodku pre ženy závisí od počtu vychovaných detí. Keďže počet penzistov narastá vyšším tempom ako počet pracovníkov, sú otázky okolo udržateľnosti budúceho dôchodkového systému namieste. Pod pojmom udržateľnosť treba rozumieť schopnosť Sociálnej poisťovne vyplácať všetky druhy dôchodkov tak ako v roku 2019 aj bez dotácií zo štátneho rozpočtu.

Aj keď sa vek dožitia v populácii neustále predlžuje, neznamená, že

FINANČNÝ SERVIS

sa zároveň predlžuje aj vek zdravého života. Skorší odchod do dôchodku určite zvýši deficit v Sociálnej poisťovni pri terajšom spôsobe výpočtu všetkých druhov dôchodkov, a to aj v prípade zvyšovania miezd a terajšej úrovne nezamestnanosti. Odborníci hovoria o potrebe zvyšovať percento odvodov pri zachovaní terajšieho mechanizmu výpočtu dôchodku či každoročne kalkulovať v štátnom rozpočte s dotovaním Sociálnej poisťovne. Samozrejme, veľa bude závisieť od očakávaných zmien výpočtu dôchodkov v druhom dôchodkovom pilieri, od vplyvu nastupujúcej generácie štvrtej priemyselnej revolúcie,

ktorá vraj bude znižovať potrebu zamestnancov na trhu práce. Jej negatívnym dosahom bude zvyšovanie počtu nezamestnaných starších občanov i predčasných dôchodcov, čo bude zvyšovať deficitné hospodárstvo v Sociálnej poisťovni.

■ MINIMÁLNA MZDA

Zamestnávateľia nie sú proti zvyšovaniu minimálnej mzdy, pokiaľ vopred poznajú pravidlá jej zvyšovania, z ktorých okrem dátumu je dôležité, aby jej nárast bol v súlade s nárastom miezd v národnom hospodárstve a tiež v súlade s rastom produktivity práce. V opačnom

prípade sa totiž zvýšené náklady zamestnávateľa premietajú do ceny predmetu podnikania. Ak to z konkurenčných dôvodov nie je možné, dochádza k poklesu zisku, daní a takisto k znižovaniu objemu investícií, čo nie je dobrá správa. Ešte horšia je, keď zamestnávateľ znižuje stav zamestnancov či dokonca s podnikaním končí. Čo však zamestnávateľom na minimálnej mzde najviac prekáža, je, že od nej sa odvíja výška príplatkov za prácu v noci a cez víkendy a že so zvyšovaním minimálnej mzdy v prvom stupni náročnosti práce sa zvyšuje minimálna mzda vo všetkých šes-

tich stupňoch náročnosti práce, čo výrazným spôsobom zvyšuje mzdové náklady zamestnávateľa. Ďalším neriešeným problémom výšky minimálnej mzdy je chýbajúci odvetvový princíp. Je predsa rozdiel, či za minimálnu mzdu pracuje v noci vrátnik informátor, alebo zamestnanec v nepretržitej prevádzke pri obsluhu strojného zariadenia.

■ MINIMÁLNY DŮCHODOK

V roku 2015 sme do dôchodkového systému zaviedli kategóriu minimálny dôchodok, ktorého výška bola stotridsaťšesť percent zo sumy životného minima. Od roka 2020 sa mení mechanizmus jeho výpočtu. Minimálny dôchodok sa bude vypočítavať ako tridsaťtri percent z priemernej mzdy, čo znamená jeho zvýšenie na sumu 334,30 eura, a preto sa doterajšie minimálne penzie budú dorovnávať o okolo štyridsaťosem eur. Nárok na minimálny penziu bude mať dôchodca, ktorý bol najmenej tridsať rokov dôchodkovo poistený a poberal doteraz nižší minimálny dôchodok ako spomínaných 334,30 eura, kam treba započítať aj doteraz poberané ostatné dôchodkové dávky, akými sú vdovský a vdovecký dôchodok. O zvýšení minimálneho dôchodku netreba Sociálnu poisťovňu žiadať. Maximálna výška dôchodku nie je určená, všetko závisí od počtu rokov dôchodkového poistenia.

Vyšší minimálny dôchodok sa dotkne asi dvestopäťdesiatdvestisíc penzistov, zatiaľ čo v roku 2018 ich bolo necelých štyridsaťdeväť tisíc. Na záver treba ešte povedať, že poberatelia penzií si na tohtoročné Vianoce prílepšia, keď sa zvýši nielen hranica nároku na vianočný príspevok do výšky 658,50 eura, ale sa zvyšuje aj jeho maximálna hranica na dvesto eur. Či v budúcnosti bude zavedený aj trinásť dôchodok pre všetkých, závisí i od výsledku budúcoročných volieb.

NA MARGO

Európsky parlament a Rada Európy dokázali pozitívne využiť štrnásťdňovú lehotu na to, aby dosiahli dohodu na konečnej verzii návrhu rozpočtu Únie na rok 2020. Rada ju schválila 25. novembra a poslanci Európskeho parlamentu dali rozpočtu spoločenstva súhlas 27. novembra. „S potešením konštatujem, že Rada a Parlament sa zhodli na mnohých prioritách budúcoročného rozpočtu. Jadrom týchto priorit je tvorba pracovných miest a boj proti zmene klímy, riešenie dôležitých oblastí, ako sú bezpečnosť a migrácia a orientácia najmä na mladých ľudí. Toto poskytovalo dobrý základ pre naše úsilie dohodnúť sa na rozpočte s primeranými úrovňami financovania pre rôzne programy a oblasti, pričom sa vychádzalo z obozretného a realistického prístupu a najlepších záujmov európskych daňovníkov,“ povedal na margo schváleného rozpočtu Kimmo Tiilikainen, štátny tajomník ministerstva financií Fínska a hlavný vyjednávač Rady pre rozpočet EÚ na rok 2020.

Brusel zvolil obozretný prístup

Budúcoročný rozpočet bude aj naďalej podporovať rast a konkurencieschopnosť európskeho hospodárstva, ako aj ďalšie priority EÚ, ako je bezpečnosť a riadenie migrácie. Suma vo výške dvadsaťjeden percent rozpočtu sa vyčlení na opatrenia zamerané na riešenie zmeny klímy. Dosiahlo sa to zvýšením prostriedkov určených na opatrenia súvisiace s klímou vo viacerých oblastiach, ako je výskum a vývoj, dopravná a energetická infraštruktúra a vonkajšia činnosť Únie.

Celkové záväzky sú stanovené vo výške 168,7 miliardy eura. V porovnaní s upraveným rozpočtom na rok 2019 ide o nárast o 1,5 percenta. V rámci výdavkových stropov viacročného finančného rámca na roky 2014 – 2020 zostalo k dispozícii 1,5 miliardy eura, aby mohla Únia reagovať na nepredvídané potreby. Celkové platby dosahujú 153,6 miliardy eura, čo je v porovnaní s rokom 2019 nárast o 3,4 percenta. Zvýšenie je odrazom toho, že v plnej rýchlosti pokračuje vykonávanie programov na roky 2014 – 2020. Dohodnuté sumy však vychádzajú z predpokladu, že Spojené kráľovstvo sa bude naďalej plne podieľať na financovaní a plnení rozpočtu EÚ na rok 2020.

„Budúcoročný rozpočet sa posilňuje podpora prioritných oblastí a najlepšie fungujúcich programov EÚ. Taktiež sa ním zabezpečuje realistický prístup, v ktorom sa zohľadňujú záujmy daňových poplatníkov i potreba čeliť novým výzvam, ktoré sa môžu vyskytnúť v roku 2020. Chcel by som vyzdvihnúť najmä snahu o ďalšiu „ekologizáciu“ rozpočtu a o zabezpečenie toho, aby podporoval spoločnú klimatickú agendu.“ Povedal tiež pri príležitosti schválenia dokumentu jeho hlavný vyjednávač Kimmo Tiilikainen.

Rovnako ako v rokoch 2018 a 2019 sa predvstupové fondy pre Turecko výrazne znížili v porovnaní s návrhom rozpočtu zo strany Komisie (-85 miliónov eur), a to vzhľadom na vzdávanie sa Turecka od hodnôt Európskej únie. Na druhej strane sa viac finančných prostriedkov poskytlo pre západný Balkán.

Ján ČERNÝ

NA OKRAJ

Dvanásť rokov trvalo, kým sa napravili zmätky z roka 2007. Karpatské bukove pralesy dostali konečne jasné hranice. Pri ich prvom zápise do zoznamu UNESCO boli v rozpore čísla v textovej a mapovej časti a úplne mu absentovala diskusia s obyvateľmi regiónu. V každom prípade, ich miesto v zozname je konečne nespochybniteľné. Národné lesnícke centrum presnejšie vymedzilo jadrové územie a nárazníkové zóny lokality. Územie bude rozdelené na prísne ochranné pásmo a vonkajšie ochranné pásmo.

Dvanásťročné čakanie

„Chyby z minulosti sa neodstraňujú ľahko, najmä ak na začiatku úplne absentovala diskusia s občanmi, ktorých sa to najviac dotýka, a rozhodnutia boli urobené ochranármi od stola. Odstránili sme viacero nedostatkov a súčasne riešenie reflektuje reálny stav lokality. Národné lesnícke centrum zmapovalo stupeň prirodzenosti porastov a na tomto základe bolo stanovené jadrové územie a nárazníkové zóny. Všetko je digitálne zaznamenané a finalizované prostredníctvom rokovani s vlastníkami a obhospodarovateľmi pozemkov,“ informovala Gabriela Matečná, ministerka pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR a podpredsedníčka SNS.

Vznikla dohoda na jadre a ochrannom pásme, ktoré bolo rozdelené na územie B1 – prísne ochranné pásmo, kde sa môže aplikovať len jednotlivý výber v prospech pralesa, a územie B2 – vonkajšie ochranné pásmo. Doň patrí celý národný park Poloniny na pozemkoch vo vlastníctve štátu, kde sa bude aplikovať len obhospodarovanie lesa prírodou blízkym spôsobom. V nadväznosti na schválený materiál budú pripravené projekty ochrany na vyhlásenie prírodných rezervácií, čím sa zabezpečí právna ochrana lokality v súlade s požiadavkami UNESCO. Pôvodne navrhovaná Prírodná rezervácia Šípková zo zoznamu napokon vypadla. Súkromní vlastníci pozemkov totiž nesúhlasili s podmienkami ochrany územia, ktoré im ponúkol štát. UNESCO je dobrovoľná organizácia, neštátni majitelia lesov nemusia byť jej súčasťou. Zapoja sa len tí, ktorí s podmienkami súhlasia a dostanú za to prislúchajúcu náhradu. V doložke vplyvov sú preto obsiahnuté náhrady neštátnych aj štátnych vlastníkov.

Problémy územia nastali ešte začiatkom milénia. Nominačný projekt Slovenskej agentúry životného prostredia obsahoval množstvo chýb. Najzásadnejšia sa týkala výmery územia. Kým vo výmere jadrovej zóny podľa tabuľkovej prílohy bolo uvedených 5766 hektárov, v mapovej časti vychádzala výmera 3522 hektárov. Slovenská agentúra životného prostredia pritom zadala projekt externistom a neprerokovala ho s vlastními ani s užívateľmi lesa. Územie zakreslené v mape sa nedalo identifikovať v teréne. Nelogickosť nárazníkovej zóny a absencia diskusie pred predložením projektu boli hlavnou príčinou toho, že sa na definitívne riešenie čakalo dvanásť rokov.

Štyri lokality – Stučica, Havesová, Rožok a Vihorlat, tvoria teda definitívne súčasť územia nazvaného Staré bukove lesy a bukove pralesy Karpát a iných regiónov Európy.

(ŠZ)

Predajcovia potravín na Slovensku sa kontrol nezobia, skôr ich bude pribúdať

Kto nakupuje za nízku cenu, neraz si nákup predraží

Ivan BROŽÍK – Foto: internet

Zanedbaná hygiena, potraviny po dátume spotreby či nepriznané látky v zložení. To sú najčastejšie problémy, na ktoré narážajú potravinári inšpektori pri celoslovenských kontrolách. Tento rok je na potravinový dozor náročnejší. Počet kontrol medziročne stúpol o vyše šesťtisíc. Konštatuje sa to v zverejnenej informácii.

Slovensko podľa počtu a kvality previerok patrí medzi najprísnejšie krajiny Európskej únie v oblasti kontroly bezpečnosti potravín. A to aj v situácii, keď na východnej štátnej hranici musíme zachytávať zdravie ohrozujúce alebo inak nevyhovujúce produkty z krajín mimo Únie. S kontrolami pritom tento rok ešte Slovensko nekončí. Obchodníkov, ale aj kontrolórov čakajú cieľené previerky vianočného sortimentu.

LACNÉ TRIKY

Štátna veterinárna a potravinová správa SR (ŠVPS SR) kontrolovala naozaj všetky stupne potravinového reťazca – od prvovýrobcov až po kamenné a internetové obchody. „Posvietili sme si na výrobcov, baliarne, distribútorov, veľkoobchodné sklady, hypermarkety, supermarkety a aj malé predajne. Kontrolám neunikli ani trhoviská, predajné automaty, čerpacie stanice či e-shopy s potravinami,“ informoval Jozef Bireš, ústredný riaditeľ ŠVPS SR. Najviac kontrol bolo uskutočnených v malých predajniach (13 459), v stredných predajniach (12 411), u výrobcov a v baliarňach (spolu 8309).

„Nízka cena v žiadnom prípade nie je ospravedlnením za mizernú kvalitu. Pravidlá platia pre všetkých bez rozdielu a ohľadu na cenu. Spotrebiteľ by však mali byť pri nakupovaní produktov za nižšie ceny ostražití aj z iného dôvodu. Jeden z trojice najväčších reťazcov na Slovensku zvykne

Kontroly potravinových produktov stále prinášajú negatívne zistenia.

vydávať vo svojich akciových letáčkoch za zľavnené aj také potraviny, ktoré možno u konkurenčných predajcov nakúpiť za citelne nižšie ceny. V tomto prípade už nehovoríme o lacnom tovare, ale o obyčajnom lacnom triku, ktorý má spotrebiteľa presvedčiť, že ušetril. Aj pri nákupe potravín má preto zmysel porovnávať si ceny u viacerých predajcov,“ tvrdí Milan Lapšanský, generálny riaditeľ sekcie potravinárstva a obchodu ministerstva pôdohospodárstva.

ČASTÉ NEDOSTATKY

Štátni inšpektori uskutočňovali kontroly aj mimo bežného pracovného času. V rámci nich zistili nedostatky až v tridsiatich dvoch percentách prípadov. Najčastejšie išlo o zanedbanú hygienu objektov, prevádzok, tech-

nologických zariadení a pracovných pomôcok, ale aj o predaj potravín po dátume spotreby a po uplynutí minimálnej trvanlivosti. Pri kontrolách odhalili celkovo 10 416 nedostatkov, čo je však v medziročnom porovnaní celkovo o 2671 pochybení menej. Nedostatočná hygiena je celkovo najčastejším prehreškom, ktorého sa dopúšťali kontrolované subjekty. Medzi opakovanými nedostatkami sa vyskytovali aj nesprávne označené potraviny.

Závažné zistenia preukázali aj kontroly viacerých druhov potravín dovezených z krajín mimo Únie. V testoch niekoľkokrát pohorela arašidová nátierka s bielou a mliečnou čokoládou pôvodom z Ukrajiny. Laboratória v nej namerali prekročený maximálny limit stanovený pre aflatoxíny – toxické látky produkované plesňami. Ten nedodržali ani

vyľupané a nevyľupané surové pistácie z Iránu. Sušené hrozienka z Uzbekistanu a hrozienková pasta z Turecka nevyhoveli pre prekročenie maximálnej hodnoty mykotoxínu – ochratoxínu A. Aj preto je potrebné pri výbere ponúkaných potravín sledovať značku ich certifikácie v Európskej únii. Tam je istota, že sú kvalitné a sporná môže byť akurát ich záručná lehota.

VINY VÍNA

Cieľené kontroly podnikli aj vinárski inšpektori, ktorí hodnotili kvalitu, označovanie a zdravotnú neškodnosť domácich i zahraničných vín. Z 292 testovaných vzoriek, odobratých u výrobcov, v maloobchodných predajniach, vo veľkoskladoch či v zariadeniach spoločného stravovania, nevyhovelo 5,2 percenta. Najviac nedostatkov a uložených správnych konaní si pripísali nekvalitné zahraničné vína ponúkané v obchodných reťazcoch. Oxidáciu, prídavky syntetických aróm, potuchlinu, vôňu pokenú mikrobiálnym rozkladom a aj nečistú chuť kritizovali kontrolóri pri vínach nižších kategórií, najmä pôvodom z Maďarska.

Inšpektori rozdelili 2124 blokových pokút v celkovej výške 49 201 eur. V správnom konaní uložili 286 opatrení. V sledovanom období nadobudli právoplatnosť pokuty vo výške 4 927 310 eur, pričom najvyššia právoplatná pokuta sa vyšplhala na milión eur. V kontrolách bude agrozort pokračovať až do konca roka.

Tradičná sviatočná pochúťka na sviatočných stoloch dávno nepochádza zo Slovenska

Kapry si rybníky samy od roztopaše nevypustia

Ján ČERNÝ – Karikatúra: Lubomír KOTRHA

Na Slovensku na obyvateľa dochováme ročne štyridsaťnásobne menej kaprov, ako napríklad v susednej Českej republike. V rámci skupiny V4 sme v chove tejto zdravej sladkovodnej ryby úplne na chvoste. Prítom história a tradícia chovu kaprov u nás i v Česku boli dlhé desaťročia takmer rovnaké.

V spoločenských rímskych katolíkov sa pod vplyvom cirkvi na Štedrý večer rozšírila konzumácia rýb, ktoré sa ako studenokrvné živočíchy považovali za pôstne jedlo. Čerstvé ryby sa jedli varené alebo sa kúpali nakladané kyslé ryby. V druhej polovici 20. storočia sa začali kúsky rýb alebo rybích filetov vyprážať v oleji a podávať so zemiakmi alebo so zemiakovým šalátom. Kapor sa neodmysliteľne spája so Štedrým večerom, aj keď dnes sa už objavujú na stole aj iné druhy rýb. Evanjelici a. v. mohli konzumovať mäso a mäsité pokrmy už na Štedrý večer.

AJHLA, RYBA

Podľa súčasných poznatkov sa do Európy kapor najpravdepodobnejšie dostal z teplejších oblastí Malej Ázie a Kaspického mora, odkiaľ sa postupne rozšíril do oblasti Čierneho mora a Dunaja. Jeho prvá prítomnosť v Dunaji sa datuje do obdobia pred ôsmimi až desaťtisíc rokmi. Cenným zdrojom potravy bol už u starovekých Rimanov. Napríklad rímsky prírodovedec Hanus Plinius sa už v rokoch dvadsaťtri až sedemdesiatdeväť nášho letopočtu zmieňuje o dunajských kaproch a dokonca spomína aj umelé rybníky na ich chov. Rimania tak vyšľachtili divého dunajského kapra na rybu rybníčnú a prispeli k jej rozšíreniu z dunajskej oblasti aj do ostatných častí Európy.

Rozmach hospodárskeho chovu kaprov nastal s príchodom kresťanstva, v Bavorsku sa kapry chovali v rybníkoch už za vlády Karola Veľkého (748 – 814), v Česku sa ich umelý chov datuje približne do 11. storočia. A aj keď v súčasnosti už prevláda najmä rybníčná forma kapra, pôvodného divého dunajského kapra stále

môžeme nájsť v našich riekach – najmä v Dunaji, Tise a dolných úsekoch ich najväčších prítokov. Jeho chovu dominujú krajiny V4 – Poľsko, Česko a Maďarsko sa podieľajú na európskej produkcii kaprov viac ako polovicou. Regionálnu výnimku v tomto smere predstavuje len Slovensko, ktoré so zanedbateľným podielom 0,3 percenta na európskej produkcii výrazne zaostáva za svojimi susedmi z regiónu aj možnosťami. Chov kaprov je však pomerne rozšírený aj v ostatných krajinách regiónu strednej a východnej Európy či v Nemecku.

NERADOSTNÁ ŠTATISTIKA

V absolútnych číslach je najväčším európskym producentom kaprov Poľsko, kde sa ročne vyprodukuje takmer dvadsaťtisíc ton kaprov. Len nepatrne men-

šiu produkciu dlhodobo vykazuje Česká republika. Rebričku v prepočte na obyvateľa teda jednoznačne dominujú Česi s produkciou 1,8 kilogramu kapra na obyvateľa, pred Maďarmi (1,2 kilogramu kapra na obyvateľa). Vyše kilogram kaprov na obyvateľa vyprodukuje aj Litva, nadpriemernú produkciu však nájdeme aj vo viacerých ďalších krajinách regiónu strednej a východnej Európy – v Chorvátsku, Poľsku, Bulharsku, Rumunsku či Lotyšsku. Už menej sa darí chovu kapra v prevažne hornatých krajinách regiónu strednej Európy ako Slovensko (46 gramov na obyvateľa) a Slovinsko (83 gramov) či Rakúsko (43 gramov). V priemere krajiny EÚ vyprodukujú ročne stosedemdesiatgramov kapra na obyvateľa.

Aj napriek tomu, že produkcia kaprov na Slovensku za okolitými krajinami

zaostáva, kapor je predsa len tradičným pokrmom aj slovenskej kuchyne. Miestna produkcia kaprov dokáže úroveň uspokojiť len približne jednu pätinu domácej spotreby, a tak je krajina odkázaná na ich dovoz. Slovensko je najväčším čistým dovozcom kaprov (v prepočte na obyvateľa) spomedzi všetkých krajín EÚ. Kapor pritom dováža len z dvoch susedných krajín, drvivú väčšinu z Českej republiky, ostatok z Maďarska. Vianočný charakter kaprov potvrdzuje pohľad na intenzitu zahraničného obchodu s kaprami. Takmer dve tretiny dovozov kaprov na Slovensko sa uskutočnia v predvianočnom období (november – december), podobný podiel predvianočného obdobia nájdeme aj pri vývoze kaprov z Čiech.

FENOMÉN AKVAKULTÚRA

Sektor akvakultúry na Slovensku predstavuje hospodársky chov rýb na produkciu rýb na priamu spotrebu a na zarybňovanie rybníkov. U nás v ňom pracuje vrátane sezónnych zamestnancov cez tisíc ľudí. Aktuálne je na Slovensku 562 rybníkov, 42 malých vodných nádrží, 134 kľetok, 356 liahní a odchovní, 329 betonových nádrží a 148 umelých vodných nádrží. Rozvoj akvakultúry rieši vláda prostredníctvom Národného strategického plánu rozvoja akvakultúry SR na roky 2014 – 2020. Proklamovaným cieľom je sebestačnosť aspoň na osemdesiat percent v domácej produkcii nížinných a lososovitých druhov rýb. Potrebujeme viac chovateľov rýb. Dôležitá je však aj trvalá udržateľnosť a šetrnosť k životnému prostrediu. Kvalita našich sladkovodných rýb inak všeobecne patrí medzi najvyššie v strednej Európe.

Súperenie kresťanstva s pohanstvom sa v našich končinách nevedlo v rukavičkách

Solúnski bratia neboli prví a jediní misionári u Slovanov

Pavol IČO – Ilustrácia: Stanislav DUSÍK

Solúnski bratia Cyril a Metod zohrávajú významnú úlohu v dejinách slovenského a rovnako i českého národa. Zaslúžili sa o zaradenie staroslovenčiny medzi liturgické jazyky, prispeli k zmierneniu vplyvu Franskej ríše, vďaka nim bolo vysvätených mnoho slovanských učeníkov za kňazov a Veľká Morava bola pápežom uznaná za léno Svätej stolice, čím sa stala rovnocennou s inými veľkými krajinami tej doby. Misia však mala aj viac tienistých stránok, o ktorých sa zmieňujú dobové dokumenty a staré archívne pramene.

Prví misionári, ktorí kristianizovali Slovanov, pochádzali z Franskej ríše, Grécka a pravdepodobne i z Írska a zo Škótska, pričom sa objavili najmenej niekoľko desaťročí pred príchodom Cyrila a Metoda. O uvedenej skutočnosti svedčí trebárs nálež základov kamenného kostolíka v moravskej obci Modrá, ktorý bol vystavaný pravdepodobne už na prelome 8. a 9. storočia. Na dávný kontakt obyvateľov Veľkej Moravy s kresťanstvom taktiež poukazujú artefakty z hradiska Bojná, datované do prvej polovice 9. storočia, kde boli objavené medené pozlátené plakety, tepané obruby pravdepodobne z prenosného oltára a kostolný zvon. Približne z rovnakého obdobia pochádza aj Pribinov kostol v Nitre, vysvätený okolo roka 828, dosiaľ najväčší známy veľkomoravský chrám na Bratislavskom hradnom kopci, či jednolodový kostolík v Znojme. Okrem toho sa zachovali aj správy o pôsobení svätého Amantia, ktorý sa pokúšal kristianizovať Slovanov už v 7. storočí, a o dvoch pohraničných markách pri brehoch Dunaja, ktoré založil franský kráľ a cisár Západu Karol I. Veľký ako misijné centrá na pokresťančovanie Slovanov okolo roka 800. A vieme aj o krste štrnástich českých kniežat v bavorskom Regensburgu, ku ktorému došlo podľa súdobých Fuldských análov v roku 845.

■ BISKUPSTVO V NITRAVE

Spomedzi ďalších prameňov poskytuje významný dôkaz o dávnom styku Slovanov s kresťanstvom i písomná zmienka o biskupstve nazývanom Nitrava (t. j. Nitra), zriadenom pápežom Eugenom II. v roku 824, na ktorú upozornil už Pavol Jozef Šafárik v druhom vydaní svojej Slovaných starozitností z roka 1863.

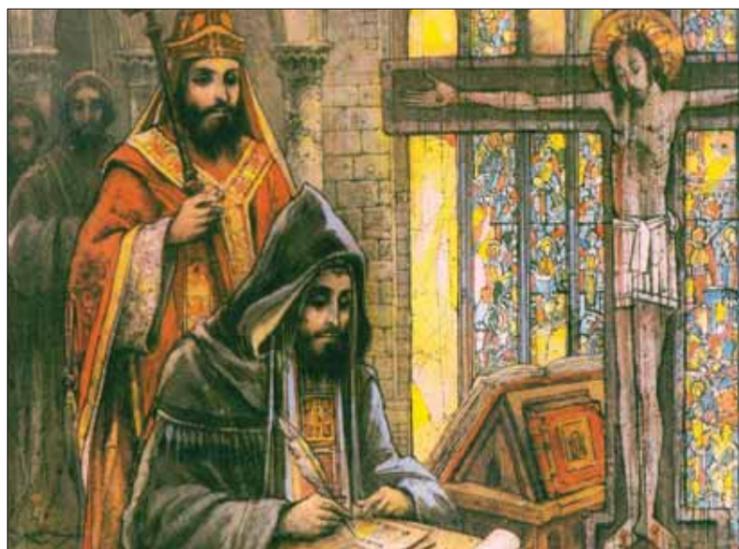
Na dávný stret Slovanov s kresťanstvom navyše upozorňuje aj pasáž z posolstva veľkomoravského kniežaťa Rastislava Byzantskému cisárovi Michalovi III., zachovaná v Konštantínovom životopise z druhej polovice 9. storočia: „Keďže ľud náš od pohanstva sa odvrhol a kresťanského zákona sa drží, učiteľa nemáme takého, ktorý by nám v našom jazyku pravú vieru kresťanskú vysvetlil, aby sa i iné strany, to vidiac, pripodobnili nám.“

Pritomnosť kresťanstva na území Veľkej Moravy v predcyrilo-metodských časoch taktiež potvrdzuje informácia o učiteľoch vierozvestcoch „z Vlách i z Grécka i z Nemiec“ (t. j. z oblasti severného Talianska, Grécka a Franskej ríše), obsiahnutá v Metodovom životopise, ktorý je rovnako ako Život Konštantínov súčasťou Moravsko-panónskych legiend.

■ SOLÚNSKI BRATIA

Cyriľ a Metod teda prišli na územie, kde kresťanstvo poznala prinajmenšom časť obyvateľstva. Napriek tomu však pri šírení náboženstva, ktorého najpevejším pilierom by mala byť láska, používali tvrdé praktiky. Hrozivo pôsobí už prvý bod ich zákonníka, nazvaného Zakon sudnyj ljudem (Súdny zákonník pre svet-ských ľudí): „Pred každým zákonníkom sa treba zmieniť o Božej pravde. Preto svätý Konštantín v prvom zákone napísal a povedal takto: Každá dedina, v ktorej sa konajú obety alebo prisahy pohanské, nech je odovzdaná Božiemu chrámu so všetkým majetkom, ktorý patrí pánom v tejto dedine. Tí, ktorí vykonávajú obety a prisahy, nech sa predajú so všetkým svojim majetkom a získaný výnos nech sa dá chudobným.“ Ale to je ešte len začiatok. Nasledu-

júce state citovaného diela pridávajú ako trest za praktizovanie pohanstva mrzačenie či palicovanie. Medzi ostatné násilné spôsoby navrhnuté vierozvestcami patria: odrezanie nosa za zvedenie zasnúbenej (hoci s jej súhlasom), palicovanie, potupné ostríhanie vlasov a vyhnanie za krádež v kostole a iné. Zbierka však povoľuje aj miernejšie cirkevné tresty. Tak trebárs článok o podpaľáčoch ukladá

Nebohý akademický maliar Stanislav DUSÍK, za ktorým prinášame na inom mieste nekrológ, ilustroval vyše dvesto kníh. Aj životopisy sv. Cyrila a sv. Metoda.

dvanásťročné pokánie z hľadiska cirkevného práva v konfrontácii s upálením alebo so sťaťím mečom pre rovnakú skupinu kriminálnikov z pohľadu svetského práva.

■ PRÍSNE TRESTY

Tie odporúča spis pod názvom Ustanovenia svätých otcov o pokánii za vraždu a o každom hriechu, ktorý na základe latinských predloh preložil Metod alebo niektorý z jeho žiakov. Táto príručka napríklad proponovala trojročný pôst o chlebe a vode za chodenie na koledy v prvý januárový deň alebo päťročný pôst za zaklínanie.

O neúprososti prvého veľkomoravského arcibiskupa Metoda vypovedá i vyhrážka, zaznamenaná vo vyššie spomenutom Metodovom životopise z 9. storočia, ktorú adresoval kniežaťu Vislanov, obývajúcich južnú časť dnešného Poľska: „Bolo by dobré, synu, keby si sa dal pokrstiť z vlastnej vôle, aby si potom nemusel byť pokrstný násilím v zajatí v inej krajine. Veď si na mňa ešte spomenieš.“ A uvedená hrozba sa zanedlho naozaj premietla do skutočnosti – Svätopluk v roku 874 kniežatstvo Vislanov vyplenil a pripojil k svojej ríši a ich panovník bol následne pokrstný práve Metodom.

Podobne tvrdý postup použil Metod podľa Dalimilovej kroniky zo začiatku 14. storočia i pri pokresťančení českého kniežaťa Bořivoja I., keď nariadil, aby na hostine u Svätopluka jedol ako pohan na zemi, pričom kresťania hodovali pri stole. Takýmto spôsobom dal českému vládcovi jasne najavo, aké má vlastne postavenie oproti kresťanským panovníkom, a nahovoril ho, aby sa ihneď nechal pokrstiť.

Bořivoj neskôr nechal postaviť dve svätyne – vo svojom sídle v Levém Hradci a druhú na území pražského hradu.

■ PÍSMO SLOVANOV

Cyriľovi a Metodovi sa okrem rôznych iných zásluh pripisuje vynález prvého slovanského písma – staroslovenčiny. Vo svetle archívnych prameňov však treba toto tvrdenie

mierne poopraviť. O predkresťanskom písme Slovanov, resp. o systéme znakov, ktoré Slovanom suplovali písmo, sa totiž môžeme dočítať trebárs v spise mnícha Chrabra O písmenách, datovaného do 9. storočia, kde autor vysvetľuje, že Slovania používali akési „črty a zárezy“, pomocou ktorých počítali a veštili.

Iný dôkaz zasa poskytuje kronika Thietmara Merseburského zo

ské povstanie (v roku 1046). Po boku pohanov v ňom podľa Jonáša Záborského bojovali na protest proti násilnej kristianizácii a nástupu kráľovho synovca Petra Orseolu k moci i pravoslávni kresťania, ktorí chceli prinavrátiť staroslovenskú liturgiu do kostolov, aj mohamedáni. Na ich čelo sa postavil vojvodca Vata (lat. Vatha). Počas rebélie boli umučení biskupi Gerard, Bulda a Bistrič, pričom najbrutálnejší spôsob popravy postihol biskupa Gerarda, ktorý sa vraj pri zavádzaní kresťanstva dopustil zvlášť krutých násilností. Preto ho priviazali na voz, spustili z vrchu kopca, rozbili hlavu o kameň a následne mu ešte aj prebodli hrud.

Vatovým favoritom na kráľovský stolec bol syn Štefanovho bratranca a zástanca pohanskej tradície Levente. Ten však umrel v priebehu povstania, a keď povstalci chytili a oslepili svojho úhlavného nepriateľa Orseolu, novým kráľom sa stal Leventov brat Ondrej, ktorý nariadil pod hrozbou smrti všetkým pohanom svojej dŕžavy, aby sa obrátili na kresťanskú vieru.

V roku 1061 povstali uhorskí pohania ešte raz. Stalo sa tak na ľudovom zhromaždení v Stoličnom Belehrade (dnes Székesfehérvár v Maďarsku), kde mal jeden z rečníkov podľa Chronici Hungarici compositio saeculi XIV (t. j. Uhorská kronika zo 14. storočia) preniesť k vtedajšiemu panovníkovi Belovi tieto slová: „Dovoľ nám žiť podľa pohanskeho zvyku našich otcov, ukameňovať biskupov, vyvrhnúť črevá z brúch kňazov, zahrúsiť klerikov, obesť decimátorov, zručať kostoly, rozbiť zvony.“

Kráľ dal po troch dňoch zhromaždenie rozohnať, no v boji proti pohanstvu pokračovali i jeho následníci – Ladislav I. Svätý (vládol v rokoch 1077 – 1095) a Koloman Učený (panoval v rokoch 1096 – 1116).

Dôkazy o pretrvávajúcom zápase s pohanstvom na slovenskom území však pochádzajú aj z oveľa neskorších čias. Príkladom sú protipohanské predpisy z Muránskeho panstva, datované do roka 1585, ktoré podaným zakazovali zaklínanie, tradičné tance, ako i vykonávanie iných nekresťanských zvykov a obradov.

V Česku sa kresťanstvo šírilo pomerne pomalým tempom. Českí veľmoži protestovali proti prijatiu kresťanstva Bořivojom I., ako aj proti jeho politickej závislosti od Veľkej Moravy a krátko po jeho krste začali otvorenú vzburu proti novým pomorom. Výsledkom bolo uchvátenie moci Strojmirom, ktorý žil predtým v Bavorsku. Približne dva roky nato sa však kniežacieho stolca znovu zmocnil Bořivoj a jeho nástupcovia pokračovali v kristianizácii krajiny. Bořivojov syn Vratislav založil Baziliku svätého Juraja na Pražskom hrade a Vratislavov syn Václav, ktorý bol v roku 1670 kanonizovaný pápežom Klementom X., nechal postaviť pražský Chrám svätého Víta. Kresťanstvo však vyznávala aj Bořivojova manželka Ludmila, ktorá sa posmrtné stala prvou českou, ako i slovanskou sväticou. Spomedzi českých šíriteľov kresťanstva zaujíma významné postavenie aj pražský biskup Vojtech, ktorý založil prvý český kláštor v Břevnove a pokrstil neskoršieho uhorského kráľa Štefana.

Napriek úsiliu panovníkov o obrátenie celého českého národa ku kresťanstvu však v 11. storočí existovali na území súčasnej Českej republiky iba dve biskupstvá – v Prahe a Olomouci.

■ VZBURY POHANOV

Po úmrtí kráľa Štefana zachvátila Uhorsko vzburá, známa ako pohan-

FEJTÓN

Pretože maturanti majú problém, na aké ďalšie štúdium sa orientovať, čo skúsenejší radi poradia. Možností je veľa. V prvom rade sa musia rozhodnúť, či chcú robiť, alebo zarábať. História. Medzi významných nepriateľov ľudstva sa radia historici. Tým, že blúdiť po časovej osi ľudstva, ožívujú dávno zabudnuté, či chceli by byť zabudnuté skutky, príbehy, vzťahy. Provo-kujú. Niečo podobné robia aj poli-cajní vyšetrovatelia, ale v časovej obmedzenom rozsahu. Na rozdiel od historikov nie sú za svoju prácu trestaní, ale povyšovaní. História je učiteľkou života, tvrdil Cicero. Lenže čo má robiť učiteľka, keď sú žiaci hlúpi alebo leniví?

Ako si správne vybrať budúcu formu štúdia

Škóti tento rok zakázali používať fyzické násilie pri výchove detí. Posledná učebnica dejepisu spoločná pre Slovákov a Maďarov vyšla ešte za Uhorska. Spoločná preto, lebo sme vtedy boli v jednom štáte. Jednoznačne to bola maďarská učebnica. Potom sa naši starí rodičia za prvej republiky dožili spoločnej učebnice s Čechmi. Viac-menej to boli české učebnice. Potom treba preskočiť šesť rokov slovenských učebníc. Lebo o nich radšej nič ako v dobrom. Niektorá zvolá seminár na neslávne slávnú tému a ďalšia aktivistka dostane medailu od Naky za boj proti extrémizmu. Potom prišiel socializmus a proletársky internacionalizmus. Zacúvali sme o tridsať rokov. Potom prišiel kapitalizmus. Ako sa píše v Biblii: Môže viesť slepý slepeho? Nepadnú obaja do jamy? Už sme došli. Jeden historik číhi, druhý hota. Na postkapitalizmus sa čaká v dobrej viere a v nádeji na spasu. Nádej zomiera posledná. Ale tiež zomiera. Takže štúdium histórie sa odporúča len presvedčeným hrdinom. Alebo tým, ktorí sa chcú stať expertmi na extrémizmus. To píše.

Geológia. Zdalo by sa, že taký geológ má dobrý život. Má ho, ak sa vyhne miestam, kde by sa dal ťažiť urán, zlato, mastenec a iné fajnotky. A takých miest má naše Slovensko požehnané. Súboj ťažiarov a ochrancov prírody si niekto musí odniesť. Radšej nie.

Medicina. Nebezpečné. Ľudia sú presvedčení o nesmrteľnosti svojej a svojich príbuzných. Len lekári to kazia. Topia sa v peniazoch z úplatkov. Z nenásytosti odchádzajú do zahraničia. Aby dostali platy úmerné ich znalostiam a práci. Kto chce zostať doma, nech neštuduje za doktora.

Právo. Jeden právnik dokáže obhajovať obvineného, zastupovať obeť a vrkotať si esemeskami s ďalšou obvinenou, aj keď bol sám obvinený a odsúdený. U nás je to tak. V Peru najnovšie dali do basy štrnásť právnikov. Pre podozrenie z korupcie pri štátnych objednávkach. Riziko, že to príde aj k nám, je malé, ale je. Právo radšej neštudovať.

Priemerné univerzity ponúkajú okolo tristo rôznych študijných odborov. Väčšina z nich je riziková. Inteligencia, predovšetkým pracujúca inteligencia, bola vždy nebezpečná pre štát. Zbytočne špekulovala. Držme palce našej študujúcej mládeži, aby si zvolila dobre. Trenčiansky kat v šestnástom storočí za prítie odsúdenca na križ dostal dvadsaťpäť denárov. Trnava za pôžičku svojho kata na sťaťie dvoch ľudí dostala šesťnásť zlatých. Priemerná mzda u nás v tomto roku údajne prekročila tisícsto eur...

Milan ČASNOCHA MIKŠ

Profesor L. ŠOOŠ: Študenti sa stali tovarom a často sú ponechaní napospas spoločenskej divočine

Stodola je vo Švajčiarsku ikona, u nás ho nepoznáme

Zhovárал sa Tibor B. HAČKO – Foto: internet, STU

V tieni promócií a politických prekáračiek sme hriechne zabudli na osemdesiatročné výročie založenia skutočne prvej slovenskej vysokej školy. Tou sa v roku 1939 stala Slovenská vysoká škola technická, dnešná Slovenská technická univerzita. O mimoriadne úspešnom pôsobení, dosiahnutých výsledkoch, desaťročiach tvrdej driny, ale aj plánoch Strojnickej fakulty STU v Bratislave sme besedovali s jej dekanom prof. Ing. Ľubomírom ŠOOŠOM, PhD.

• Aké boli začiatky slovenskej univerzitetnej techniky?

Do svojho terajšieho sídla v Bratislave sa škola presťahovala z Martina v roku 1939 pod názvom Slovenská vysoká škola technická. Jej pôdu formovali a pôsobili na nej vedecké kapacity, ako napríklad prof. Ing. Július Nemessányi, špičkový konštruktér rakúsko-uhorskej monarchie v železničnej aj zbrojárskych oblastiach. S dlhoročnými konštruktérskymi skúsenosťami, získanými v USA, zakladal Katedru častí strojov. Na začiatku sa veľký dôraz kladol na aplikatívny výskum v oblasti tepelných strojov. Katedru tvoril prof. Ing. Ferdinand Šujanský a od roka 1951 ju viedol prof. Ing. Vladimír Křivánek, ktorý bol priamym žiakom prof. Aurela Stodolu na TH v Zürichu. Oblasť zvarovania a spájokovania bola doménou prof. Ing. ESSA. Jozefa Čabelku, DrSc., ktorý po skončení Vysoké školy zvarovania – École supérieure de soudure autogène (ESSA) v Paríži – založil a bol vedúcim Katedry fyzikálnej metalurgie. Neskôr bol tiež dekanom Strojnickej fakulty. Svoju profesúru v odbore mechanická technológia získal tiež prof. Dr. Gustáv Stegmann, DrSc., ktorý sa celý život venoval budovaniu slovenskej energetiky. Aj on bol jedno celé desaťročie dekanom Strojnickej fakulty. SVŠT bola magnetom i pre najlepšie vedecké kapacity Slovenska z oblasti elektrotechniky. V začiatkoch ju tvorili prof. Ing. Alois Hebký, Dr. tech., a prof. Ing. Josef Kožoušek, Dr. tech. Tí ju v päťdesiatych rokoch viedli aj ako dekáni. Oblasť chémie bola láskou prof. Ing. Jána Garaja, DrSc., rektora školy v prelomových rokoch 1989 – 1990. Ten sa zaoberal chémiou koordinačných zlúčenín, röntgenovou štruktúrnou analýzou a stopovou chemickou analýzou. Strojárina bez matematiky nie je možná. Stovky študentov na nej pohoria. Pritom jej tajomstvo je očarujúce. Matematika je oblasť medzi vedou, fantáziou a umením. Všetci geniálni umelci boli najmä výborní matematici. Od Leonadra da Vinciho po Keleho. Na Strojnickej fakulte veľmi vysoko držali praporek matematiky prof. RNDr. Ján Ivan, CSc., autor ocenených učebníc matematiky pre technickú univerzitu v Európe Matematika I. a II., a prof. RNDr. Jozef Eliáš, CSc., jeden z autorov doteraz neprekonanej Zbierky úloh z vyššej matematiky 1 – 4 (Eliáš – Horvát – Kajan). Prof. Ing. Michal Škrábák, DrSc., bol osobnosťou v oblasti papierenstva a celulózy. Boli tu však desiatky vynikajúcich a v technickom svete rešpektovaných osobností – prof. J. Lendel, prof. Ing. Ondrej Puchner, DrSc., špičkový odborník v oblasti pružnosti a pevnosti kovov, konštrukcií a mostných konštrukcií, prof. Erik Foit, prof. Ing. Alexander Paciga, DrSc., v oblasti procesného inžinierstva. Dobré meno školy šírili aj pracovníci v oblasti výskumu syntézy a reakcií biologicky aktívnych izotopyanátov prof. Dr. Jozef Gonda, ktorý habilitoval na SVŠT, ale nenechal sa siahnuť Bratislavou a celý život pôsobil na Prírodovedeckej fakulte UPJŠ v Košiciach. Z tých „medzinárodných“ je to prof. Ing. Monika Ivantýšinová, Dr. h. c., ktorá k nám prišla študovať ešte z bývalej NDR a získala vedomosť v oblasti hydrauliky na našej škole jej otvorili dvere na Univerzitu v Duisburgu

Dekan Strojnickej fakulty STU v Bratislave prof. Ing. Ľubomír ŠOOŠ, PhD.

a Hanoveri, kde vytvorila špičkový odborný tím. Následne pôsobila na Purdue University v USA. Žiaľ, v minulom roku nás opustila a odišla do technického neba.

• Už tridsať rokov je slovenská veda a technické univerzitné školstvo vo všetkých vládných programoch iba popoluškou. Môžeme dokonca priamo hovoriť o ignorovaní technických vied všetkými vládami. Kde vidíte hlavné príčiny?

Strojnícka fakulta sa v deväťdesiatych rokoch po nápre popularity právnikov a mediálnych komunikátorov ako mimoriadne náročné štúdium skutočne dostala na perifériu hľadáča absolventov stredných škôl. Naši nadaní študenti okamžite zamierili na renomovanejšie univerzity do starých členských štátov EÚ. Dostali tam prirodzenú možnosť popri štúdiu osvojiť si perfektné aj cudzí jazyk. Veľa z nich získalo významné postavenie a pre našu radosť s nimi dnes spolupracujeme. Žiaľ, tento prepád záujmu nebola škola schopná zvládnuť vlastnými silami. Odišla aj časť pedagogického senátu. Štát sa zaoberal privatizáciou, bankovníctvom a technické vzdelanie sa skutočne dostalo na okraj záujmu celej spoločnosti. Za tých tridsať rokov sme, žiaľ, mali aj tridsať ministrov školstva, čo nepridalo stabilizácii systému vzdelávania. Nevznikla nijaká zmysluplná vízia rekonštrukcie školského systému podložená aj jej finančným krytím. Študenti sa stali tovarom a často sú ponechaní napospas spoločenskej divočine. Mladý človek by mal mať svoje vzory, opory a víziu. Tak ako ich mal aj Einstein na prednáškach u nášho svetoznámeho vedca nositeľa Wattovej ceny – obdoby Nobelovej ceny v technike, Aurela Stodolu. Ten je vo Švajčiarsku, kde pôsobil, dodnes ikonou. Žiaľ, pre väčšinu Slovákov je absolútne neznámou veličinou. Tieto chyby pripisujem jednoznačne už k chybnému vzdelávaniu na stredných a základných školách. Žiaci sa nevzdelávajú v technických odboroch, ktoré im pritom dávajú úžasné kariérne možnosti. Voľba Strojnickej fakulty sa potom pri zápise na vysokú školu dostáva do pozadia ich záujmu. Mládež nevie, akých sme mali a máme vynikajúcich technikov. Naša spoločnosť skutočne potrebuje propagáciu techniky. Technika je jedinečnou oblasťou vzdelania a garantuje úspešnú profesionálnu budúcnosť.

• Slovensko je krajina, ktorá má menej obyvateľov ako osem veľkých miest v Európe. Santiago de Chile má 5,8 mil. obyvateľov a stačí mu päť univerzít. Inak veľmi kvalitných. Napriek tomu má Slovensko vo svetovom meradle najviac inštitúcií, ktoré používajú vo svojom názve vysoká škola. Až sedemdesiatšesť...

Príčina slovenského „neúspechu“ je zrejme už z toho, že také množstvo univerzít musí byť zákonite podfinancované a bez koncepcie rozvoja či prepojenia na prax. Slovenské školstvo v súčasnosti čerpá zo štruktúrnych fondov rok pred ukončením zanedbateľných 4,6 percenta. Podľa tohtoročného hod-

notenia až dve tretiny vedeckých rád vysokých škôl na Slovensku dosahujú hlboko podpriemerné vedecké výsledky. Mapovala sa práca sto štyridsiatich deviatich vedeckých rád slovenských fakúlt a univerzít. Teda nehovoríme o bežných učiteľoch. Prepadla sa tam „elita“, ktorá mala strážiť kvalitu, stratégiu rozvoja školstva v oblasti vedeckých, umeleckých a pedagogických činností. Naopak, nám sa podarilo spolu s UK získať z priemyslu EÚ 55,6 mil. eura, pretože sme ponúkli atraktívne programy. Ak sú dobré pre Európu, nerozumiem, prečo nás nepodporuje vlastná krajina? Tie prostriedky budú určené na zlepšenie spolupráce medzi univerzitami a priemyselnou sférou. My sme prebrali výskum pokročilých materiálov i digitálnymi technológiami. Druhý veľký problém slovenského univerzitného školstva spočíva v tom, že aj tie financie, ktoré sa čerpajú, sú využívané absolútne neefektívne. Napríklad dve bratislavské univerzity (UK, STU), ktoré ako jediné slovenské patria do rebríčka tisíc univerzít sveta, nemôžu priamo čerpať EÚ fondy, pretože HDP hlavného mesta je vyššie, ako je priemer HDP v EÚ. Financie sú teda dislokované do tých škôl, ktoré nevytvárajú praktický nijaký prínos pre spoločnosť, čo ukázal aj prieskum. Na niektorých mimobratiských univerzitách ani nestihajú rozbaľovať škatule s tovarom určeným pre výučbu. Ostávajú v skladoch. Študentské programy na týchto školách majú len jeden alebo dva vyučovacie dni v týždni. Obsahom ani kvalitou neposkytujú vzdelá-

• Spomínali ste, že získať prostriedky napríklad na dobré laboratórium v Bratislave je priam

Pohľad do auly Strojnickej fakulty Slovenskej technickej univerzity, ktorá si v minulých dňoch pripomína osemdesiate výročie svojho založenia.

nemožné. Napriek tomu sa usilujete poskytnúť študentom zaujímavé lákadlá a darí sa vám to...

Často sa s kompetentnými handrkujeme o dva-tri tisíc eur, aby sme mohli zabezpečiť softvérovú licenciu alebo slušnejší počítač, o vybavení laboratórií ani nehovoriac. Len takto majú naši študenti šancu získať potrebné praktické zručnosti a realizovať navrhnuté experimenty. Najprv u nás musia získať potrebné vedomosti a skúsenosti pri práci s prístrojmi, ktoré oceňujú aj zamestnávateľia. Až štyridsaťjeden percent zamestnávateľov zdôrazňuje potrebu praxe a skúseností v danom odbore. Tá sa nedá získať na polstoročných strojoch. Presadil som, že každý novoprijatý študent, ktorý má prospech 1,2 dostáva od nástupu na štúdium mesačné štipendium sto eur! To nie je príspevok ministerstva, ale sú to financie z vlastných zdrojov! Naša fakulta má záujem o dobrých maturantov a myslím si, že pre študentov je toto štipendium slušná motivácia. Okrem toho máme pre študentov programy s hospodárskou spoluprácou. Zamestnávateľ honoruje vybraných študentov už počas štúdia. Poslucháč tak spolupracuje na úlohách praxe. Stáva sa priamo ich riešiteľom. Zžíva sa so svojim budúcim zamestnaním už na fakulte. Zdroje získavame aj od zahraničných študentov, ktorí si celé vzdelanie hradia sami alebo ich hradí budúci zamestnávateľ. Kooperujeme s Wiener Wirtschaft Technische Universität. Spomínam zdroje mimo štátneho rozpočtu a myslím si, že sú atraktívne pre poslucháčov. Len sa o tom musia dozvedieť.

• Slovensko má najviac študentov v zahraničí. Kým pred päťdesiatimi rokmi sme hovorili o štyroch až piatich percentách dnes je to až osemnásť až deväť percent. Mladá generácia, ktorá má skutočný záujem o dobrú prácu, už neverí slovenským vládnym inštitúciám, žiaľ, ani slovenskému školstvu. Kam to celé povedie?

Bratislavská Strojnícka fakulta sa môže pochváliť presne opačnými číslami. Kým na celej STU je okolo päť až šesť percent zahraničných študentov, my ich máme až štrnásť percent! Takmer trojnásobok! Znamená to, že sme stále atraktívna fakulta. Máme z toho i významný vlastný zdroj príjmov. Jedinečnosťou našej fakulty je aj fakt, že sme ako prví na našej fakulte zaviedli špeciálny typ študijného programu (ďalej ŠP) – profesionálny bakalár. Na tomto ŠP vychovávame študentov s nulovou nezamestnanosťou. Totiž šesť študenti študujú na tomto ŠP majú už zmluvy s konkrétnymi firmami, pre ktoré sú pripravovaní. Od nich poberajú aj podnikové štipendium. Naš model profesionálneho bakalára je príkladom efektívneho vynakladania finančných prostriedkov pre celý univerzitný systém. Stačí, ak ho vláda skopíruje.

• Aké máte rozpočtové vyhladky v porovnaní s Materiálovo-technologickou fakultou v Trnave alebo so Strojníckou fakultou v Košiciach?

Strojársko-technologická fakulta SVŠT v Trnave bola zriadená v roku 1985 vyčlenením niektorých študijných odborov zo Strojnickej fakulty v Bratislave. Dnes má väčší rozpočet ako my, lebo už nesídlí v Bratislave. Ako som spomenul, hlavný problém našej fakulty je v tom, že región Bratislava má vyššie HDP, ako je priemer EÚ. Sme vyradení zo všetkých programov a štát je pre tento výpadok hluchý. Materiálovo-technologická fakulta v Trnave už disponuje takými zdrojmi, s ktorými by sme vedeli nielen obnoviť všetky laboratóriá, ale aj zvýšiť úroveň výučby a nárokov na štúdium. Nemáme podporu ani našich zástupcov v Bruseli. Dokonca niektorí naši poslanci v európarlamente ani nevedia, že STU v Bratislave vôbec existuje.

• Módnou témou je znečisťovanie ovzdušia automobilmi. Stúpajúca dopravná krivka, spaliny, priemysel, logistika a pohodlie obyvateľstva ísť automobilom až pred dvere vytvára enormný nárast emisií do ovzdušia.

Otázka ekológie vo všetkých oblastiach sa stala najmä módnou témou, ale pozrite sa, kto ju propaguje a pretláča? Vo všeobecnosti sú to osoby, ktoré nemajú ani elementárne technické vzdelanie. Nemajú predstavu o miestach zrodu a tvorbe emisií. Musíme si predovšetkým uvedomiť, že hlavným znečisťovateľom životného prostredia je jednoznačne človek. Obyvateľstvo zeme od roka 1927 vzrástlo sedemnásobne, ale potreba len za posledných dvadsať rokov o štyristo percent! To sa musí niekde odraziť. Všetky renomované technické univerzity sa priklonili k názoru, že riešením je jednoznačne obmedzenie spotreby. Nie je to záležitosť produkcie emisií, tie sú priamym následkom spotreby.

• Vráťme sa k strojárine. Čím sa môžete pochváliť ako funkcionár STU?

Sme na prvom mieste v rebríčku kvality vzdelávania a výskumu z technických univerzít na Slovensku. Našími kapacitami by sme mohli z veľkej časti pokryť potreby Slovenska a zefektívniť vzdelávanie, čím by sme mali aj viac prostriedkov. Podarilo sa mi zachrániť areál laboratórií, ktorý už bol určený na zbúranie. Viete si predstaviť Strojnícku fakultu bez laboratórií? Aj to je obraz doby, proti ktorému musíme čeliť, namiesto toho aby sme sa plne venovali vzdelávaniu študentov a výskumu.

Ako gróf Adam FORGÁČ vydal Turkom nedobytnú pevnosť Nové Zámky Keď sa k nám Turci hnali ako privaly veľkej vody

Miroslav PIUS – Foto: archív autora

Gróf Adam FORGÁČ, kapitán pevnosti Nové Zámky, sa každé ráno pozerá cez okno svojej spálne, ktorá je umiestnená na poschodí jeho paláca. Stojí pred tým oknom, len čo sa zobudí. Cez majstrovsky vykované železné mreže sa do masívneho rámu nakláňajú iskrivo červené muškáty, zasadené do vkusných keramických črepníkov. Gróf Forgáč stojí naboso na drevenej dlážke a pozoruje námestie, ktoré má zo svojho okna ako na dlani...

Všetky ulice, ktoré sú v tomto čase úplne prázdne, majú pravidelný štvoruholníkový tvar a svojim usporiadaním pripomínajú šachovnicu. Gróf vie, že o chvíľu sa jeho snívanie s otvorenými očami musí skončiť, lebo za krátky okamih sa ozvú zvony z dvoch kostolov, aby povolali obyvateľov na služby Božie. Trhovisko sa odrazu naplní ľuďmi, otvorí sa pekárne, jatky, krčmy, vývarovne a obchody na hlavnej ulici.

Forgáč sa rýchlo oblečie, po točivých schodoch zostúpi do svojej pracovne, posadí sa za masívny dubový stôl, namočí brko do kalamára, ktorý má pred sebou, a začne písať list svojej tretej žene...

„Milá pani Katarína, celá Európa je presvedčená, že tento holubník, ktorý chránim pred pohanmi, je bohvieaký mohutný hrad. Keď ho vydám pohanom, budú ma súdiť právne aj morálne. Už pomaly dvanásť rokov bránim túto zem. Držal som Tekovskú bránu s jedným bataliónom. Nemyslite si, že pri Veľkých Vozokanoch išlo len o pár oviec a kravičiek. Išlo o banské mestá. Mám už šesťdesiatdva rokov a sotva sa dožijem dňa, keď posledný Osman opustí našu zem...“

Pani Katarína, rodená Rechbergová, bola jeho treťou ženou. Prvé dve jeho manželky boli vydaté za významných a vplyvných mužov, ktorí mali prístup na cisársky dvor. Boli to cnostné vdovy po hrdinoch, ktorí padli v bojoch proti Turkom. Forgáčovi postupne porodili osem detí. Troch synov a päť pekných dievčat. Forgáč neľutuje, že sa dal na staré kolena priateľmi prehovoriť na tretie manželstvo. Do Kataríny sa zaľúbil ako nejaký pochabý mladík. Až sa za svoje prudké city niekedy sám pred sebou hanbil. Katarínu mu predstavili pri príležitosti narodenín mladého grófa Zrinského na Szigetskom hrade. Bola krehká ako sklo, tvár mala priezračnú a čistú ako čiška tulipánu. Stačilo jej podať svoje srdce. A on jej to svoje nadránom po veľkolepom bále, keď už všetci boli ospalívi alebo opití, ponúkol. Zveril do jej nežných bielych rúk svoje nepokojné, divoko pulzujúce srdce. A ona ho podržala vo svojich bielych dlaniach a stískala ho svojimi drobnými prstami. A ono sa v jej dlaniach rozohorelo...

VOZOKÁNSKE SPOMIENKY

Gróf na chvíľu prerušil písanie, položil pero a poobzeral sa po pracovni. Slnko už vystúpilo nad strechy mestských domov a jeden lúč prenikol do jeho pracovne, sklzol sa po striebornom gombíku na vojenskom plášti, ktorý visel na náprotivnej stene. Bol to vojenský plášť grófa Ladislava Esterháziho, ktorého Turci pred jedenástimi rokmi rozťali na veľkovožokánskom poli. Chudák chlapec, mal len dvadsaťštyri rokov! Forgáč prstami pohladil mäkký hrubý flauš plášte, potom dlanou prešiel po pravom rukáve, na ktorom zreteľne vystupoval frkanec zaschnutej krvi. Forgáč, hoci bol vrchným veliteľom, v bitke pri Veľkých Vozokanoch mal pred Esterháziovcami rešpekt. Nikdy predtým sa v bojoch proti Turkom nestrelol s takými odvážnymi a statočnými bojovníkmi, akými boli títo Esterháziovci.

„Písal sa rok 1652, bol koniec augusta. Deň na veľkovožokánskom poli zakrývala záclona sytej zelene. Bolo horúco. Kúsok od cesty, ktorá spájala Požitavie s Pohroním, pri malom lesíku, ktorý domáci volajú Starý háj, som ja, gróf Adam Forgáč, bývalý kráľovský komorník, kapitán stredoslovenských miest, kapitán hornouhorských vojsk a nakoniec kapitán Nových Zámkov, syn baróna Žigmunda Forgáča, uhorského palatína, nechal zostaviť moje vojsko. Bolo potrebné konečne už zastaviť rabovanie Turkov, ktorí tiahli z Ostrihomu po žitavskej rovine až

Gróf Adam FORGÁČ, ktorému pannonik zveril obranu najdokonalejšej pevnosti krajiny.

Bojový výjav zrážky kresťanských a moslimských jazdeckých jednotiek

Pevnosť Nové Zámky postavená podľa najnovších zásad fortifikácie

k Topolčanom, vypalovali dediny a vraždili. V ten deň, keď sa slnko začalo skláňať nad tribečské vrchy, ale les bol ešte vyhriaty, sa na obzore smerom od Tesár zjavili prvé turecké prapory. Kopytá ich koní virili hustý prach vyschnutej cesty. Vedel som, že týchto prekliatych mohamedánov je raz toľko ako nás, preto mi neostávalo nič iné, ako prikázať postaviť vozovú hradbu. Použili sme na ňu všetky vozy trénu a moji veliteľia pozháňali vozy aj z okolitých dedín, ktoré Turci už predtým vypálili. Prišli aj sedliaci z dedín vyzbrojení sekerami, vidlami, upravenými kosami, pretože sa chceli za popáchané zverstvá pomstiť. Nechal som z nich vytvoriť zvláštnu jednotku a umiestnil som ich do vozovej hradby, aby netrpeli príliš veľké straty. Vozovú hradbu som vysunul od Starého hája pred cestu. Na pravé krídlo som umiestnil jazdcov pána palatína, vedľa nich jazdcov Františka Esterháziho a vedľa neho oddiely jeho troch bratov. Najviac som sa spoliehal na žoldnierov plukovníka Waltera. Jeho stodvadsať kyrysníkov bolo dobre vyzbrojených. Dalším jeho tristo kyrysníkov s mušketai zaujali pozície na vozovej hradbe. Pred hradbu som dal postaviť hajdúchov a dve delá.

Turecké oddiely dolu Tesárskym kopcom leteli ako šipy z ich lukov. S výkrikmi „Alahu akbar!“ alebo „Yuru! Yuru!“ sa ich vojnou vytrénované arabské kone hnali dole kopcom ako privaly veľkej vody. Na napätých tvárach svojich vojakov som pobadal hrôzu! Bál som sa,

či moje oddiely tento prvý zdruvujúci nápor vydržia. Bál som sa, že začnú utekať zo svojich pozícií. O dve hodiny sa celé bojové pole rozťahlo až k Vrábľom. Tu Turci obklúčili Esterháziovcov a začali ich masakrovať. Prvý padol z koňa Ladislav. Jeho kôň sa potkol a janičiari mu rozťali hlavu a prilbu mečom. Asi o hodinu Turci zabili Františka, Tomáša a Gašpara na sito rozstrelali guľky z tureckých pušiek. Ale naša vozová hradba tureckým opakovaným náporom odolávala. Intenzívna streľba z dvoch našich diel a nemeckých mušketi na nepriateľa pôsobila zničujúco.

Na druhý deň ráno bitka pokračovala. Beg Kara Mustafa, veliteľ Turkov, sa usiloval za každú cenu strhnúť víťazstvo na svoju stranu. Hnal svojich jazdcov do bezhlavých útokov na našu hradbu. Turci mali obrovské straty a ich opakované útoky boli čoraz slabšie. Nakoniec sa begov kôň, zasiahnutý guľkou z našej

HRDÁ PEVNOSŤ

Forgáč si znovu sadol za stôl, aby dopísal list svojej krásnej mladej žene:

„... Ale možno som prispel k tomu, že sa ich vyčítanie u nás skrátilo o celé storočie, pretože som ich zastavil a otupil ich meč. Mne to úplne stačí k spokojnému spánku. Ja som len starý vojak, ktorého opustilo šťastie.“

Váš verný a milujúci muž gróf Adam Forgáč.

Gróf Forgáč, ktorému cisár zveril obranu pevnosti Nové Zámky, a tým vlastne aj celé Požitavie, vie, že je veliteľom najdokonalejšej pevnosti v Európe. Štyria talianski vychýrení majstri bratia Baldigarovci vytvorili nedobytnú pevnosť a chudák Ottávio na jej nedokončených hradbách vypustil svoju dušu.

Pevnosť má šesť bašt a „Forgáčova“ je pomenovaná podľa jeho slávneho predka. Na každú baštu sa zmestí až päťdesiat diel. V ich spodných častiach sú umiestnené skladištá s pušným prachom. Dve vstupné brány sú železné, vybavené padacími mostmi. Celú pevnosť obkolesuje priekopa, ktorú naplňa voda z rieky Nitry.

Forgáč stojí na hradbách a pozoruje príchod tureckého vojska. Zvest o príchode Turkov sa rýchlo rozniesla po celom meste. Muži, ženy, deti, ba aj starci a invalidi na barľách sa prišli pozrieť. Niektorí z nich v živote nijakého Turka ešte nevideli. Takmer celé mesto bolo na hradbách, ale nikto sa neodvážil povedať čo len jedno jediné hlasité slovo.

Tak asi na vzdialenosť päťsto krokov od hradieb tureckí pešiaci, janičiari v červených bagančiach, sipahovia na svojich krásnych tmavohnedých arabských koňoch začali stavať šiatre. Delostrelci vypráhali volov a rukami tlačili ťažké delá na pozície. Azabovia a akindžiovia zaháňali ukradnutý dobytok do čerstvo postavených ohrad. Obyčajní vojaci skladali kopy sena z vozov a ukladali ho do stohov. Celé toto mrvenie ľudských postáv a postavičiek naoko pôsobilo ako úžasný a neorganizovaný chaos, ale Forgáč vedel, že pred jeho hradbami stojí profesionálna armáda, ktorá si svoje schopnosti už veľa rokov skúšala v bojoch na Baláne. Forgáč si po prvýkrát uvedomil, že jeho moderná pevnosť, pýcha kresťanskej Európy, nemusí tejto armáde odolať!

FORGÁČOV DENNÍK

14. 8. – 28. 8. 1663

„Turci začínajú kopať ‚mysie cesty‘. Spojovacie chodby kopú tak na výšku chlapa, kladú na ne dosky, trámy a vrchy zasypajú zemou a trávou. Proti Forgáčovej bašte umiestnili batériu diel. Počas jedného dňa vystrelili na ňu trisťtopäťdesiatkrát. Delá strieľajú vo dne v noci. Nariadil som markízovi Piovi, aby so svojimi vojakmi uskutočnil nočný výpad. Naším vojakom sa podarilo Turkov prekvapiť, veľa z nich pobiť. Naši sa všetci bezpečne vrátili do pevnosti. Ráno Turci po prvýkrát zaútočili na nedokončenú Forgáčovu, Žerotínovu a Fridrichovu baštu. Delami začali strieľať priamo do mesta. Zrútila sa kostolná veža. Kostol začal horieť, zvony z veže sa s ohromným rachotom zrútili. Po troch hodinách nepretržitej delostrelby sa Turkom podarilo dobyť Fridrichovu baštu, na ktorej vztýčili sedemnášť zástav. Vydal som rozkaz, aby všetci zdraví ľudia prišli bojovať na bašty. Muži, ženy, ba aj deti išli z hradieb na Turkov horúcu smolu a vriacu vodu. Podarilo sa nám ich z bašty zahnať späť. Turecké zamborzány a mažiare zapálili takmer celé mesto. Ľudia hasia tak rýchlo, ako môžu. Spoločnými silami sa nám podarilo Turkov zahnať späť.“ Forgáčovi doručili zapečatený list od

veľkovezira, veliteľa tureckých vojsk, Ahmeda Koprulu... „Tebe, Forgáč, ktorý si popredný z Uhrov, a vám ostatným kapitánom Nových Zámkov. Dávame vám na známosť, že náš najmocnejší a najnepremožitejší cisár sveta postavil najmilostivejšie mňa z božej milosti a hojnosti divov jeho veľkého proroka Mohameda na vznešené miesto prvého vojvodu a najvyššieho sluhu. Preto sme my ako veľkovezír mocnej a víťaznej armády z rozkazu jeho cisárskej jasnosti prišli dobyť Nové Zámky. Ak nám teda odovzdáte túto pevnosť, tak vám na rozkaz nášho najmilostivejšieho cisára a nášho proroka umožníme so všetkými ľuďmi slobodne odísť, kdekoľvek budete chcieť. Ak vás ale budeme musieť premôcť silou, potom nikto, ani malí, ani veľkí, ani chudobní, ani bohatí, nech neočakáva od nás zľutovania. Nech sú spasení všetci, čo dobre činia!“

Po prečítaní listu gróf Adam Forgáč v noci vysielal cez tajnú chodbu posla k hlavnému veliteľovi cisárskeho vojska generálovi Montecuccolinimu do Bratislavy s prosbou o okamžitú pomoc.

29. 8. – 25. 9. 1663

„Turci začali vyplňať priekopu. Hádžu do nej všetko, čo majú poruke. Z hradieb zreteľne vidieť, ako šijú vrecia a naplňajú ich zemou. Další ich dovážajú na vozoch k priekope. Poručíka Jána Mateja z Lampergu zasiahla strela. Jeho život visí na vlásku. Turci svojich mŕtvych nepochovávajú. Prišerný zápach vietor prináša až do pevnosti. Turci svojimi výkonnými delami vystreľujú žeravé strely na hradby cez deň aj v noci. Z našich veží padajú dolu horiaci ľudia. Markíz de Grana bol ranený do kolena. Kapitán Groch, ranený do hlavy, včera zomrel. Turci neustále útočia na dve najslabšie bašty – Fridrichovu a Forgáčovu. Múry na nich sú už také poškodené, že Turci sa bez námahy môžu na ne vyškrabať. Predvečerom úplne zničili Fridrichovu baštu. Vystrieľali do nej diery, ktorou pohodlne môže vojsť jazdec na koni. Za markízom Piom prišli žoldnieria a žiadali ho, aby začal vyjednávať o kapitulácii. Vynadal im. Oni sa pustili do neho päsťami a chceli ho zhodiť z bašty. Vojaci sa otvorene vzbúрили a vyvesili na hradby bielu zástavu. Aj uhorskí hajdúsi už medzi sebou otvorene hovoria o kapitulácii... Včera ráno som ja, veliteľ pevnosti, súhlasil s kapituláciou!“

Dnes z pevnosti na obed odišlo 2422 zdravých a ozbrojených vojakov, za nimi na vozoch zranení, 4 delá, 400 vozov. Pre istotu sme všetky ženy obliekli do mužských šiat, aby ich Turci neznásilnili.

Všetko som stratil. Česť, všetky hodnoty, ktorými ma vyznamenal pán cisár, svoju vlastnú sebaúctu. Daro sa pred sebou (a pred svetom) obhajujem, že kapitulácia a odovzdanie pevnosti bolo v tom čase jedinou možnosťou, nikto mi to neuznal. Proti svojej vôli sa začínam približovať k smrti. Doplatil som na veľkoleposť a hĺbku svojich vlastných nádejí. Ostatky môjho tela o chvíľu roznesie veterný čas, akoby som bol žil iba vo sne mojich predošlých víťazstiev.

Postavili ma pred vojenský súd. Odsedel som si rok vo väzení v Bratislave. Ešte predtým, ako ma prepustili, som dostal osobný list od samotného palatína Vešelého.

„... Vaša výhovorka neobstojí. Obviňovaním iných seba neospravedlníte. Obviňujete mňa osobne, prečo sme Novým Zámkom neposlali pomoc, prečo sme Zámky lepšie nezabezpečili. Ale veď vy sám ste nášho najmilostivejšieho kráľa ubezpečili, že Nové Zámky šesťdesiat týždňov udržíte. A nesľúbili ste brániť pevnosť až do poslednej kvapky krvi? Výzbroje ste po kapitulácii odovzdali Turkom toľko, že jej ani vezír nemal viac. Kým bude svet stáť, bude prekliata vaša pamiatka! Ak sa aj časť vojska vzbúrila, bolo vašou povinnosťou, Vaša milosť, podstúpiť smrť alebo padnúť do zajatia, ako dovoliť svetu, aby hovoril o vás s posmechom. Mali ste na hradbách zomrieť ako muž!“

Teda hrozne a ukrutne trpí ten, ktorý sa pritisne na hranu diamantu, ale sám je len z obyčajného skla.“

RECENZIA

Geny Literárneho fondu za vedeckú a odbornú literatúru za rok 2018 v kategórii spoločenské vedy získal Dr. h. c. prof. JUDr. Jaroslav Chovanec, CSc., za vedeckú monografiu *Postavenie a ochrana národnostných menšín a etnických skupín v Slovenskej republike*. Ocenenie jeho práce je vizitkou vysokej vedeckej úrovne, ktorá je pre renomovaného ústavného právnika, pedagóga a spisovateľa literatúry faktu príznačná. Cena zároveň podčiarkuje aktuálnosť témy, ktorou slovenská spoločnosť v súčasnosti žije.

Chovanec a menšiny

Profesor Jaroslav Chovanec vyšiel s témou národnostných menšín a etnických skupín otvorene práve v čase, keď sa každá veta na túto tému posudzuje mimoriadne citlivo a mnohí sa jej dokonca vyhýbajú. O to vyššie nároky kladie spoločnosť na autorské dielo, ktoré profesor J. Chovanec podložil neotrasiteľnými a precízne spracovanými faktami, históriou a právom, bohatým poznámkovým aparátom, štatistikami a literárnymi prameňmi. Kniha z Vydavateľstva Matice slovenskej uvedie čitateľa do histórie inštitútu ľudských práv, ktorý sa neodmysliteľne spája s postavením národnostných menšín a etnických skupín. Konkrétne príklady uvádza autor v zakončeníach ústav Spojených štátov amerických, Veľkej Británie, Francúzska, Ruskej sovietskej federatívnej socialistickej republiky a Zväzu sovietskych socialistických republík. Samozrejme, dôležitým ukazovateľom sú ústavy Česko-Slovenska a Slovenskej republiky tak z roka 1939, ako aj 1993. Následne sa autor venuje postaveniu národnostných menšín v Československej socialistickej republike a Slovenskej republike s analýzou národnostného zloženia štátu. Veľmi zaujímavé je priblíženie ich účasti na štátnej moci a politike štátu v oblasti kultúry a školstva národnostných menšín a etnických skupín v SR. Profesor Chovanec približuje výrazné národnostné menšiny a etnické skupiny na Slovensku – rómsku menšinu a jej integráciu do spoločnosti s historickým vývinom od Rakúsko-Uhorska a maďarskú menšinu a vzťah Maďarska k nej rovnako s historickým pozadím. Ako jeden z najvýznamnejších ústavných právnikov neopomína orgány ochrany práva v tejto súvislosti a hodnotí ich kontrolné orgány, právne služby, pomoc a vykonávacie orgány, ktoré sú príslušníkom menšín dostupné. Záver publikácie patrí analýze právneho štátu z pohľadu záruk ochrany ľudských práv a slobôd všetkých štátnych občanov, teda takého štátu, v ktorom nie sú národnostné menšiny a etnické skupiny vylúčené, ale dostávajú mimoriadnu pozornosť. Autor pripomína, že takúto demokraciu a vymožitelnosť práva treba neustále rozvíjať.

Ocenený autor si prevzal cenu Literárneho fondu v septembri 2019 na slávnostnom odovzdávaní cien v Zichyho paláci v Bratislave. Vedecká monografia je tak ďalšou hodnotnou publikáciou, z ktorej môže čerpať nielen odborná verejnosť, ale tému národnostných menšín výstižne a profesionálne približuje aj laikom a študentom. Zvlášť prínosná je pre novinárov a študentov žurnalistiky, ktorí pravidelne informujú o situácii národnostných menšín a etnických skupín nielen na Slovensku.

Veronika MATUŠKOVÁ

Pred sto rokmi založili historicky prvý Miestny odbor Matice slovenskej v Martine

Prvé ohnivko pevnej matickej reťaze

Pavol MADURA – Foto: Archív MS

V roku storočnice obnovenia činnosti Matice slovenskej (MS) si pripomínáme aj ďalšiu zásadnú udalosť v jej dejinách. Pred sto rokmi sa na matickej pôde začala jej členská základňa organizovať v regionálnych pobočkách – v miestnych odboroch (MO) Matice slovenskej. Historicky prvý miestny odbor Matice slovenskej vznikol druhého novembra 1919 v sídle Matice slovenskej v Turčianskom Svätom Martine.

Sto rokov (1919 – 2019) dejstvom martinského MO si zasluhuje mimoriadnu pozornosť. Jeho výnimočné postavenie vyzdvihuje fakt, že sídlom tohto odboru sa stalo mesto, v ktorom sídli Matica slovenská od svojho vzniku až dodnes.

Martinskí maticári od svojho vzniku až do roka 1950 zorganizovali okolo troch stoviek kultúrno-osvetových podujatí. V turčianskom regióne i v širších slovenských reláciách sa MO stal významným kultúrno-osvetovým hybatelom. Odbor spravoval aj vlastnú knižnicu a čítareň, v ktorej sprístupňovali dobové periodiká. Aktívne roky činnosti MO sa striedali so stagnáciou, ktorú zapríčiňovala migrácia členov za prácou, sťahovanie do iných miest, niekedy aj vyčerpanosť funkcionárov.

■ AUGUSTOVÉ SLÁVNOSTI

Tradičným podujatím v Martine boli augustové slávnosti, kde miestni maticári vykonávali pomocné práce pri ich usporadúvaní a vo svojich obydliach ubytovali prichádzajúcich hostí. Pohostinnosť martinských národoveckých rodín sa často spomínala v pamätiach mnohých účastníkov augustových slávností. Spoločne s ďalšími kultúrnymi spolkami a miestnou vojskou posádkou každoročne organizovali spomienkovú oslavu na pamiatku zosnulých na Národnom cintoríne, no aj na ostatných martinských cintorínoch. Martinskí maticári sa starali o poriadok na Národnom cintoríne, o úpravu opustených a zanedbaných hrobov národných dejateľov. Táto starostlivosť prešla v roku 1945 na mesto. Zaslulou MO sa postavila aj orientačná tabuľa na cintoríne. Z vlastnej iniciatívy zorganizovali zbierku na pomník na hrob básnika Vladimíra Roya na Národnom cintoríne, ktorý bol bez označenia. Náhrobník vyhotovený Fraňom Štefunkom v rokoch 1944 – 1945 odhalili v rámci osláv prvého výročia SNP. Umelecké prostredie Martina umožňovalo MO angažovať sa aj vo výstavnickej oblasti a viackrát verejnosti sprístupnili umelecké diela turčianskych umelcov takého formátu, ako boli Martin Benka, Želmira Duchajová-Švehlová, Vincent Hložník, František Kudláč, Karol Ondrejčka, Vojtech Stašík, Fraňo Štefunko. Mimo spoločenských podujatí sa MO angažoval aj vo vydavateľskej oblasti. Mimoriadne vydatým krokom na propagovanie mesta a turčianskeho regiónu bolo vydanie turistického sprievodcu. Bohato spracovanú publikáciu, doplnenú o ilustrácie a mapky, vydali v náklade tritisíc exemplárov. Svojimi príspevkami ju obohatili dve desiatky odborníkov.

■ OHNISO SLOVENČINY

Prostredie Martina považovali súčasníci za „ohnisko najčistejšej slovenčiny“, ktoré pravidelne v letných mesiacoch navštevovali občania maďarskej i nemeckej národnosti, aby sa v rámci konverzácie v martinských rodinách naučili rozprávať po slovensky. Nevýhodou týchto „jazykových kurzov“ bola absencia výučby bez patričných odborníkov. Miestny odbor preto usporadúval prázdninové kurzy slovenčiny, ktoré viedli lektori so skúsenosťami zo zahraničných kurzov. Základom kurzu sa stali v dopoludňajších hodinách najmä gramatické cvičenia a konverzácia, no aj frazeológia a spev. Účastníkom kurzu spestrili pobyt v popoludňajších hodinách bohatým programom – návštevu pamätihodností Martina, významných budov, podnikov, no aj kúpaliska, vrátane sprievodcov a odborných výkladov. Počas víkendov zasa absolvovali náročnejšie turistické výstupy po okolí. Na margo kurzu v dobovej tlači v Slovenskej politike poznamenali: „Napokon, aká zvláštna je hra osudu: Maďari učia sa v Martine slovensky, v tom Martine, ktorý bol ešte pred 20 rokmi

Skupina krojovaných Martinčanov počas augustových slávností asi v roku 1926

Matický Miestny odbor v Turčianskom Svätom Martine pri príležitosti matických osláv usporiadal v dňoch 14. – 24. októbra 1943 v Advokátskej komore výstavu turčianskych umelcov. Stojaci zľava: Vojtech Stašík, František Kudláč, Želmira Duchajová-Švehlová, Martin Benka, neznáma, Vincent Hložník. Pri otváraní prejavil Vincent Hložník.

Maďarmi najnenávidenejším panslávskym hniezdom zaniklého Uhorska.“

■ MATIČNÝ SEKRETARIÁT

V roku 1942 sa v maticínom ústredí rozhodli zriadiť stály matický sekretariát aj v Martine. Sekretariát MO otvorili prvého októbra 1942. Jeho sídlom sa stal Obecny dom. Uradovalo sa v ňom päť dní v týždni okrem stredy a nedele v popoludňajších hodinách v čase od 16. do 18. hodiny. Medzi jeho hlavné úlohy patrilo kolportovanie matických knižníc, podielov pre členov, inkasovanie príspevkov, obstarávanie organizačných prác a poskytovanie informácií v matickej oblasti. V rámci svojho sekretariátu spravoval MO aj mestskú verejnú knižnicu. V roku 1942 martinskí maticári požiadali mesto o prevedenie správy mestskej knižnice na MO. Mestská knižnica sa pre neobdobné vedenie nachádzala v zlom stave a práve správa knižnice MO mala napraviť tento neželaný stav. Za správu nad knižnicou získal MO pre sekretariát bezplatné používanie miestnosti knižnice a zasadacieho sieň. V roku 1948 sa služby sekretariátu rozšírili o predaj vstupeniek do kina.

■ KONKRÉTNE PLODY

Aktívna starostlivosť o členskú základňu MO priniesla svoje ovocie v polovici tridsiatych rokov. V roku 1936 sa martinský odbor stal po Bratislave člensky druhým najpočetnejším matickým MO. V štyridsiatych rokoch prebiehalo medzi MO „súperenie“, a to najmä medzi Bra-

tnutia (organizátorka ženského hnutia Elena Šoltésiová, predsedníčka MO Živeny Elza Vančová), literatúry (Jozef Ciger Hronský, Mária Rázusová-Martáková, František Hečko, Štefan Gráf), múzejníctva (správca SNM Ján Geryk), armády (veliteľ martinskej posádky Štefan Čáni), zdravotníctva (primár pľúcneho oddelenia martinskej nemocnice a riaditeľ Slovenskej divízie Červeného kríža Ján Ľudovít Izák), verejného života (starosta Ján Fraňo), živnostníctva (riaditeľ Štátneho ústavu pre zvelaďovanie živností Emil Philadelphus), divadelníctva (riaditeľ Slovenského komorného divadla Ivan Thurzo) a podobne. Z ďalších osobností sa nedá nespomenúť aspoň predsedu Slovenského spevokolu v Martine Miloša Rumana, osobnú archivariku prezidenta ČSR T. G. Masaryka Annu Horákovú (rod. Gašpariková), maliara Martina Benku, prekladateľku Zoru Jesenskú, sociológa a tajomníka vedeckých odborov MS Alexandra Hirnera.

■ PO VOJNOVOM BESNENÍ

Dobre zabehnutú činnosť MO prerušili ďalšie vojnové udalosti. Časť členov sa zapojila do SNP a vyvíjala ilegálnu činnosť. Po vojnovom utrpení a konsolidácii pomerov v spoločnosti sa na krátky čas obnovili pomery aj v MO. Po roku 1945 nastáva „socializácia“ celej spoločnosti, ktorá postupne zasiahla aj Maticu a jej MO. Matica slovenská v marci 1947 vyhlásila v rámci akcie Pomáhajme navráteným Slovákom po celom území Slovenska zbierkovú akciu „100 000 kníh južnému Slovensku“. Výnos zbierky mal slúžiť na zakúpenie nových kníh do vypálených knižníc na prinavrátenom území. Po percentuálnom prepočte na obyvateľa v celoslovenskom porovnaní získalo mesto Martin zásluhou MO prvenstvo s priemerom 14,43 Kčs na jedného obyvateľa. Najvyšším finančným darom v hodnote päťdesiatštyri Kčs prispela maticná tlačiareň Neografia. Konečný výsledok zbierky v Martine bol 164 696 Kčs. V rámci Slovenska sa vyzbieralo vyše päť miliónov Kčs.

■ ZAUJÍMAVÁ KAPITOLA

Jednou zo zaujímavých kapitol v dejinách MO je opatrovanie torza obrazovej pozostalosti po nezvestnom akad. maliarovi Arnoldovi Petrovi Weiszovi-Kubinčanovi, ktorý sa stal obeťou rasovej perzekúcie počas vojny. Významnému slovenskému maliarovi, ktorý pôsobil v martinskom umeleckom prostredí v rokoch 1934 – 1944, sa stala osudným jeho židovská národnosť, keď ho v roku 1944 odtransportovali do koncentračného tábora. Okolnosti umelcovho „odchodu“ a osudy jeho umeleckých diel zaznamenal pre históriu jeho priateľ sochár a predseda MO Fraňo Štefunko nasledovne: „Pri násilnom odvečení nacistickou príšerou necháva väčšinu svojho diela vo svojej pracovni. Možno ho odhadnúť asi na 1500 kresieb a pastelov, okrem olejov. (...) Dielo sa stalo korisťou chamtivých ľudí; skromné torzo opatruje Miestny odbor MS v T. Sv. Martine.“ Do opatery MO sa dostalo dvestodevätidesiatšesť obrazov. O ďalšom pohybe Kubinčanových obrazov po roku 1950 pramene mlčia. Zdá sa, že ich osud je dodnes neznámy.

Rokom 1948 sa začalo úpadkové obdobie v činnosti MO, k slovu sa dostávali neúspešné pokusy v organizovaní aktivít, dokonca neuskutočnili ani každoročnú pietnu slávnosť na cintorínoch. Novou záujmovou skupinou mali byť najmä „vrstvy robotnícke“. Hlavná činnosť MO mala spočívať v organizovaní prednášok na pracoviskách a v továrňach, no tam o takéto aktivity nejavili záujem.

Autor je riaditeľ Archívu Matice slovenskej.

Karol ZAMIŠKA: Nebolo piatku sviatku, aby sa na dedine nespievalo a netancovalo

Folklór je ľúbosť aj puto na celý život

Zhovárал sa Emil SEMANCO – Foto: autor

To, čo je v nadpise tohto článku, mohli by sme o vedúcom folklórneho súboru Starolubovnían Karolovi ZAMIŠKOVÍ rovno vytesať do kameňa, veď prvé kroky tanečných choreografií ho ako pätnásťročného „učili robiť“ manželka Štefániková ešte ako učňa textilného podniku v Liptovskom Mikuláši v roku 1972. Vtedy sa chlapčisko z Kolačkova a ešte jeho traja-štyria spolužiaci z odborného učilišťa prihlásili na konkurz do FS Máj, ktorý vtedy pôsobil pri závodnom klube tohto štátneho podniku. Folklór ho sprevádzal v súbore Liptov v Ružomberku, kde začal pracovať ako kvalifikant, aj na vojencine až kdesi pri Plzni, na armádnych súťažiach ASUT, ba aj potom, keď v osemdesiatych rokoch vznikol Lubovnían a on sa v súbore opäť stretol s bývalým choreografom „z Mája“ Ferom Štefánikom. No, a keď sa stará partia lubovníanov stretla pred čosi vyše piatimi rokmi na choreografovom pohrebe, slovo dalo slovo a oni – Zamiška, Štupák, Habiňák, Štefaňáková, Pružinská, Pavelčík, Krafčíková, Melegová – si vari po troch desaťročiach povedali, že opäť by mali „čosi“ robiť a splniť si sny z mladosti, aby sa im už konečne podarilo dostať aj na festival vo Východnej... A dokázali to.

• **Závody 1. mája v Liptovskom Mikuláši sú už dávna minulosť. V roku 1992 sa z nich stal Maytex, ktorý mal svoj závod aj v Starej Lubovni a začiatkom decembra tohto roka zanikla aj táto textilná značka; rozpustila sa v majiteľsko-podnikateľských štruktúrach trencianskeho VelvéTexu, a. s. Dlhé ste aj vy boli „textilák“. Ako si spomínate na tie roky a najmä na to, že žili nielen fabriky, ale aj kultúra v nich a, samozrejme, folklór.**

Na severe Spiša má folklór domáce právo. Pochádzam z Kolačkova, ale otec pôsobil v Lomničke, kde som hudbu, spev a tanec začal vnímať intenzívnejšie. Ale pod Tatrami a Magurou niet dediny, kde by sa nebolo každý večer spievalo – nebolo sviatku piatku bez hudby a tanca. Pravdaže, aj keď funguje spomienkový optimizmus, mladé roky sú najmä pekné chvíle s rovesníkmi v Liptovskom Mikuláši a na učilišti, kde bola mládež z celého Slovenska. Tam som v súbore Máj spoznal liptovský svojráz, ale aj detviarsku rázovitost a typické hudobné, tanečné a spevné prejavy aj iných slovenských oblastí, ktoré mal súbor v repertoári.

• **Nové časy zrejme zmenili aj váš pohľad na svet. Z kvalítara textilnej produkcie ste sa tiež preorientovali na podnikateľa a v regióne vlastniete niekoľko benzínových čerpadiel. Ale my zostaneme na folklórnej pôde. Ako ste sa pretancovali životom?**

Môj názor či pohľad na svet sa veľmi nezmenil. Základné smerovanie a hodnotový systém človeka získa v rodine a na tom niet veľmi čo meniť. To akoby sa človek zbavoval koreňov. Kto ich raz zapustí do tejto magurskej či goralskej hrudy, z nich bude vyrastať a sotva zatúži po inej.

Vedúci „oživeného“ folklórneho súboru Starolubovnían Karol ZAMIŠKA

To je autenticita človeka a taký je aj pôvodný autentický folklór, ktorý mi je blízky, prirastený k srdcu. Taký s členmi súboru Starolubovnían chceme robiť. Mnoho sme si museli po rokoch vybaviť, zabezpečiť sami, svojpomocne. Čosi nám z krojov ušije naša tanečnica Gitka Pružinská. Pomáhame si aj sponzorsky. Čímsi prispeje mesto. Závodných klubov, ktoré na to mali prostriedky, už niet. Prvý kroj (raslavický) si dal každý záujemca ušit' za svoje. To bol akýsi test serióznosti jeho záujmu účinkovať v súbore.

Zmenil sa svet, a nie vždy na lepší. Duálne vyučovanie bolo u nás kedysi samozrejmosťou. Závody si vychovali robotnícky dorast a mládež vedeli podchytiť aj na rôzne aktivity, zapojiť ju povedzme do folklór-

Takto sa v goralskej Lesnici pod Pieninami pripravovali na nakrúcanie propagačného videofilmu muzikanti a speváci Starolubovníana.

Goralské tance a spevy tvoria pevnú súčasť repertoáru súboru, ktorý nedávno oslavil piate výročie účinkovania.

nych telies, ktoré neboli populuškou. Bokom nebola armáda. Z Ružomberka som narukoval do vojenského útvaru v mestečku Liné pri Plzni, odkiaľ sme sa dostali na celoštátne

armádne súťaže umeleckej tvorivosti (ASUT) v Žatci a Běchyni. Kolega zo súboru Máj, čo tu tiež „slúžil“, zavolať ma urobiť choreografiu pre školský súbor tamojších žiakov. Postavil som

im čardáš, a aj keď som už odišiel do civilu, od priateľa som sa dozvedel, že s ním boli úspešní na súťaži v Berlíne. To človeka poteší...

• **Staybár, Bavlnár, Magura, Vagonár, Šarišan... V osemdesiatych rokoch vznikol Lubovnían, ktorý pôsobil pri Okresnom osvetovom stredisku v Starej Lubovni a prinášal pestrú paletu miestneho folklóru, kde sa prelinajú folklórne tradície spišských gorálov, Rusínov a Šarišanov.**

To bol predchodca. Umeleckou vedúcou a choreografkou v ňom bola Anna Štefániková, speváčku zložku viedla Anna Kittnerová a primášom bol Ladislav Pompa. So súborom spolupracovala zaslúžilá umelkyňa Aurélie Henzéliová aj etnograf Dr. Ján Olejník, CSc., ktorý bol azda náš najlepší odborník na tradičnú podtatranskú kultúru.

• **Dá sa povedať, že pre vás boli folkloristickými sudičkami či dokonca osudom manželia Štefánikovi...**

Je to tak. Učili ma prvé tanečné kroky v súbore Máj v Liptove, stretli sme sa v Magure, Anička s nami spolupracovala v Lubovňane, a keď Fero v Prahe umrel, stretli sme sa „súborníci“ vari po tridsiatich rokoch na jeho pohrebe v Novej Lubovni a tam sme si povedali, že to skúsime, či nám to ešte pôjde...

• **Podľa všetkého vám to „ešte ide“. Nedávno ste sa stretli vyparadení v goralskej Lesnici pri piatom výročí súboru, kde ste nakrúcali videofilm v nádhernom prírodnom kolorite Bystríka, Pienin a Sokolice a, pravdaže, aj patrične oslávili tých ďalších päť rokov, o ktoré ste si predžili mladosť a vrátili sa k snom, ktoré ste vtedy snivali.**

Na prvej skúške po „veľkej pauze“ sme sa stretli 22. októbra 2014. Momentálne Starolubovnían navštevuje dvadsaťpäť stálych členov a máme tri zložky – speváčku, tanečnú a hudobnú, pri ktorých mi ako vedúcemu súboru organizačne pomáha, Darina Melegová a muzikanti Stanislav Kacvinský, Paľo Veselovský, Miro Kaleta... A pokiaľ ide o sny, aj tie sa nám plnia. Dosiahli sme aj ten najväčší – vystúpiť na festivale vo Východnej. Už v roku 1983 sme tancovali žartovný tanec Lackovský košíkár, ktorý sa spája s menom pána Olejníka, a ten sme vlni uviedli na scénu nášho najväčšieho folklórneho festivalu.

BESEDNICA

O niekoľko týždňov sa u nás pandemicky rozšíria oslavy tridsiateho výročia krutonežného novembra. Apologéti kapitalizmu, slniečkari z bratislavskej kaviarne, dýchovi demokrati a ich mediálni trubadúri sa budú zadúšať vo vyratúvaní toho, čo všetko sme po novembri 1989 získali. Zabudnú však spomenúť, čo všetko sme postrácali.

Zabudnú na to, že sme v tejto tridsaťročnej perióde, takmer o desať rokov dlhšej ako obdobie medzi prvou a druhou svetovou vojnou, nedokázali vybudovať ekonomicky dôležitú (aj z hľadiska ekonomiky precestovaného času) celistvú diaľničnú sieť, zato sme však vytvorili i spotvorili hladové doliny a nedokázali dosiahnuť životnú úroveň hodnú členského štátu EÚ. Áno, v časoch silne deformovaného socializmu kremeľského typu (1948 – 1989) sa u nás nedalo cestovať, ale dalo sa žiť – v intenciách osobnej či rodinnej ekonomiky. Dnes sa buržujská menšina cíti ako prasa v žite, oproti nej zbedačená väčšina ako žito v prasati. Slniečkari a ich mediálni trubadúri sa budú zadúšať odami na to, ako sme porazili niekdajší komunizmus, v ktorom sme vraj žili. To budú ustavične omie-

ľať v rámci ich idiotskej neznalosti o tom, že komunizmus sa nikde, nielen u nás, nerealizoval a realizovať nemôže. Komunizmus je idealistická, nerealizovateľná myšlienka o beztriednej spoločnosti, v ktorej každý jej člen získa existenčné prostriedky hromadnej spotreby už nie podľa zásluh, ale rovno podľa svojej potreby. Ako satirik sa tu

deformovaného socializmu boli v novinách celé strany, dokonca dvojstrany, vyhradené pre humoristicko-satirickú tvorbu: aforizmy, epigramy, humoresky, fejtóny, bájky, paródie, mikropovedky... Autori sa tešili z bohatých publikačných príležitostí, čitatelia si pochutnali na vtipných textoch, neraz s výsledným efektom satisfakcie.

môžu nimi zaplavovať aj médiá, hľadači v starých časopisoch zasa staré anekdoty oprašujú, inovujú a posielajú ako svoje. Časopis s dominanciou anekdot, časopis do vlaku a do pohostinstiev je aj dnes populárny a predajný, udrží sa. Predovšetkým ukazuje podpísanými anekdotami, že každý Slovák môže byť

zaná na anekdotické čitateľské minimum. Ak vôbec bude aspoň toho naďalej schopná, veď je odchovaná televíznym „humorom“ kopania do zadku a preobliekania chlapov do ženských šiat s homopáľajúcimi sa prsnými vypchávkami! Výsledkom týchto úžasných kultúrnych prínosov baskervillského kapitalizmu u nás je fakt, že časopis s vysokou kultúrou úrovňou humoru a satiry sa môže u nás realizovať len ako samostatne nepredajná, vložená súčasť novin. Akýže potom dneska nový Roháč?

Takto sa vlastne zvláštnou realizačnou modifikáciou vraciame k inšpirácii z čias nenávideného socializmu, keď mali noviny humoristicko-satirické strany či až dvojstrany. Dokedy nám to vydrží? Azda pokiaľ náš dnešný čitateľ (či len digitálny poločitateľ?) týchto žánrov, sytený elektronickými výdobytkami, načisto nevyhynie ako čitateľ. Nie ako biologický druh, ale ako archaický fenomén. Dúfam, že sa nad týmto mojim textom správne rozumieme: Nielen našu vlasť, ale aj celú Európu a USA obchádza strašidlo bibliofóbie. A nejde len o stratu rozsiahlych publikačných možností, ale – čo je najhoršie – o súmrak knižnej kultúry vrátane jej satiricko-kritického segmentu.

Krutonežný súmrak kultivovanej satiry

Milan KENDA

nebudem nadchýnať nad tým, čo sme získali, ale kriticky zamýšľať nad čím, čo sme stratili. Vo všeobecnosti si predstavujem kormidelnícky manažment nášho baskervillského kapitalizmu ako čriedu opíc s nábožnou oddanosťou zahľadených smerom k Západu a prenášajúcich k nám hlava-nehlava všetko, čo tam vidia, dobré i zlé, nám blízke i naskrze cudzie. Teda opičiace sa opice!

Pochopiteľne, ako satirik si dôkladne, možno egocentricky, všimam zmeny v publikačných možnostiach slovenských satirikov. Oproti toľko preklínanému socializmu sú tie možnosti priam úbohé. V časoch

Len šéfredaktori sa ustavične báli výhražných cenzorských telefonátov z Ústredného výboru Komunistickej strany! Dnes už nemáme cenzúru, no nemáme ani satirické strany či rubriky v printových médiách.

Náš opičí manažment odkukal zo západných médií silne zredukovaný a politicky neškodný zábavný segment: obrovskú križovku a stĺpec anekdot. Teda najpopulárnejšie, no aj najmenej rizikové prvky. Križovkami sa tu nebudeme zaoberať, anekdotami áno. Ktovie, či rýdzo nové vôbec vznikajú? Krčmovi rozprávači ich zbierajú po celý život,

nielen europoslancom, ale aj „spisovateľom“. Na rozdiel od europoslancov s astronomickými príjmami však môže rátať iba s honorárovými almužnami. Tieto almužny sú však daňou za „spisovateľskú“ prestíž. Ak taká ešte existuje pri dnešnom hesle „chudobný ako spisovateľ“. Popularita anekdot (ultrakrátke čítanie!) a smiešne nízke honoráre sú tajomstvom udržateľnosti takýchto časopisov, v ktorých predsa len občas zaškrá satirický šľah.

Zvlášť dnešná omladina, od prebudení do usnania dohajúca do smartfónov a neschopná dlhšieho čítania s porozumením, je odká-

FOTORIPOST

Dom Matice slovenskej v Nitre sa tento rok vrátil k tradícii organizovania ľudových krojovaných zábav. Cieľom podujatia je vytvoriť priestor na spoločné stretnutie matičiarov z okresov Nitra, Šaľa, Zlaté Moravce, Topoľčany a Nové Zámky. Tohtoročnú krojovanú zábavu slávnostne otvorili predseda Nitrianskeho samosprávneho kraja Milan Belica s predsedom Okresnej rady Matice slovenskej v Nitre Ľubomírom Kleštincom a riaditeľkou Domu Matice slovenskej v Nitre Veronikou Bilicovou.

Oživilo tradíciu krojovaných zábav

„Matičiarci zachránili situáciu v meste Nitra, v ktorom sa v tomto roku nekoná obľúbený krojovaný ples,“ ocenil iniciatívu matičiarov M. Belica. Organizátorom krojo-

Krojovaná zábava prilákala vyše stopäťdesiat zabávajúcich, väčšinou členov Matice slovenskej.

vanej zábavy bola Okresná rada MS v Nitre. Na jej príprave sa podieľalo spolu jedenásť miestnych odborov Matice slovenskej spolu s Domom MS v Nitre. Popri zábave a vzájomnom spoznávaní krojovaná zábava v prináša aj ďalší dôležitý rozmer, a to pomoci a spolupráce navzájom. Batôžková forma vytvorila bohatú ponuku špeciálnych, kde každý návštevník mohol okoštovať dobroty z domácej kuchyne toho druhého. Matičiari zostavili aj štedrú tombolu, ktorej hlavnou cenou bola ručne vyrobená fujara pána Pavla, ktorú daroval MO MS vo Veľkom Záluží. Remeselné výrobky v tombole potešili viacerých výhercov. Vyše stopäťdesiat návštevníkov v krojoch sa bavilo pri hudobnej produkcii kapely Natruc, ale aj vo vlastnom programe matičiarskych folkloristov, v ktorom sa predstavili FS Jelenčan, spevácke skupiny Nevádza, Lehotská štvorka, Drienka, Gajdošski trogári a Tradícia. Plná sála zabávajúcich sa úplne stíchla v závere programu, keď sa predstavil pán Bartolen z MO MS Klokočina spevom a hrou na fujare. Keďže krojovaná zábava vyšla na Ondreja, završila čas zábav; po polnoci pokračovala spoločným spevom a posedaním matičiarov, ktorí rešpektovali začiatok adventu.

Magazín Slovenské pohľady na Mikuláša odovzdával výročné ceny za rok 2019

V protiklade s lukulskými hodmi zbohatlíkov...

Bystrík ŠIKULA – Foto: Emil SEMANCO

Už tradične na Mikuláša sa aj tento rok odovzdávali výročné ceny Slovenských pohľadov. Slávnostný akt sa uskutočnil za účasti slovenskej literárnej a umeleckej obce v Zičihom paláci v Bratislave. Na úvod slávnostného podujatia vystúpil s príhovorom správca Matice slovenskej Maroš Smolec, ktorý vyzdvihol historickú úlohu Slovenských pohľadov v dejinách písaného slovenského slova, ale aj zápasu za svojbytnosť.

„Mohli by sme pokojne povedať, že dlhé desaťročia sa na v Slovenských pohľadoch stretávala kvalitná slovenská literatúra a boj za kultúrnu identitu a národnú slobodu slovenského ľudu. Garantom tejto symbiózy boli také významné mená v histórii národa ako Jozef Hurban, Svetozár Hurban Vajanský, Jozef Škultéty, Štefan Krčméry, Andrej Mráz ako aj súčasné vedenie redakcie pod záštitou Matice slovenskej, ktorá vydáva SP od roku 1993. Žiaľ – žijeme v dobe, kedy obom spomínaným fenoménom – kvalitnej tvorbe a boju za národnú identitu – nie je na ružičkách ustlané. Kniha roka s najvyššou predajnosťou nie sú kvalitné literárne či publicistické diela – ale komerčný brak. Desiatitisíce eur zo zisku majú vydavateľstvá, ktoré chrlia bulvárne tituly o slovenských celebritách, mafiách, politikoch a podobne. Tieto diela plávajú len na hladine slovenských problémov, nedokážu vniknúť do ich hĺbky. Kvalitná literatúra, hlavne pôvodná slovenská tvorba – o poézii ANI NEHOVORIAC – ostáva na pultoch knihkupectiev. Rovnako druhý rozmer – ochrana slovenskej kultúrnej a národnej identity je dnes spoločenským tabu,“ uviedol Maroš Smolec a pripomenul podiel Matice slovenskej na vydávaní tohto titulu.

Program pokračoval samotným odovzdaním cien z rúk šéfredaktora periodika Bystríka Šikulu. Tohtoročných laureátov určila redakčná rada, ktorá okrem iných závažných otázok fungovania a koncepcie periodika rozhodla aj o menách ocenených na rok 2019. Redakcia dlhodobo oceňuje v kategóriách poézia, próza, esej a publicistika, literárna kritika a história, preklad a príležitostne, ako to bolo aj tento rok, udeľia i cenu za celoživotný prínos a dielo.

■ POÉZIA – JÁN ŠVANTNER

Ján Švantner bol v roku 2019 v Slovenských pohľadoch prítomný svojím výberom zo slovenskej a svetovej poézie, básní, ktoré nám aj vďaka jeho prekladom z francúzskej poézie už niekoľko rokov pripomínajú stále hodnoty. Autorsky sa našim čitateľom predstavil staršou básňou Jastrab v septembrovom čísle pri príležitosti svojho životného jubilea, v decembrovom – vianočnom – čísle veršami zo svojej ostatnej tvorby. Tridsiatimi troma tankami pod názvom Bezvetrie, toľkými ako časový oblúk medzi Kristovým narodením a umučeníím, v zovretom a úspornom tvare prináša sled obrazov a myšlienok týkajúcich sa osobných i ľudských drám – života a jeho premien medzi detstvom a starobou, láskou a smrťou. Autor, lyrik uvažujúci o základných veciach človeka, je zničujúco kritický v otázkach pomýlených, ba zvrátených hodnôt, úpadku súčasnej morálky, presný v pomenovaní príčin a následkov, stály svojimi východiskami. Jeho verše sú charakteristické silným sociálnym cítením, hĺbkou prieniku pod povrch vecí a šírkou záberu, spajujúce svojim zánietením a mrazivú svoju desivokrásnu obraznosťou. Básnikovo „kvílenie zeme“ na pokraji zániku je aj kvílením ľudskej duše a naopak.

■ PRÓZA – ALEXANDER HALVONÍK

S menom Alexandra Halvonika sa čitateľa Slovenských pohľadov stretávajú najčastejšie pod jeho prekladmi z francúzskej literatúry a recenziami pôvodnej slovenskej prózy. V roku 2019 prispel do časopisu úvodníkom Literatúra, spoločnosť, politika v októbrom čísle a poviedkou Per amore v decembrovom čísle. Ak Halvoník v úvodníku okrem iného hovorí o chorej slovenskej spoločnosti v globálnych súvislostiach a o inflácii umeleckého slova vysoteného z aktuálneho času, poviedka svojou cielenosťou, uchopením témy a prozaickými konotáciami, ktorými sú nenávratne straty v citovom živote ako

Ján ČOMAJ

Anton HYKISCH

Časopis Slovenské pohľady vychádza už takmer dvesto rokov. Tento rok udelili ceny okrem iných Antonovi Hykischovi (vpravo) a redaktorovi Slovenských národných novín Jánovi Čomajovi. Ceny odovzdávali šéfredaktor Bystrík Šikula a správca MS Maroš Smolec.

dôsledku pachtenia sa za bohatstvom a pohodlným životom diktovaného dobou konzumu a ľudskej chamtivosti, obzerstva a plytvania, účinkuje terapeuticky a je kultiváciou slova. Jeho presnosť a plnovýznamnosť, schopnosť vykresliť sugestívny obraz, pomenovať problém a naznačiť východiská. Prihovoriť sa čitateľovi skúsenosťou presahujúcou osobnú skúsenosť. V Halvonikovej poviedke je gurmánstvo a ochutnávka vína za zavretými dverami, do ktorých vchádza láska, v príkrom protiklade s lukulskými hodmi zbohatlíkov v čase adventu, lebo je súčasťou očarenia zmyslov, farieb, chuti a vône, ktoré sa spolu s rozpačitou výrečnosťou menia na skrytú zmyselnosť a mlčanlivosť, ticho, v ktorom láska pochopí aj to, čo človek nevypravie. Najmä to. Raky u Halvonika stále žijú v čistých vodách a ich pomyselný pohyb dozadu je časom návratov, prehľadnoscováním. Objatie prináša utíšenie a je viac ako brilantový prsteň vypustený z ruky. Plynúci čas a blížiaci sa odchod, naznačuje Halvoník, sú najprísnějšími a najpresnejšími vahami, čo má v našom živote skutočnú cenu, a štastrný je ten, kto na to príde prv, než bude neskoro. Stačí milovať.

■ PREKLAD – JURAJ KUNIAK

Básnik a prekladateľ Juraj Kuniak sprístupnil v októbrom čísle Slovenských pohľadov našim čitateľom báseň amerického básnika a literárneho vedca Roberta Hassa Správa o stave planéty, o ktorej hovorí, že by sme ju mohli pokladať za moderný epos. Báseň profesora univerzity v Berkeley, nositeľa viacerých amerických literárnych cien, okrem iných aj prestížnej Pulitzerovej ceny, už svojím prediktabilným názvom naznačuje, že v nej pôjde o prepojenie intímnej sféry so sférou spoločenskou, ľudskou, svetovou. Veľkosť básnika pritom nie je merateľná témou, ale jej osvojením, autentickosťou, s akou sa jej Hass zmocňuje na oblúku ľudskej evolúcie. „Triezvym štýlom“, a jednoducho výkrikom, lebo je desivé, čo všetko o našej planéte vieme, čomu sa bezmocne prizerať, čomu sa odovzdať bez zbrojovej prízravy, čomu sa odovzdať podobne na stránkach nášho časopisu. A tak sú stále medzi nami, pripomínajú sa

„Čo treba urobiť s našim druhom?“ pýta sa básnik, ktorý vie, že „je ľahké mať pocit, že život je sen“ a „rozprávať príbeh od konca, pretože Zem potrebuje sen obnovy“. Ináč: „Poézia by mala byť schopná porozumieť Zemi.“ Preklad Juraja Kuniaka potvrdzuje, že väčšmi ako jazyk originálu treba poznať svoj rodný jazyk a jeho verše vo februárovom čísle Pohľadov podčiarkujú kompetenciu.

■ LITERÁRNA KRITIKA A HISTÓRIA – JÁN ČOMAJ

Ján Čomaj sa čitateľom Slovenských pohľadov pripomenul dvoma reportážami (aprílové číslo, dvojčíslo júl – august), spomienkou v novembrovom čísle a úvodníkom v májovom čísle. Príspevkami s príznačnými názvami (Nepotreštaná smrť, Zaťatý, Bájni Zvolenčania). Spomienka patrila gymnaziálnym rokom vo Zvolene a generálovi Šnejdárkovi, reportáže boli ukázkami z pripravovanej knihy Zločin po slovensky, úvodník pod názvom Chamtivosť – matka zločinu zamyslením na tú istú tému. Čomaj je však aj pozorný čitateľ, a keď sa mu nazbiera do rubriky Sedem viet o siedmich knihách, rád o nich napíše (marcové a septembrové číslo). Zmyslom rubriky je skratka, heslovitosť, výstižnosť. Kumšt povedať o knihe to podstatné, najdôležitejšie. A Čomaj to vie. Siedmimi stručnými vetami predstaví a zaradí autora, zhodnotí jeho výkon a porozmýšľa o žánri. Nezabudne ani na výtvarníka a grafického úpravu, prácu vydavateľa a svoje postrehy podčiarkne kľúčovým citátom od autora knihy alebo iného recenzenta, spisovateľského kolegu. Čo interpretácia, to poctivý výkon.

■ ESEJ A PUBLICISTIKA – LUBA ŠAJDOVÁ

Luba Šajdová pripravuje do Slovenských pohľadov seriál rozhovorov so žijúcimi i nežijúcimi významnými ľuďmi, s ktorými spolupracovala ako rozhlasová redaktorka. Ich slovo by sa stratilo v éteri, keby ho autorka nezachytila v písomnej podobe na stránkach nášho časopisu. A tak sú stále medzi nami, pripomínajú sa

nám, oslovujú nás. Svojimi myšlienkami, životom, dielom. Šajdovej rozhovory nie sú prepisom záznamu. Prístupuje k nim tvorivo ako k novému tvaru v úsilí sprístupniť čitateľovi to podstatné, čo respondent charakterizuje. Pritom je na malej ploche obsažná. Vďaka tomu, že je na rozhovory pripravená a orientovaná v kontexte, že so svojimi respondentmi komunikuje, skôr ako ich osloví v štúdiu. Je vzdelaná a erudovaná, a aj keď sa taktne drží v úzadi, vystupuje sebedovome a partnersky. Jej otázky nekľžu po povrchu, ale idú do hĺbky, prenikajú do uzavretých svetov a odkrývajú nám ich hodnoty.

■ CENA ZA CELOŽIVOTNÉ DIELO – ANTON HYKISCH

Ak do vášho časopisu prispieva žijúci klasik, spisovateľ, ktorý pozná váhu slova a potvrdzuje ho svojou celoživotnou tvorbou, viac ako tridsiatku kníh, viete nielen to, na čom práve pracuje, z čoho požiadať o ukážku, ale aj to, koho osloviť do ankiety týkajúcej sa významných výročí, jubileí, úvodníkov. Hovorím o Antonovi Hykischovi, o tom, že práve Slovenské pohľady uverejnili v ostatných rokoch ukážky z jeho pripravovaných románov Spomeň si na čara, Verte cisárovi a Rozkoše dávnych čias – kľúčové z hľadiska slovenských reálií a dejín. Pohľady uverejnili aj jeho príspevky súvisiace s dvadsaťročným výročím vzniku Slovenskej republiky, nedežitej osemdesiatky Vincenta Šikulu a fungovania Petra Jaroša, ktorú pripravujeme v budúročnom januárovom čísle. Hykischove úvodníky v tohoročnom aprílovom, veľkonočnom čísle a decembrovom, vianočnom čísle pokladám za zásadné, lebo aj keď boli napísané na objednávku, ako slovo spisovateľa k najväčším kresťanským sviatkam v roku, autor je v nich hlboko ukotvený v problémoch dneška a súčasného sveta, a čo je podstatné, keď hovorí o tom, čo človeka pechoriaceho za novými objavmi a poznáním presahuje, doteraz nedostupné tajomstvá a záhady jeho existencie, vracia mu nádej. Poukazovaním na silu umenia a lásky v „čoraz zamotanejšom, drsnejšom, agresívnejšom svete“. Autor historických románov, homo scribens a homo politicus, vie, že „nie sme takí bezbranní, ako sa na prvý pohľad zdá“. Pripomína nám, čo všetko museli prekonať naši predkovia a prapredkovia, a jednako prežili. Vôbec, celé Hykischovo spoločenské angažovanosti a osobnej statočnosti, tvorby, ktorá v nás vzbudzuje hlbokú úctu a uznanie. O to viac, že tvorcov hodnôt je človek, čo sa vďaka svojmu robustnému talentu a nezlomnej viere významne pričínol o dobré meno Slovenska v zahraničí. Pripomína svet, kde je jeho miesto nielen na mape kultúrnej Európy, a dodával mu tak sebedovomie pri jeho emancipácii.

●●●

„Slovensko potrebuje obranu,“ hovorí Alexander Halvoník. Položme si otázku, či o tom istom nehovorila aj Ján Švantner, Ján Čomaj, respondenti Luby Šajdovej a Anton Hykisch. Vráťane toho, že vďaka nim Slovensko a jeho štátnosť, Slovenská republika nachádzajú v SP svoje meno, že to nie je iba „táto krajina“, ako sa s tým dennodenne stretávame v médiách. Jemu, Slovensku, má slúžiť literatúra a umenie, nie skupinovým záujmom, apeluje Halvoník. Autor, ktorý spolu so Švantnerom hovorí v roku tridsiateho výročia nežnej revolúcie s odlišnými významovými posunmi aj „o okovách slobody“, Švantnerom svete, „kde čierne je biele a kráľov šašo spí“. Hykisch smutne konštatuje, že aj keď „sme sa stali slobodnejšími, nestali sme sa lepšími“. Všetci pritom uvažujú v globálnych súvislostiach a myšlienka Roberta Hassa, že „Zem potrebuje sen obnovy“, im nie je vzdialená a cudzia, naopak, bytostne sa ich dotýka.

Televízne Vianoce už obyčajne bez mimoriadnych programov a prekvapení

Volili cestu istoty – núkajú overené filmy

Ján RADZOVSKÝ – Snímka: archív

Aj keď svetová literárna tvorba, vrátane ľudových rozprávok, viažuca sa k Vianociam – alebo komponovaná tak, aby sa v tejto mimoriadnej atmosfére vysielala – je nepredstaviteľne bohatá, slovenské televízie už dlhé roky hrajú na jednu nôt, uvádzajú dávno takmer výlučne osvedčené hry, filmy a rozprávky, takže nečudo, ak niektorý divák bude sledovať film *Tri oriešky pro Popelku* tretí-, štvrtý- či siedmykrát, ak vopred vie, čo vyvedie baba Jaga, teda bosorka, ako sa zachová macocha a ako skončí dievčina v ľadovom kráľovstve. Ako by sa redakcie a dramaturgovia báli riskovať. V nepochybne najexponovanejšom období roka a v najsledovanejších vianočných časoch uvedú opäť prevažne evergriny.

Televízie na Slovensku pripravili na záver roka a na sviatočné dni osvedčenú ponuku titulov pre divákov – už, samozrejme, sú v nej *Tri oriešky pro Popelku* aj *Pacho, hybský zbojník*.

Aby sme však divákov neodradili, že na obrazovkách budú len najpopulárnejšie, ale predsa len už aj trochu ošúchané filmy a inscenácie, začneme novou pôvodnou tvorbou. Večer pred Štedrým dňom uvedie STV 2 nový animovaný film Kataríny Kerekesovej a Ivany Šebestovej *Záhada vianočného svetla*. Najľakavejším však zrejme bude nový tele-

vizny film nakrútený podľa slovenskej ľudovej rozprávky, ktorý STV 1 uvedie na Štedrý večer – Vianočné želanie v réžii Petra Bebjaka, pričom v hlavných úlohách sa predstavia mladí, ešte málo poznaní členovia Činohry SND Richard Autner a Simona Kollárová – tá dokonca v čase, keď sa nakrúcanie filmu začalo, študovala ešte len v prvom ročníku

Vysoké školy múzických umení. Nakrúcanie trvalo dlho, na vine, ako obyčajne, bol nedostatok peňazí, a tak kým sa film uvedie prvý raz, sa Simona, herečka v hlavnej úlohe, môže pochváliť štyrmi deťmi.

Z dale ideme, novinu nesieme – to je populárny Štedrý večer na dvojke, Kubo – večer prvého vianočného sviatku a Na skle

maľované večer druhého sviatku – obe sfilmované inscenácie uvedie dvojka.

■ ČARODEJNÍK ŽITO

Na prvý sviatok vianočný uvedie RTVS na prvom programe ďalšiu rozprávkovú premiéru *Čarodejník Žito*. Nakrútili ju v koprodukcii s českou televíziou. Diváci uvidia niekoľko nových hereckých tvárí (Denis Šafařík, Anna Kadeřávková) vedľa ostrieľaných hercov, akými sú Jiřina Bohdalová či Bolek Polívka. Originálnym je aj sedemdielny film, ktorý v období Vianoc pôjde na „dvojke“ *Tresky-plesky*. Je to vlastne pestrofarebný večerníček, ktorý chce zábavnou formou naučiť deti (i rodičov) čosi viac o bežných prírodných javoch, akými sú blesk, výbuch sopky a podobne.

■ KLASIKA NA MARKÍZE

Na Štedrý večer Markíza bude diváka lákať českou komédiou *Tri želania*. Predtým uvedie trojicu nestárnucich filmov – *Princezná so zlatou hviezdou*, *Perinbaba a Tri oriešky pro Popelku*. Kultovými filmami bude v sérii takýchto rozprávok pokračovať aj na prvý sviatok vianočný – *Soľ nad zlato* a *Mrázik*, *Kúzelná opatrovatelka* a *Kráľovské Vianoce*. Na druhý sviatok vianočný zaraduje komédie *Pelíšky a Pacho*, *hybský zbojník*, s istotou, že sú to filmy, ktoré nesklamú či skôr s istotou potešia aj diváka, ktorý ich videl už niekoľkokrát. Prirátajme k tomu ešte *Pyšnú princeznú* (24. 12. podvečer) a *Kráľa Drozdú bradu* (26. 12. dopoludnia) – a všetko podstatné o vianočnej Markíze vieme.

■ JOJKA NA ŠTEDRÝ VEČER

Uvedie premiéru českej filmovej rozprávky *Najlepší priateľ* v hlavných úlohách so Zdenkom Piškulom a našou Kristínou Svarinovou – a potom pôjde prúd starých osvedčených filmov: *Disneyho Snehulienka* a *sedem trpaslíkov*, animovaný muzikál *Ľadové kráľovstvo*, americká komédia *Sám doma II.* – *Stratený v New Yorku*. Na prvý sviatok vianočný pripravila prevažne hudobné programy – s *IMT Smile* a *Kandráčovcami*. Druhý sviatok vianočný uvedie okrem iného premiéru rodinnej komédie *Deväť životov pána Fúzika*, 27. decembra ďalšiu premiéru českej komédie *Bajkeri* režiséra Martina Koppa. Počas sviatkov pobeží na ich obrazovkách animovaná séria *Doba ľadová* – zábavná a zároveň poučný film, ktorý nás vracia do dávných čias a do sveta prapôvodného človeka.

•••

Veľa televíznych divákov si klasiku – rozprávkové filmy, staré veselohry a podobne – nahráva, aby si ich malo možnosť púšťať vo chvíľach voľna, keď im na ne príde chuť. Využívajú na to možnosti televízora a služieb, povedzme v prípade Telekomu. Stačí však porucha v tomto zariadení alebo hoci aj úder blesku v blízkosti a nahrané poklady sa raz navždy stratia. Využívajte teda možnosti nahrávania na externé pomôcky, nepripojené trvalo na sieť, na CD, DVD alebo USB kľúč – programy sa vám uchovávajú natrvalo. Nie je to však také dôležité, ako si to myslíte. Na budúce Vianoce vám slovenské televízne stanice s veľkou ochetou vaše obľúbené programy pustia, ako vidíte, znova. Len – to je asi jediná zmena – tento rok bude niektorý z tých „vašich“ filmov na inej televíznej stanici.

Marián GEŠPER, Pavol PARENÍČKA, Vydavateľstvo Maticie slovenskej, 2019

Predsedovia Maticie na Vianoce

KNIHA TÝŽDŇA

Čas Vianoc má neopakovateľne slávnostnú atmosféru a zvláštnu človečiu chuť, vyžarujúce pokoj i pokoru, chvíle na zamyslenie sa, meditáciu i spiritualitu, historické i súčasné reflexie o sebe samom, o rodine i vlastnom národe. Vianoce a ich sviatky sú plné kresťanskej lásky, darčiek blízkym, ale aj aktívneho oddychu, voľného priestoru na svoje koničky a záujmy. V takejto mimoriadnej chvíli v kultúrnej intelektuálnej rodine jednoducho nemôžu chýbať knihy. Dnes tzv. postmodernou dobou tak surovo utláčané do úzadia masovo a informačno-komunikačnými prostriedkami a ich bezduchými komerčnými programami, plnými všakovakého braku od výmyslu sveta.

Namiesto tejto bezduchej konzumnej prázdnoty Matica slovenská verná svojej ušľachtilej tradícii v oblasti knižnej kultúry ponúka aj tento rok množstvo atraktívnych titulov, ktorými vrší svoje vydavateľské dielo. Medzi ne sa o priazeň matickej i širšej čitateľskej verejnosti uchádza aj publikácia *Predsedovia Maticie slovenskej 1863/1919/2019*, vydaná na sté výročie jej oživotvorenia. Na sto šesťdesiatich ôsmich stranách približuje biografie a maticné životopisy dvadsiatich troch predsedov Maticie slovenskej (vrátane Maticie slovenskej v Amerike a Zahraničnej Maticie slovenskej). Dramatické osudy jednotlivých predstaviteľov a reprezentantov maticného života sú rovnako interesantné ako história nášho národa a jeho kultúrnych úsilí. Zámerom knižného projektu nie je rekapitulovať známe príbehy veľkých Slovákov, ale objaviť na základe archívneho výskumu poukázať, akými boli maticiami. Ako sa činili Moyses a Kozáček, čo robili Šrobár, Dula, Hviezdoslav, Osvald, Janoška, Blaha, Vanovič, Országh, čím sa prezentovali Hronec, Novomeský, Mináč a ďalší traja ponovembroví predsedovia na matickej pôde? Prečo Furdek a Maršall-Petrovský stáli na čele Maticie slovenskej v Amerike? Na akom odkaze dejstvovala Hronského Zahraničná Matica a jej štyria predsedovia? Na tieto otázky dáva vyčerpávajúce odpovede kniha *Predsedovia Maticie slovenskej*, aj ako odporúčaný vianočný darček.

Spoluautorom tohto kultúrno-historického, biografického diela je aktuálny a historicky najmladší predseda Maticie slovenskej Marián Gešper, ktorý knižný projekt inicioval. Druhým autorom je pracovník Slovenského literárneho ústavu MS doc. Pavol Parenička. Knihu si môžete zakúpiť na eshope Vydavateľstva MS: <https://www.vydavatel.sk/kniha/predsedovia-maticie-slovenskej-1863-2019>.

(mrs)

HUMORESKA

Začala sa zima. Plynári i elektrikári si mädlia ruky, pričádza ich žatva. Keď im úrad požehná tých desať percent, s ktorými počítajú, dôchodcovia si budú musieť kúpiť ešte jeden sveťer. Alebo nejst. Lebo dôchodky sa im zdvihnú prepočtom inflácie až o rok. Vo Veľkej Británii úrady spočítali šesťnásťtisícpäťsto úmrtí následkom nedostatčného alebo nijakého vykurovania. A to pri ich zimných priemeroch teplôt vysoko nad našimi. Dobré, že sa u nás podobná štatistika nerobí. Môžeme pokojne spať. Medvede už prišli na to, ako netreba v zime kúriť. Česi si tiež robili prepočty. Zistili,

že pre Nemca je teplo päťkrát lacnejšie ako pre Čecha bývať v dome. Nemec dá na teplo pol percenta z výplaty. Je pravda, že tá je v priemere skoro štyritisíc

zové je lacnejšie, škoda sa trápiť. Vianočné bonusy k dôchodkom by mali prichádzať k poberateľom rovno s varovaním – nemiňte ich, budete ich potrebovať. Lebo

občan má vozíček. Teraz sa budú rušiť drobné mince. Recesisti prídu o zábavu platiť pri pokladni pätnásť eur jednocentovkami. Nič netrvá večne, možno sa doba ako zvyčajne

ceny nezvyšovali, to len oni sú tí zlí. Česi sa alibisticky neschovali a stúpanie cien energií vyriešili na prospech občanov. Jednoducho presunuli teplo do nižšej DPH a občan platí cenu ako doteraz. A to má vláda nesmierne rezervy v spotrebných daniach. Lenže z čoho by sme potom nakupovali také veci základnej spotreby dôchodcov a mladých rodín, ako sú stíhačky a policajné pištole. To sa potom českej vláde rozdáva, keď dostanú ich zbrojárske podniky štátne objednávky zo Slovenska. V rovnakom čase ako slovenské pištole sú vyvážané do celého sveta. Biblické veľa je povolaných, ale málo je vyvolených. Plat riaditeľa Úradu pre reguláciu sieťových odvetví je šesťtisíc eur.

Milan ČASNOCHA MIKŠ

Veľa je vyvolených a veľmi málo povolaných

eur. Sever Francúzska si prikuruje Golským prúdom. Juh subtropickým slniečkom. Taký Francúz s priemerným platom nad tritisíc eur si potom môže užívať. Nezávidíme, aj naše mrazy majú výhody. Väčšina škodcov vykape. Alebo ani k nám nedôjde, nepripláva, nepriľeť. Netreba proti nim bojovať. Šetríme na postrekočoch, urodí sa nám bioúroda. Urodila by sa. Dovo-

omnoho viac, ako dostanete, budete potrebovať. Zvýšia sa vám mestské dane, poplatky, ceny potravín, elektriny, plynu, vody, tepla. Dobrá správa – inflácia sa drží pod tromi percentami. V Somálsku po trojročných ročných infláciách dostanete za päťdesiat dolárov tri kilá miestnej meny. To aby človek išiel na nákup s vozíčkom bankoviek. Asi preto sme prešli na eurá. Nie každý

zopakuje. Len sa budú rušiť jednocentové mince. Niekedy v Československu existovali jednohalierniky aj trojhalierniky. Terajší dôchodcovia sa na ne ešte pamätajú.

Máme veľa úradov a úradníkov. Aby vláda bola čistá, systém my nič, to oni, máme Úrad pre reguláciu sieťových odvetví. Ceny tepla musia stúpnuť, veď to oni vypočítali. My by sme občanom nikdy

Ani po zániku Veľkej Moravy pamäť našich kresťanských predkov nevybledla

Otčenáš – kresťanská niť dávnych Nitranov

Stanislav VANČO – Foto: Štefan KAČENA a archív autora

Ako a čím žilo stredné Považie sto rokov po rozpade Veľkej Moravy? Vtedajší tamojší roľníci, pastieri, zberači lesných plodov, remeselníci, lovcia a rybári sa živili plodmi vlastnej práce. Zo všetkých životných okolností a prírodných podmienok azda najviac im prialo vtedajšie ustálené mierne počasie. Kresťanskú vieru si udržiavali modlitbou Otčenáš. Osobitou posilou ich ducha pred tisíc rokmi na trencianskej Skalke sa stali benediktíni z nitrianskeho Zobora – pustovníci Andrej-Svorad a Beňadik.

Vyššie jeden a pol tisícročia na strednom Považí žijú potomkovia kmeňov slovanských predkov. Svedčia o tom antropologické hodnotenia hrobových nálezov nielen z okolia trencianskej Skalky. Po Skýtoch, Keltoch a Markomanoch sa tu najpevnejšie usadili Slovania, pretože na brehoch Váhu vedeli dobre využívať všetko potrebné na trvalý život: dlhodobu vhodnú podnebie, pastviny a lesy, úrodnú zem a jej plody, dary zveriny a rybnatársky riek s potočnými prítokmi zdravej vody.

Prajné počasie a úrodné nivy riečnych a potočných nánosov stali sa slovanskému ľudu na strednom Považí zaslúbenou zemou. Tu našiel zaslúženú poživinu a v meandrujúcej rieke i húštinách hlbokých lesov aj ochranu.

Ľud na obidvoch brehoch rieky sa dorozumieval a modlil Otčenáš svojou každodennou rečou, rovnako zneli spomienky dedov a rozprávky otcov. Takisto matky deťom nôtli uspávanky tak, ako ich ony oddávna boli od materi počúvali.

■ V ILAVSKEJ KOTLINE

Obyvatelia Ilavskej kotliny pred tisícročím žili v pomerne dost uzavretých spoločenských rodinách a rodov, najčastejšie vo voľne roztrúsených samotách, usadlostiach a nevelkých osadách. Mali svoju samosprávu podľa zvykového práva, ktoré uplatňovali starší z rodov a najväčejší spomedzi nich. Rodom a rodinám podľa tradície patrili obhospodávané polia, pasienky, príslušné lesy a brehy horských bystrín, potokov a Váhu až po najbližšie chotárne hranice niekoľkých hradských a prvých zemepanských dedín, ktoré pribúdali podľa nastupujúcich feudálnych poriadkov.

Na strednom Považí pred tisíc rokmi platilo, že Boh je vysoko a ochranné štíty nitrianskych kniežat ďaleko. Obyvatelia v tvrdí sa museli chrániť najmä sami. Raz utekali do hustých vážskych močarísk, častejšie sa celé rodiny aj s dobytkom ukrývali v zalesnených dolinách a horách. Bránili sa za zásekmi stromov nad potokmi a úvratami, zákopmi na

Interiér farského Kostola sv. Svorada a Beňadika na Skalke

prístupových cestách alebo nastražením pascí. Z kopcov spúšťali skalné balvany, v boji zblízka používali sekery, kosy a kosáky, luky, drevené drúky alebo cepy. Museli byť srdnatými a vytrvalými obrancami. Ak aj v obranných bojoch neprišli o život, mnohé rodiny po útokoch nepriateľa nachádzali vo svojich osadách vybrané komory, prázdne obilné jamy – žitnice, a vypálené obydlia. Archeologické nálezy a historické listiny hovoria, že napriek zlovůli čias na strednom Považí, na blízkom či širšom okolí Trenčianskeho hradu slovanský život nikdy nezašiel. Aj pred tisícročím čas sice prinášal i odvieval silnejšie a či slabšie rody, ale stôp z tých čias život zanechal po sebe pomerne dost. Svedčia o ňom tamojšie nálezy archeológov a prítakávajú im večne živé semená – naše gény. Aj dosiaľ používané nástroje, stavebné materiály a tiež živé dávne zvyky, piesne a obyčaje Považanov sú svedectvom oných dávnomínulých čias. No nielen ony... Mnohé z kultúrnych tradícií a životných

skúseností veľkomoravských Slovanov si udržali generácie strednovládskych Nitranov. Sú svedectvom oných dávnomínulých čias. Viacgeneračné rodiny naďalej nazívali pospolu. Obývali zväčša dvorce s vyvýšenými drevenými a hlinenými obydliami, slamou a prútim zastrešenými zemľankami, k nim priláhlé ohradené dvory s komorami a so sýpkou, s maštalnými prístavkami pre dobytok a krdľami hydiny.

Členovia rodín po prácach na poli alebo úspešnom love zveriny a rýb sa zdržiavali v jednej-dvoch miestnostiach s ohniskom pod dymnikom a drobným domácim zvieratstvom v pitvore. Spávali na slamníkoch a drevených pričiach, pastieri s rodinou po väčšinu roka prespávali v senníkoch a kolibách na pastvinských kráv, volov, koní, oviec a kôz, v zime polo-

vých vodcov rodili sa budúce štátoprávne zmeny a kráľovské krajiny.

■ V NEISTÝCH POMEROCH

Samotné veľkomoravské usporiadanie v strednej Európe s jej cyrilometodskou kultúrou bolo v rozklade. Postavenie kniežacieho a biskupského Nitrianska, ktorému administratívne i politicky a duchovne podliehalo stredné Považie, sa sčasti síce konsolidovalo a nanovo iba kryštalizovalo, no v neistých podmienkach premenlivých mocenských súradníc. A považský ľud v tieni chabej správy a ochrany slabého trencianskeho komitátu žil akoby daný napospas osudu. Ani v najhoršej každodennosti nesmel strácať vieru a nádej. Prítom oprieť sa mohol len o svoju odvahu prežiť a spoľehať sa na vlastnú pracovitnosť, na tradície

Staršie i nové archeologické nálezy v útrobách i na povrchu zeme na strednom Považí pri Trenčíne rozprávajú o materiálnej i duchovnej kultúre našich predkov.

oblečení pod kožušinovými prikrývkami.

Považský ľud pred tisíc rokmi, potomok a jeden z dedičov odkazu zaniknutej Veľkej Moravy, sa ocitol na novej dejinnej križovatke, v súradniciach podkarpatského sveta takmer v jej stredobode. Veď v tomto geopolitickom priestore nastupovali nové mocenské štruktúry. Mečmi a kopijami aj diplomaciou kniežat a sobášmi kmeňo-

a zažitú kresťanskú duchovnú kultúru. Ilavská kotlina nad trencianskou úžinou Váhu nezostávala v závetrí zmien. So silnejúcou feudálnou infraštruktúrou aj sem vstupovala latinsko-nemecká kultúra, pričom teritórium stredného Považia zostávalo v kráľovských konfliktných záujmoch vznikajúcich kráľovstiev Poliakov, Čechov a Uhrov. Všetky sa usilovali o Nit-

ravu, o dominanciu a moc nad ňou. Ku komu, na čiu stranu sa prívinnú oslabenú elitu Nitavy? V časoch údelných arpadovských kniežat Gejzu a Štefana sa priklonili k mocenským a administratívnym inštitúciám budúceho Uhorska. Boli to nitrianski vojvodcovia Hont a Poznaň, ktorí pasovali za rytiera arpadovca Štefana, budúceho prvého uhorského kráľa, a boli jeho hlavnými poradcami pri budovaní základov Uhorského kráľovstva.

■ KREŠŤANSKÝ KOMPAS

Ľud Nitranov na strednom Považí v čase mocenských svárov však ešte dlho ponechali napospas osudu. Takto zostával aj bez duchovnej podpory. Živé, kresťanským obradom slúžiace kostolíky boli vzácnosťou, veď väčšina z nich bola vypálená alebo ležala v ruinách. Považania takmer nijakých stálych kňazov nemali. Len zriedkavo prišli misionári s povzbudením a útechou, v kultúrnom a ľudu zrozumiteľnom jazyku Metodových a Gorazdových žiakov prinášali slovo Božie len málokto. Slovenskou rečou hovoriaci boli najväčejnejší a takých najradšej prijímali. K najcenejším na území považskej Nitavy patrili iba osamelí mníši jeremiti, ktorí vysluhovali kresťanské obrady v reči ľudu a zdržali sa dlhšie.

Napriek obdobiam chaosu sa oslabené kresťanské tradície nepovytrácali. Nevykorenili ich nepokojné časy bezvládia ani mocenské konflikty. Obyvateľstvo na strednom Považí hoci oslabené vytrvalo v kresťanskom duchu. Dbalo o sebazáchovu a ochranu rodín, nezáležalo kresťanské duchovné bytie. Aj vďaka nemu nezaničili organizačné zložky rímskokatolíckej cirkvi na území Nitrianska a jej pričinením ani tunajšie mníšske kresťanské komunity. Ani po zániku Veľkej Moravy v chaose nastupujúcich nových štátoprávných, sociálnych a ekonomických zmien sa nezatrátila pamäť našich slovanských predkov. Z mysle ľudu nevyrazil kresťanský duch ani sa nepretrhla jeho staroslovanská kresťanská niť, ktorá ho viedla ku konštituovaniu moderného národa.

Ľud Nitavy na strednom Považí v najväčšej núdzi vytrvalou modlitbou staroslovanského Otčenáša volal a privolal Boha na pomoc. A pomoc prišla, keď pred tisícročím ju vyslal opát Filip z nitrianskeho kláštorného Zobora v osobách benediktínov Andreja-Svorada a Beňadika. Pôsobenie obidvoch na Skalke pri Trenčíne poznačilo vtedajší a budúci život našich predkov na strednom Považí až do súčasnosti.

Pustovníci zo Skalky

Roky 480 – 547; obdobie života sv. Benedikta z Nursie, autora rehoľných benediktínskych pravidiel, ktoré boli odpoveďou na proces zániku Západorímskej ríše, návodom pre kresťanstvo a budúce benediktínske kláštory v duchu pravidla Ora et labora (Modli sa a pracuj). V duchu tejto zásady benediktíni delili deň na čas velenia Boha a čas práce.

Cielom benediktínov bolo dosiahnuť vyššiu úroveň života obyvateľov, a to nielen v náboženskej oblasti. Stredovekí benediktíni vynikali pri kultivovaní pôdy a zveľadovaní poľnohospodárstva, vytyčovaní a udržiavaní ciest, pričinnili sa o rozvoj staviteľstva, rybníkarstva, mali veľké zásluhy v rozvíjaní vedy, liečiteľstva, umenia a vzdelanosti.

Okolo roka 800; narodil sa Pribina (zomrel v roku 861), vládca Nitrianskeho kniežatstva a zakladateľ kresťanskej tradície na území kniežatstva. Na Nitrianskom hrade dal postaviť Kostol (828 – 830) sv.

Emeráma, v roku 1083 v ňom boli uložené ostatky svätcov Andreja-Svorada a Beňadika.

V období rokov 850 – 880; na Zobore pričinením kráľa Svätopluka vznikol benediktínsky kláštor sv. Hypolita, najstarší kláštor na území Slovenska. Začiatkom 11. storočia v kláštore žili a na pustovnícky život sa pripravovali mníši Andrej-Svorad a Beňadik.

Rok 907; po porážke veľkomo-

nečným spôsobom pustovníka eremitu. Okolo roka 1000; Štefan I. sa stal vládcom Uhorska s dedičným kráľovským titulom (1000 – 1038), odovzdal vznikajúcej sa Uhorsku (bez Nitrianskeho údelného kniežatstva, ešte bolo pod vplyvom poľskej mocenskej ochrany) pod patronátnu ochranu pápeža a začal uplatňovať latinčinu ako úradný jazyk. V duchu vtedajších pravidiel kresťanskej Európy Uhorsko i Poľsko sa stali takmer súčasne

Rok 1029; kráľovi Štefanovi I. sa podarilo definitívne vymaniť Nitrianske kniežatstvo spod poľského vplyvu, pripojil ho k Uhorsku. Začlenením tohto údelného kniežatstva (nitriansky vojvodský údel zahŕňal väčšinu územia Slovenska s časťou územia severného Maďarska).

Rok pravdepodobne 1032; na nitrianskom Zobore v kruhu bratov benediktínov zomrel pustovník Andrej-Svorad.

Roky približne 1034 – 1037; v období

nitrianskeho Zobora, napísal latinský spis Vita sanctorum... (Život svätých pustovníkov Svorada a Beňadika). 4. december 1070; zomrel biskup Maurus, autor legendy. Ešte pred kanonizovaním nechal vytesať do hlavice stĺpa päťkostolkej katedrály podobu pustovníka Andreja-Svorada.

17. júl 1083; v čase vlády uhorského kráľa Ladislava I. pápež Gregor VII. vyhlásil Andreja-Svorada a Beňadika za svätých pustovníkov Slovanov. Stali sa prvými svätcami v Uhorsku. Ich telesné ostatky boli slávnostne uložené do hlavného oltára Chrám sv. Emeráma v Nitre. O mesiac neskôr (20. augusta) bol svätorečený kráľ Štefan I., v novembri jeho syn kráľovič Imrich (patrón farského kostola v Skalke nad Váhom). Kult týchto štyroch svätcov osobitne prispel k upevneniu kresťanského charakteru uhorského štátu. Po kanonizovaní Andreja-Svorada a Beňadika sa Skalke stala pútnickým miestom, najstarším na území Slovenska i v celom Uhorsku.

Okolo roka 1200 na Skalke a medzi ľuďmi na Považí opäť začali pôsobiť benediktínski mníši. Ich misia sa skončila po tristo ôsmich rokoch a ich osud spečatili katziarnerovci – vojaci cisára Ferdinanda Habsburského. Okolité ľud sa naďalej zhromažďoval na Skalke a udržiaval ju modlitbami v duchovnej pamäti. Až do príchodu jezuitov (Trenčín 1644) Skalke spravovali cirkevní alebo svetskí hodnostári.

Rok 1224; k úcte sv. Beňadikovi nitriansky biskup Jakub I. vydal zakladaciu listinu benediktínskeho opátstva na Skalke.

Stanislav VANČO

Medzníky benediktínov

medzinárodne uznanými kráľovstvami.

Rok pravdepodobne 1001 – narodil

KALENDÁRIUM

sa biskup Maurus, benediktínsky mních, žiak a odchovanec zoborského Kláštora sv. Hypolita, neskorší opát benediktínskeho kláštora sv. Martina na Panónskej hore. Je autorom po latinsky napísanej legendy Vita sanctorum heremitarum Zoardi confessoris et Benedicti martiris, v ktorej opísané udalosti sa odohrávali približne v období rokov 997 – 1038.

Rok približne 1020 – na Skalke pri Trenčíne sa usadil pustovník Andrej-Svorad, neskôr s nasledovníkom Beňadikom, pôsobil tam takmer do svojej smrti.

V rokoch približne 1020 – 1034 sa stali udalosť v životoch pustovníkov Andreja-Svorada a Beňadika, ktoré po ich smrti zaznamenal biskup Maurus v najstaršej uhorskej legende.

rozvratu na Považí a nástupníckych nepokojov v Uhorsku zahynul mučeníckou smrťou na Skalke pustovník Beňadik (zrejme rehoľné meno, krstné nie je známe) s prímenom Vážsky (Považan), mladší nasledovník pustovníka Andreja-Svorada, predtým dôveryhodný posol a informátor benediktínskych kláštorov na Zobore a Panónskej hore. Na Skalke ho zavraždili lúpežní zbojníci a mŕtve telo vhodili do Váhu. Stal sa prvým slovenským svätcom mučeníkom.

Rok 1064; na veľkonočné sviatky biskup Maurus daroval arpadovskému vojvodovi a nitrianskemu kniežatovi Gejzovi, neskoršiemu kráľovi Gejzovi I. (1074 – 1077), relikviu – časť reťaze na pamiatku života pustovníka Andreja-Svorada, pričom Gejza ho požiadal o napísanie spisu na zachovanie pamiatky obidvoch pustovníkov.

Roky 1064 – 1070; obdobie, v ktorom biskup Maurus, odchovanec

Ludovít ŠTEVKO patrí k žurnalistom, ktorí novinársku profesiu povýšili na umenie

Publicista, ktorý píše ľuďom z duše

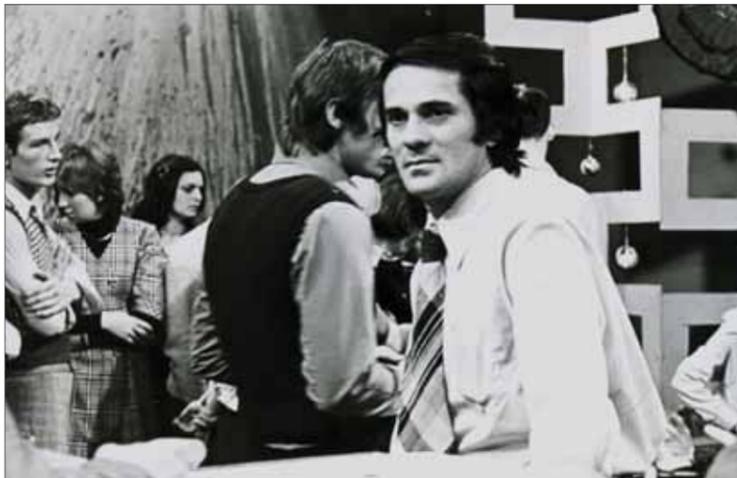
Text a foto: Štefan DLUGOLINSKÝ

Bývalý dlhoročný pracovník Slovenskej televízie, autor viacerých úspešných dokumentárnych filmov, filmových portrétov popredných slovenských umeleckých osobností a tiež televíznych cestopisných filmov, novinár a súčasný prvý podpredseda Slovenskej asociácie novinárov. Ak si niekto myslí, že si užíva zaslúžený dôchodok, potom sa hlboko mylí. On je totižto neustále v pohybe. Taký je oslávenc Ludo ŠTEVKO. Stretávam sa s ním pomerne často, ale posledné stretnutia mali úplne inú náplň...

Narodil sa 4. decembra 1939 v čisto slovenskej dedinke Hronské Kosihy pri Leviciach. Svetlo sveta uzrel v rodine Antona Števkova a Heleny Števkovej, rodenej Sulačekovej. Neskôr k nemu pribudol aj brat Anton, ktorý je už dlhé desaťročia úspešný riaditeľ Ponitrianskeho múzea v Nitre. V rodnej obci vychodil prvý až piaty ročník. Základnú školu ukončil v susednej obci Čajkov a gymnázium v Leviciach. Vedomosti si rozšíril na FF UK, kde absolvoval pedagogické a novinárske štúdium. Po skončení vysokej školy krátko pôsobil ako stredoškolský učiteľ slovenčiny na gymnáziu v Žiline a neskôr ako redaktor Slovenskej televízie v Bratislave.

REPORTÁŽNY PROFIL

Ako televízny scenárista i režisér venoval sa televíznej publicistike a najmä dokumentárnej tvorbe, v ktorej obsiahol širokú paletu tém, akými boli sociálne otázky, problematika mládeže, medailóny osobností kultúrneho života a ďalšie. V televízii pracoval nepretržite tridsaťštyri rokov, naposledy ako šéfredaktor Hlavnej redakcie pre deti a mládež. Od roka 1989 prispieval do denníka Slovenská republika a do Slovenských národných novín. V súčasnosti je politický komentátor Literárneho týždenníka a Slovenských národných novín. V roku 2005 mu bola udelená výročná cena Slovenskej asociácie novinárov za vynikajúcu prácu publicistu a spisovateľa, ktorou sa zaslúžil o pravdivé zobrazenie Slovenska. V roku 2018 mu Spolok slovenských spisovateľov a redakcia Literárneho týždenníka udělili Čestnú poctu za hodnotný vklad do tvorby Literárneho týždenníka s prihliadnutím na kvalitnú verejno-spoločenskú publicistiku. Ako spoluautor doteraz vydal dve knihy: *Vojna v tieni Majdanu* (2016) a *Prepisovači dejín* (2019). Obe knihy vyšli aj v českom preklade.

Ludovít ŠTEVKO ako režisér pri nakrúcaní populárneho Televízneho klubu mladých

■ NÁŠ OSLÁVENEC

Ludo bol a aj zostal skromným človekom. „Som dedinský chlapec. Pochádzam zo sedliackej rodiny, od detstva som musel pracovať na poli, mali sme dva a pol hektára pôdy. Aj preto mám k nej dodnes veľmi silný vzťah,“ povedal pri jednom z našich stretnutí. Ludo v sebe nikdy nezaprel hrdého Slováka. Vyrastal v čisto slovenskej rodine a obci, ktorej chotár tvoril hranicu medzi Maďarskom a Slovenskom. Doma sa o tejto krivde veľa hovorilo aj po obnovení Československa. Už od malička nasával starú slovenskú múdrosť: „Svoje si nedáme a cudzie nechceme“. Maďarizácii v rodnej obci stáročia odolávali takmer všetci. Vyrastal v akejsi izolovanej enkláve tekovských dedín, do ktorých nikdy neprenikla maďarizácia. Ľudia si v Hronských Kosiach zachovávali krásny slovenský jazyk až do dnešných dní. Neskôr, počas gymnaziálneho štúdia, sa mladý Ludo odrazu ocitol v prostredí, kde slovenčina nebola samozrejmosťou. V Leviciach v tých časoch

V uliciach Tokia

žilo okolo šesťdesiat percent občanov, ktorí hovorili maďarským jazykom... „Ja chlapec z rydzoslovenskej dedinky som bol zrazu v prostredí, ktoré ma donútilo začať rozmýšľať, či predsa len žijem na Slovensku. Vtedy sa vo mne začalo rodiť národné povedomie,“ načrel do minulosti a pozrel do diaľky

akoby do milovanej rodnej obce. „To vieš, naši sedliaci boli veľkí chytráci, nič si nedali len tak nahovoriť,“ chváli rodný kraj a pridáva aj regionálne príslovie: „Katka, Katka, dievka moja, nechodievaj do majera. V majeri je seno, slama, neprideš ty domov sama...“

■ KRÁSA ŠTÚDIÍ

Na svoje vysokoškolské časy spomína ako na jedno z najkrajších životných období. „Môj vysokoškolský život bol veľmi veselý a družný. Na semináre sme chodili do viechy. Nebolo to ale tak, že by nám profesori len tak niečo darovali, práve naopak, keďže sme s nimi priateľsky vychádzali, o to viac sme ich nechceli sklamať,“ dokresluje spomienky Ludo.

„Rozprávali sme sa o literatúre, výtvarnom umení, objavovali sme

manželku, s ktorou neskôr vchoval dve dcéry.

■ V SLOVENSKEJ TELEVÍZII

V roku 1965 nastala v jeho profesijnom živote zmena. Získal miesto redaktora Hlavnej redakcie vysielania pre deti a mládež v Slovenskej televízii, kde napokon vydržal takmer tridsaťpäť rokov.

„Začínal som v školskom vysielaní, potom som prešiel na súťažné relácie pre deti, ale robil som aj dokumenty. To bola moja doména, v tom som sa doslova vyzíval.“ Pre prvý dokument si vybral svojho obľúbeného maliara Jána Mudrocha, neskôr Vincenta Hložníka alebo sochára Jozefa Kostku. „Všetko okrem kamery, teda scenár aj réžiu, som si robil úplne sám. Dokument bol pre mňa zaujímavý aj tým, že sa nedal písať od stola,“ povedal o svojej práci na dokumentárnych filmoch. „Myslím si, že to bol môj prvý a aj dobrý i zaujímavý pokus,“ predstavuje svoje začiatky s dokumentárnymi filmami, z ktorých ho azda najviac zaujímali sociálne dokumenty. Ako redaktor sa podieľal i na trojdielnom dokumente Slováci v Amerike.

Realizáciu filmového dokumentu ponímal veľmi dôsledne. Pripravoval aj cestopisné filmy z ďalekého Japonska alebo afrického Tunisu. Na služobné cesty do vzdialených štátov sa vopred tešil. Rád spoznával iné prostredia a kultúry. Azda najviac ho uchvátila Ázia.

„Do Číny sme šli na mesačnú stáž s našimi vodnými pólistami, ktorí mali Číňanov naučiť hrať vodné pólo. Vtedy ma po prvý raz očarila východoázijská kultúra. Neskôr sme nakrúcali dokument aj v Japonsku, kde sme mikrobussom prešli asi tritisíc kilometrov naprieč ostrovom Honšu. Cestovanie je úžasná škola. V zahraničí ma vždy najviac zaujímali ľudia, ich život a myslenie.“

Okrem dokumentárnych filmov je Ludo Števkó autorom stoviek reportáží a televíznych programov pre mládež. Bol zakladateľ a vedúci redaktor slovenského Televízneho klubu mladých – viacžánrového večerného vysielania pre mládež, zástupcom šéfredaktora Hlavnej redakcie spravodajstva a šéfredaktorom Hlavnej redakcie pre deti a mládež. Za svoju doterajšiu tvorivú prácu dostal viaceré domácich i medzinárodných ocenení. Jubilantovi Ludovi Števkovi želáme: „Živijo, živijo, mnoha ljeta živijo.“

Keď stačilo vedieť, koľko krokov je od konskej hlavy po konský chvost, a nič ďalej...

Bírešský a literárny život Jána GERČIHO

Text a foto: Ján JANČOVIC

Chudobnejšej robotníckej časti Békešskej Čaby vo Viniciach sa 17. februára 1909 v rodine železničiara narodil významný predstaviteľ ľudovej spisby Slovákov v Maďarsku Ján GERČI. Už bydlisko medzi čabianskou proletárskou vrstvou ho predurčovalo na budúcu službu. Po vychodení základných tried ho matka ešte ani nie štrnásťročného zjednať za mladého bíreša u gazdu. Ján Gerči slúžil u viacerých majetných gazdov na poľných samotách Gerendáš a Firješ.

V škole sa učil iba po maďarsky a so slovenčinou sa stretol len raz do týždňa na vyučovaní náboženstva, kde prevládala spev. Počas služby u gazdov si nemohol ani pomyslieť, že by si bol niečo po slovensky prečítal...

■ PRI TEKVICOVEJ LAMPE

„Až raz, čo bolo vlastne prvýkrát, keď gazda aj s čeladou odišiel v nedeľu do mesta, kde žila jeho celá rodina, mne pripadla služba „taňša“, a tak som prišiel prvý raz do styku s gazdovým Čabianskym kalendárom, vtedy hádam jediným po slovensky vychádzajúcim ľudovým titulom. A toto čítanie sa mi hneď veľmi zapáčilo.“ zaspomínal si Ján Gerči, ktorého som v januári v roku 1984 navštívil v Nových Zámkoch, kam sa v roku 1947 z Čaby presídlil. „Neskoršie som si slovenské slovo tak obľúbil, že som čítaval potajomky v noci v maštali, kde bolo moje vyhradené miesto počas služby u gazdu. Čítaval som pri svetielku, ktoré vydával kahanec s tekvicovým olejom. Stalo sa, že jednej noci ma gazda prichytil pri čítaní

Významný predstaviteľ ľudovej spisby dolnozemskej Slovákov Ján GERČI

a povedal: „Jano, aby si vedel, že u mňa stačí, keď vieš, koľko je krokov od konskej hlavy po konský chvost, a nič ďalej!“ Dobové dokumenty, ako sú napríklad aj gazdovské denníky, prezrádzajú, že v dolnozemskej strediskách, kde sa usadili Slováci, sa z mnohých slovenských osidlenecov časom stali majetní roľníci a veľa z nich bolo takých skúpych, že svojim sluhom nedali ani vydychnúť.

Vtedy tam sluhovia museli robotovať od „svitu do mrku“, čiže od štvrtej ráno do desiatej večer.

„Keď som slúžil u Pinkáša (prezývka gazdu), v jednu tuhú zimu mi počas nocovania v maštali omrzli nohy, i keď som spal obutý. Gazda mi počas spánku nedovolil vyzuť sa ani v lete, že vraj by to dlho trvalo, kým by som sa ráno začal obúvať. S omrznutými nohami musel som z poľného salaša – samoty, osemnásť kilometrov šliapať pešo do mesta k mame, ktorá ma potom vysileného na sánkach odviezla k lekárovi. Pritom gazdove kone stáli v maštali.“

■ NA ČABIANSKYCH SALAŠOCH

Treba pripomenúť, že gazdova salašská čelad pozostávala z pastiera, zo staršieho sluhu a z dvoch mladších sluhov. Ján Gerči mi opísal aj vtedajší spôsob denného života na samote: „Gazda varil denne pre všetkých. Na dvore mal vykresaný stolík s okrúhlym výrezom pre kotlík, z ktorého nám podával jedlo, a to preto, aby bíreši, ktorí jedávali s dreve-

nými lyžicami, sa pri obede dlho nezdržiavali, aby strava v kotlíku rýchlejšie vychladla. A pri obede mal ešte taký zvyk, aby čelad menej zjedla, vždy počas obeda poslal niekoho, aby sa išiel pozrieť na statok, či má dostatok krmiva, či je v maštaliach všetko v poriadku,“ čím poukázal na lakomosť bohatých gazdov na čabianskych salašoch, najmä toho, u ktorého slúžil.

Už v mladosti si prešiel ťažkou životnou skúškou, ktorú sa potom usiloval zobraziť vo svojej ľudovej spisbe. Čím mal horšie podmienky na čítanie kníh a iného tlačeného slova, tým ho to viac k literatúre priťahovalo. Po bližšom spoznaní viacerých kalendárov a brožúrok rozhodol sa v roku 1932 napísať do Čabianskeho kalendára prvú básničku Kurdišova Muca. Jeho nadanie si neskôr všimli redaktor Čabianskeho kalendára Ludovít Seberiní, kníhkupec Juraj Bavko a redaktor a zberateľ čabianskych ľudových piesní Ján Sekerka, ktorí mladému začínajúcemu autorovi všestranne pomáhali a podporovali ho.

Postupom času mu našli aj primeranú prácu v meste.

Čím ďalej, tým viac sa u Jána Gerčiho prehlbovalo aj slovenské národné povedomie, čo ho povzbudzovalo k vyššej aktivite. V kníhkupectve u Juraja Bavka sa zoznamoval s ďalšími uvedomelými Slováckmi a vzdelancami, a keď mu kníhkupec výhodne predal aj písací stroj, pustil sa s chuťou do tvorivej činnosti. Vtedy sa už Ján Gerči zaradil k prvým tvorcom slovenskej poézie a prózy v Maďarsku. V roku 1940 vydal na vlastné náklady básnickú zbierku *Zornička*. Veľký úspech mala aj jeho divadelná hra napísaná v čabianskom nárečí *Vislúžená žena*. Okrem Čabianskeho kalendára básne a prózy uverejňoval i v časopise *Slovenská rodina a Sloboda*, kde bol hneď od začiatku vychádzania tohto časopisu v Budapešti členom redakčnej rady.

■ V STAROVEJ VLASTI

Ján Gerči akcie v roku 1947 v rámci repatriácie akcie presťahoval na Slovensko a s rodinou sa usadil v Nových Zámkoch. V jeho rukopisoch zostali ešte nevydané krátke javiskové hry *Zora*, *Súmrak* a hra pre deti *V krajine trpezlívov*. Aj literárny scenár, vhodný pre filmové spracovanie, ktorý je spomínanou autobiografiou jeho ťažkého a namáhavého bírešského života v mladosti, zostal nere realizovaný. Predstaviteľ ľudovej spisby Slovákov v Maďarsku Ján Gerči zomrel 29. októbra 1984 v Nových Zámkoch ako sedemdesiatpäťročný. Pre slovenskú dolnozemskej literatúru zanechal hodnotné dielo, aj preto si zaslúži, aby sa na neho nezabudlo.

FARBA JE NAŠA VÁŠEŇ

POKROČILÁ TECHNOLOGIA TLAČE V SKÚSENÝCH RUKÁCH

PROJEKT DESAŤROČIA V TLAČIARNI NEOGRAFIA!

Nový unikátny osemfarebný stroj vo formáte B0 s obracačom.
Ešte väčšie kapacity hárkovej tlače a kratšie termíny výroby!

Do strojového parku tlačiarne NEOGRAFIA pribudol ďalší tlačový stroj vo formáte B0 s možnosťou súčasnej tlače na obidve strany hárku. Najnovšie zariadenie posilní strojový park ôsmich hárkových strojov a dvoch rotačiek. Plánovaný začiatok prevádzky stroja - marec 2017.

Viac na www.neografia.sk

NEOGRAFIA
www.neografia.sk

R - 2019057

Matičná mládež upriamila svoju organizáciu na budúce úlohy Mladých povedie tandem Nemeč – Hajník

Text a foto: Michal SITNIK – Foto: Peter SCHVANTNER a Marek NEMEC

Mladí matičiari z rôznych kútov Slovenska sa poslednú novembrovú sobotu stretli v divadelnej sále Technickej univerzity v Košiciach, kde si zvolili svojich zástupcov do orgánov Mladej Matice. V metropole východného Slovenska sa zišlo sedemdesiatpäť delegátov, čo je bezmála osemdesiat percent všetkých pozvaných delegátov. Post predsedu bude aj v nadchádzajúcom volebnom období opäť zastávať Marek NEMEC, podpredsedom sa stal Martin HAJNÍK.

Valné zhromaždenie otvoril predseda Mladej Matice Marek Nemeč. Po ňom sa prítomným prihovril predseda Matice slovenskej Marián Gešper. Ten v prihovore nabádal mladých matičiariarov na presadzovanie národného ducha a vlastenectva a prostredníctvom svojich aktivít a podujatí, ktoré sú skutočne mnohovrstvové, pokračovať v odkaze veľikánov našej histórie. Predseda DV MS Štefan Martinkovič vyslovil potešenie, že Matica slovenská má takýto dorast a za svojho pôsobenia nepočul na pôsobenie Mladej Matice sťažnosť, len slová závästi. Tiež konštatoval, že omladzujúca generačná vlna musí v Matici pokračovať. Riaditeľ Domu Matice slovenskej v Košiciach Michal Matečka vo svojom vystúpení privítal prítomných v Košiciach a vyjadril potešenie, že si Mladá Matica vybrala za svoje miesto rokovania práve mesto, v ktorom si niekoľko dní predtým matičiari pripomenuli sté výročie založenia miestneho odboru Matice slovenskej. Všetky úvodné prihovory sa niesli v duchu vyslovenia podpory mladým matičiarom v ich doterajšej práci a povzbudení v napredovaní. Medzi prítomnými boli aj riaditeľ Členského ústredia Matice slovenskej Martin Fejko

Snemovanie mladých matičiariarov v divadelnej sále Technickej univerzity v Košiciach

a riaditeľ internátov Technickej univerzity Marek Dufala.

■ SPRÁVY O MM

V pracovnej časti rokovania si delegáti vypočuli Správu o činnosti Mladej Matice za obdobie rokov 2016 až 2019 a za rovnaké obdobie aj správu o hospodárení, ktorú predniesol Martin Hajník. Správu dozorného výboru zas predniesol Peter Schvantner. Správy mapovali pestrú a širokú škálu podujatí, ktoré napovedajú, že matičná mládež sa pripája k väčšine podujatí organizovaných Maticou slovenskou. Pravdaže,

v miestach svojho pôsobenia pripravuje aj množstvo samostatných podujatí rôznorodého charakteru a tak prirodzene zvyšuje povedomie o Mladej Matici či Matici slovenskej. Vrcholným podujatím, ktoré Mladá Matica pripravuje, je národný zraz, organizovaný každoročne. Nebolo to inak ani ostatné funkčné obdobie, keď sa zaviedla tradícia pozývania aj mladých krajanov zo zahraničia.

■ REFLEXIA SNEMU

Keďže sa v roku 2019 konal aj snem Matice slovenskej, na ktorom boli upravené stanovy Matice slovenskej,

bolo potrebné novelizovať tiež stanovy Mladej Matice. Tento bod otvoril svoju dôvodovú správu tajomník Mladej Matice Ján Seman, ktorý prítomných upozornil na zmeny a úpravu niekoľkých bodov v stanovách Mladej Matice. Potom nasledoval akt volieb, kde volebná komisia najprv predstavila všetkých kandidátov a oboznámila prítomných s priebehom volieb. Nasledovala prestávka, počas ktorej si delegáti valného zhromaždenia zvolili svojich zástupcov. Kým volebná komisia rátať hlasy, mladí matičiari pokračovali vo svojom programe. Marek Nemeč predniesol materiál s hlavnými cieľmi Mladej Matice do budúcnosti.

Ďalšie pokračovanie sa už nieslo v slávnostnom duchu, na rad prišlo oceňovanie osobností, ktoré sa výraznou mierou zaslúžili o vznik a prosperitu mladomatičného hnutia. Medzi ocenenými boli P. Čeledinský, P. Vrlík, P. Madura, M. Tkáč, Š. Mata, D. Pavlo, V. Haritun, O. Pavelko, P. Šmajda, R. Kaščák a J. Kasaj. Diskusia priniesla niekoľko podnetných návrhov na chod a činnosť Mladej Matice, ktoré návrhová komisia zaznamenala a výbor Mladej Matice sa na svojich zasadnutiach nimi bude zaoberať.

V závere rokovania sa prihovril prítomným znovuzvolený predseda Mladej Matice Marek Nemeč. Vyslovil slová poďakovania za pomoc pri organizácii valného zhromaždenia aj samotných volieb. Tiež ocenil, že práve Mladá Matica spojila a naďalej spája mladých ľudí bez rozdielu, vďaka čomu vznikajú mnohé priateľstvá naprieč celou Slovenskou republikou. Na záver VZ Ondrej Baranec predniesol návrh na uznesenie a po jeho schválení ukončili mladí matičiari svoje rokovanie hymnou Matice slovenskej Kto za pravdu hri.

MATIČNÉ DEPEŠE

Srdce na dlani

Prešovské dobrovoľnícke centrum, o. z., vyhlásilo už osemnásty ročník Krajského srdca na dlani. Záštitu nad podujatím mali predseda PSK Milan Majerský a splnomocnenec vlády Martin Giertl. Ocenenie za dobrovoľnícke organizácie si prevzal Klub vojenskej histórie Humenné, ktorého členovia sa venujú výskumu udalostí prvej svetovej vojny, ich publikovaniu a obnove vojenských cintorínov na severovýchode Slovenska, o čom sa aj vďaka nášmu spolupracovníkovi Mariánovi Šimkuľičovi pomerne často píše aj na stránkach SNN.

Slovenský dom v decembri

Decembrová ponuka Slovenského domu v Prahe priniesla 11. 12. reprezentatívnu vedeckú konferenciu k storočnici spisovateľa Ladislava Mňačka Česko-slovenský bežec proti prúdu, kde okrem iných referovali veľvyslanec SR v ČR Peter Weiss, doc. Petr Pithart, prof. Jozef Leikert a Irena a Petr Žantovský. V sobotu 14. 12. Slovenský literárny klub v ŠR tu vyhlásil výsledky pätnásteho Ročníka literárnej súťaže Jána Kollára a 16. 12. sprístupnili výstavu Návraty akademického maliara Milana Valáška, ktorý od roka 1981 žije a tvorí vo Švajčiarsku.

Pro Slavis

Koncom novembra Radnica mesta Žiliny už po dvadsiaty prvý raz ožila detským džavotom, príjemnou hudbou či múdrymi slovami prihovorov hostí na slávnostnom vyhodnotení celoslovenskej súťaže PRO SLAVIS 2019 triednych a školských časopisov materských škôl, základných škôl, špeciálnych škôl a školských zariadení, stredných škôl a zahraničných škôl s vyučovacím jazykom slovenským.

Vojenské melódie

Na druhom ročníku podujatia Vojenské melódie, ktoré sa v minulých dňoch konalo v Sučanoch, účinkovalo šesť speváckych skupín či súborov, z ktorých sú viaceré kolektívni členovia MS. Program moderovala L. Pakánová. Podujatie otvoril starosta Sučan Martin Rybár a v jeho úvode vystúpili aj tajomník MS Viliam Komora a Ján Šteuček, predseda MO MS v Sučanoch.

O Móricovi Beňovskom

Vyššie dvesto žiakov si v Kinosále MsÚ v Spišskom Podhradí koncom novembra vypočulo obsah prednášku RNDr. Viktórie Kandračovej, PhD., z Prešova Čas a priestor v živote Mórica Beňovského, ktorá sa tejto slovenskej osobnosti odborne dlhodobo venuje, čo napokon demonštroval aj záujem školákov a ich dopyt po ďalších takýchto obohacujúcich stretnutiach s vedcami a so slovenskými dejinami. Na podujatí bol prítomný aj primátor mestečka MVD. Michal Kapusta, ktorý ocenil fakt, že sa deti opäť niečo z histórie podučili.

Prípravuje Emil SEMANCO

Vo Vrbovcích odhalili pamätník statočným hurbanovským dobrovoľníkom Lebo ľudská pamäť je neraz deravá...

Text a foto: Pavol VANDELIA

Vo Vrbovcích odhalili i pamätník hrdinov rokov 1848 – 1849. Bolo to presne na sto sedemdesiate prvé výročie organizovania 2. dobrovoľníckej výpravy, ktorá neskôr dostala prívlastok „zimná“. Na jednej tabuli sú mená desiatich hrdinov a meno padlého dobrovoľníka z Vrbovic. Ich hrdinské činy poznalo vtedajšie celé Horné Uhorsko.

Sú to: Jozef Miloslav Hurban – evanjelický farár, predseda 1. SNR Daniel Jaroslav Bórik – evanjelický farár, tajomník 1. SNR Karol Bórik – vojenský kapitán, cvičil vrbovských dobrovoľníkov v zbrani, Johanka Hrebendová-Bóriková – organizátorka dobrovoľníkov v obci, ošetrovatelka ranených dobrovoľníkov a po potlačení septembrovej

výpravy strážkyňa pečate 1. SNR a Slovenskej zástavy, Anna Kulíšková – pomáhala s organizovaním príprav povstania, Pavol Haluš – rímskokatolícky farár, zapojený do príprav povstania, úzko spolupracoval s J. M. Hurbanom, Juraj Lubomil Kulíšek – evanjelický učiteľ, vychovával generáciu národno-vedomelej inteligencie, Pavol Filúš,

Juraj Jozefák a Pavol Lališ st. boli dobrovoľníci, ktorí sa vyznamenali v bojoch. A posledné meno hrdinského dobrovoľníka Janka Valáška s prídومkom „Červený“, ktorý padol spolu so svojimi pätnástimi spolubojovníkmi v krvavej bitke pri Muráni 26. 2. 1849.

V Príbovcích oznámili koniec vojny bronzoví poslovia Oslavný hlahol kostolných zvonov

Lubomír ŽILA

Každoročne si Evanjelický cirkevný zbor a. v. v Príbovcích, tak ako v mnohých ďalších cirkevných zboroch po celom svete, „hlaholom“ kostolných zvonov pripomenul padlých vojakov z prvej svetovej vojny, ale aj všetky obete vojen a ozbrojeného násillia.

Stalo sa tak aj 11. 11. 2019, keď sa o jedenástej hodine jedenástej

minúte rozozvučali kostolné zvonov ako pripomenutie vojnových hrôz. Zo šesťdesiatich piatich miliónov vojakov, mobilizovaných všetkými bojujúcimi štátmi, ich bolo osem miliónov zabitých a ďalších dvadsaťjeden miliónov zranených alebo doživotne zmrzačených. Hrôzy a útrapy z tejto vojny zostali tak hlboko vryté do vedomia jej účastní-

kov, že bezprostredne po skončení vojny bol 11. november vyhlásený za Deň vojnových veteránov. Symbolom veteránov prvej svetovej vojny sa stali červené maky.

Vzdajme úctu každému vojnovému veteránovi, ktorý nasadzoval svoj život, aby sme my dnes mohli žiť, ale aj všetkým obetiam vojen a ozbrojeného násillia!

Dozorný výbor Matice podporil rozpočet ustanovizne na rok 2020 Preveria hospodárenie ustanovizne

Text a foto: (js)

Na začiatkom decembra sa za účasti správcu Matice slovenskej Maroša Smolca uskutočnilo riadne zasadnutie dozorného výboru Matice slovenskej (DV MS), ktorý okrem iného priebežne hodnotil rozpracovanie a realizáciu navrhovaných opatrení dozorného výboru.

S poukázaním na efektívne hospodárenie s finančnými prostriedkami, ako aj nakladanie

s majetkom MS sa z podnetu dozorného výboru uskutoční v ustanovizni finančná kontrola so zameraním na účelné, hospodárne a efektívne využívanie dotačných prostriedkov zo štátneho rozpočtu, ktoré sú poskytované prostredníctvom kapitoly Ministerstva kultúry SR. Kontrola sa uskutoční v priebehu roka 2020 a bude vykonávaná za obdo-

bie rokov 2018 – 2019. S výsledkami, ako aj s prijatými opatreniami bude oboznámený okrem DV MS aj výbor MS, vedúci funkcionári MS, následne aj funkcionári aktív a členská základňa MS. V ďalšej časti sa DV MS zaoberal financovaním Matice slovenskej, rozpočtom MS na rok 2020, úspornými opatreniami, ako aj došlými námetmi, podnetmi a sťaž-

Rokovanie dozorného výboru Matice slovenskej

nosťami. V závere svojho rokovania DV MS pod priamym vedením jeho predsedu Š. Martinkoviča prijal uznesenie k realizácii úloh DV MS z hľadiska dozoru a dohľadu vo vzťahu k realizácii uznesení z VZ z roka 2017, ako i uznesení prijatých na sneme MS v októbri 2019.

OČAMI MATIČIARA

V čase, keď sme si pripomínali sto dvanásťte výročie Černovskej tragédie, vo farskom Kostole Návštevy Panny Márie v Hrachovišti sa konala spomienková slávnosť na pamiatku obetí tejto tragédie. Slávnosť sa začala chrámovou hymnou Bože, čos' ráčil... Historik Martin Lacko v príhovore ozrejmil udalosti v Černovej aj týmto príkladom: „Keď v roku 1935 navštívila Hlinku poľská delegácia, zaviedol ju na cintorín v Černovej. Ukázal prstom na hroby a slávnostným, pohnutým hlasom povedal: „Páni, tuná je základ slovenskej politiky!“ A tak práve aj vďaka obetiam z Černovej mohol neskôr náš národ dosiahnuť slobodu a vlastnú štátnosť.“

Bože, čos' ráčil...

Manželský pár odtý v krojoch za zvukov fujary položil k černovskému travertínovému krížu horiacu sviecu a kyticu pätnástich červených ruží, previazaných slovenskou trikolórou s menami zabitých Černovčanov. Svätú omšu celeburoval otec Irenej Ciutti, koncebroval otec Peter Krajčík. V závere homílie otec Irenej vyzdvihol potrebu čino-rodej lásky k vlasti, k národu, ktorá je v súzvuku s Božím zámerom a Božou vôľou. Na svätej omši sa v hojnom počte zúčastnili domáci veriaci, mnohí odtý v krojoch, predstavitelia spoločenských organizácií, ale aj veriaci zo Skalice, zo Starej Turej, spod Tatier, z Bratislavy... V hlavnom meste sa konala spomienka na obeť Černovskej tragédie pri pomníku Andreja Hlinku. Začala sa v podvečerných hodinách modlitbou za obeť, nasledoval príhovor Jána Klepáča, v ktorom vyzdvihol význam Černovskej tragédie pre dnešné Slovensko. Vďaka mnohým odvážnym európskym intelektuálom, ako boli Björnsterne Björnson, Lev Nikolajevič Tolstoj, William Ritter, Robert William Seton-Watson, sa celá kultúrna Európa dozvedela o tomto prejave zloby a násillia vtedajšej vláducej maďarskej vrstvy. Za zvukov fujary si prítomní uctili pamiatku obetí položením venca. Sviečku, symbolizujúcu život večný, k pomníku položil študent Michal Šimon Hradský. Na obidvoch podujatiach sa zúčastnili zástupcovia NR SR a odznelo posolstvo pani Evy Kristinovej, ktorá je predsedníčkou honoris causa o. z. DEDIČSTVO OTCOV: „Andrej Hlinka nech je pre vás vzorom národného a životného postoja. Hlboko sa skláňam pred pamiatkou našich odhodlaných za spravodlivú vec položiť život.“

Daniela SUCHÁ,
DEDIČSTVO OTCOV, o. z.

Hrdinskú smrť učiteľa a zdravotnej sestry bude pripomínať pamätník

Uctili si pamiatku umučených spoluobčanov

(se) – Foto: Milan KOSEC

Učiteľa Jána Hrušku a hlavnú sestru v liečebni Červeného kríža Praskovju Šovčíkovú zatklo gestapo 25. novembra 1944; ktosi ich udal, že sa pridali na stranu povstalcov. Po krutých výsluchoch a mučení fašisti 12. decembra oboch zastrelili. Ich telá objavili v masovom hrobe – v protitankovom zákope pri Turčeku. Hrdinstvo týchto odbojárov a ďalších ôsmich občanov Turčianskych Teplíc-Viesky, ktorí zahynuli pri minometnej palbe 26. septembra 1944, bude ďalším generáciám pripomínať pamätník, ktorý je dielom akademického sochára Štefana Pelikána a kamenára Rastislava Kuzmu. Umiestnený je na Kollárovej ulici pri požiarnej zbrojnici. Slávnostne ho odhalili predstavitelia mesta Turčianske Teplice, Základnej organizácie SZPB v Mošovciach a Turčianskych Tepliacich, Pozemkového spoločenstva bývalých urbaristov Vieska, Okresnej organizácie Únie

Popravených hrdinov SNP – učiteľa Jána HRUŠKU a medicínsku sestru Praskovju ŠOVČÍKOVÚ a ďalších padlých obyvateľov Turčianskych Teplíc, bude pripomínať nový pamätník.

zien Slovenska, Klubu priateľov v Žiline a Miestneho odboru Matice Francúzska a Slovenska so sídlom slovenskej.

Spomienkové slávnosti oslobodenia Kamenice nad Cirochou od fašizmu

Uctili si pamiatku padlých hrdinov

Text a foto: Marta JANČIKOVÁ

Kamenicu nad Cirochou oslobodila od fašizmu Sovietska armáda 25. novembra 1944. Po sedemdesiatich piatich rokoch v tento deň sa pri pomníku padlých vojakov – miestnych obyvateľov, za zvuku kostolných zvonov uskutočnila spomienková slávnosť, na ktorej medzi pozvanými hosťami boli aj predsa Matice slovenskej Marián Gešper a ďalší matičiari, funkcionári a členovia SZPB.

Starostka obce Ing. Monika Hamadačková na slávnostnom akte vyzvala všetkých prítomných uctiť si pamiatku padlých hrdinov minútu ticha a vo svojom príhovore vyzdvihla odvahu tých, ktorí počas druhej svetovej vojny položili svoje životy za našu budúcnosť. Svoje slová adresovala najmä mladej generácii, prítomným

Vystúpenie matičných ochotníkov na oslavách oslobodenia v Kamenici nad Cirochou

škólakom, aby si zachovali hrdosť na svojich predkov, ktorí bojovali za našu slobodu a mier. Nikdy nesmieme na to zabudnúť.

Druhá časť spomienkových slávností pokračovala v kinosále obecného úradu, kde vystúpil s príhovorom predseda MS M. Gešper, pútavo priblížil vojnové udalosti Ing. J. Kormucík, ktoré oživila aj divadelná dramatizácia matičiarov a žiakov ruštinárov miestnej školy Vrátim sa živý podľa skutočných udalostí. Na záver sa všetci prítomní zúčastnili na prehliadke výstavy vojenských exponátov zo zbierky zosnulého miestneho vojnového veterána Jána Kormucika.

Podakovanie si zaslúžia všetci ľudia dobrej vôle, ktorí podporili peknú myšlienku Spomienkových slávností a podieľali sa na ich príprave a realizácii. Hodnoty, ktoré vybojovali pre nás naši predkovia, si musíme strážiť najmä dnes, keď mier je taký krehký.

Významný organizátor kultúrneho života Slovákov aj Chorvátov

Martinkovič prednášal o Alagovičovi

Pavel LEHOTSKÝ, predseda MO MS v Galante – Foto: Vlastivedné múzeum Galanta

Štefan MARTINKOVIČ prednáša o biskupovi Alagovičovi v Galante.

Miestny odbor Matice Slovenskej v Galante v spolupráci s Vlastivedným múzeom v Galante a Rímskokatolíckym farským úradom pripravili prednášku o Alexandrovi Alagovičovi, ktorý pôsobil v Galante v rokoch 1796 – 1807. Cieľom podujatia bolo predstaviť tohto významného cirkevného i štátneho hodnostára, osvietenca a organizátora náboženského a kultúrneho života Slovákov aj Chorvátov, zviditeľniť jeho činnosť a prínos pre oba národy.

V zaplnenej sále Vlastivedného múzea 28. novembra 2019 organizátori privítali

medzi hosťami primátora Galanty Petra Pašku, riaditeľa Vlastivedného múzea v Galante Michala Takácsa, zástupcu farnosti Galanta kaplána Petra Gála, predsedníčku KR MS Trnavského samosprávneho kraja Libušu Klučkovú a autora prednášky JUDr. Štefana Martinkoviča, predsedu DV MS, znalca života a diela Alexandra Alagoviča, ktorý pochádza z rodnej obce tohto cirkevného dejateľa z Malženíc v okrese Trnava. Za uvedenie veľmi zaujímavej prednášky mu organizátori mu vyslovili podakovanie a prítomní ho odmenili úprimným potleskom.

AKO SI PREDPLATIŤ SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

objednávajú telefonicky:

043 / 3812 838

0918 / 904 925

emailom: snnredakcia@matica.sk

cez formulár:

www.snn.sk/index.php/predplatne

poštou: Slovenské národné noviny

P. Mudroňa 1, 036 01 Martin

Ročné predplatné:

28,- €

Polročné predplatné:

14,- €

Štvrťročné predplatné:

7,- €

vydavatel.sk
SLOVAKIA ONLINE
.tasr.